

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Krimināltiesisko zinātņu katedra

Maģistra darbs

*Juridiskai personai piemērojamie
piespiedu ietekmēšanas līdzekļi
salīdzinošā aspektā*

Saņemts
Krimināltiesisko zinātņu katedrā
2007.g. ____ . ____

Sekretāra (-es) paraksts _____

Maģistrantūras nepilna
laika klātienēs
3. semestra studente
Rūta Rācene
JurP 010083

Zinātniskais vadītājs
Dr.hab.iur. Uldis Krastiņš

Rīga, 2007

SATURS

Ievads	3.lpp.
I Vispārīga informācija	4.lpp.
Sods un cita veida ietekmēšanas līdzekļi	
Subjekts	
Juridiskās personas kriminālatbildības institūta jēdziens	
Starptautiskās prasības	
II Latvijā paredzētais regulējums	19.lpp.
Juridiskām personām piemērojamo piespiedu ietekmēšanas līdzekļu ieviešana	
Pašreizējais regulējums	
Pašreizējā regulējuma īstenošana praksē	
III Valstis, kurās paredzēta juridisko personu kriminālatbildība	43.lpp.
IV Valstis, kurās juridiskām personām piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi	59.lpp.
V Valstis, kur nav paredzēta ne juridisko personu kriminālatbildība, ne tām piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi	65.lpp.
Secinājumi	69.lpp.
Anotācija angļu valodā	71.lpp.
Anotācija krievu valodā	72.lpp.
Izmantotās literatūras un juridisko aktu saraksts	73.lpp.

Ievads

Krimināltiesībās vēsturiski par subjektu tiek uzskatīta fiziska persona. Atkarībā no tā, vai tas ir vispārīgais vai speciālais subjekts, personai izvirzītas dažādas prasības, lai to varētu saukt pie kriminālatbildības.

Tomēr jau kopš Krimināllikuma spēkā stāšanās un it īpaši pēdējos gados Latvijā ir bijis aktuāls jautājums par juridiskās personas saukšanu pie kriminālatbildības. Mūsdienu sabiedrība arvien saskaras ar dažādām saimnieciskās darbības formām, kurām 20.gadsimtā bija tendence strauji attīstīties un mainīties. Saimnieciskā darbība atsevišķos gadījumos saistīta ar pretlikumīgām darbībām. Bet šīs darbības nevar tikt krimināli sodītas, jo Krimināllikums nepieļauj saukt pie atbildības juridisku personu.

Latvijā 1933.gada Sodu likuma izstrādes gaitā projekta autori neierosināja paredzēt kriminālatbildību juridiskajām personām. Sekojot Šveices 1918.gada projektam noteica, ka juridiskās personas krimināllietās atbild tās fiziskās personas, kuras konkrēto noziedzīgo nodarījumu izdarījušas kā attiecīgas juridiskās personas pārstāvji, vai viņas uzdevumā, vai dienestā, kā arī visi viņu līdzdalībnieki. Pie šī viedokļa Latvijas kriminālā likumdošana tradicionāli pieturējusies arī turpmākajā laikā un Krimināllikuma 12.pantā transformēts minētais Sodu likuma pants.

Tomēr arvien vairāk starptautiskajos tiesību aktos parādās norādes, ka valstīm jānodrošina efektīvu, samērīgu un preventīvu sodu piemērošana. Tai skaitā jānodrošina, ka šādi sodi tiek piemēroti arī juridiskajām personām, ne tikai fiziskajām. Vairāki starptautiskie tiesību akti satur ieteikumu noteikt juridisko personu atbildību par tajās minētajiem noziegumiem, kas parasti ir noziegumi ekonomikas jomā.

Šī darba mērķis ir salīdzināt Latvijā rasto risinājumu starptautisko prasību un rekomendāciju izpildē un citu valstu regulējumu attiecībā uz juridiskajām personām salīdzinošo krimināltiesību aspektā. Darbā arī aplūkota Latvijā paredzēto piespiedu ietekmēšanas līdzekļu realizēšana praksē, to piemērošana, kā arī mēģināts izprast, kāds starptautisko prasību risinājums ir visefektīvākais. Kopš grozījumu Krimināllikumā, kas paredzēja piespiedu ietekmēšanas līdzekļus juridiskajām personām, ieviešanas ir pagājuši nedaudz vairāk kā divi gadi, tādēļ autore uzskata, ka šis ir piemērots laika posms, lai varētu vērtēt šo grozījumu darbību praksē.

I Vispārīga informācija

Sods un cita veida ietekmēšanas līdzekļi

Saskaņā ar Krimināllikuma 35.pantu Krimināllikumā paredzētais sods ir piespiedu līdzeklis, ko personai, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, šā likuma ietvaros valsts vārdā piespriež tiesa vai likumā paredzētajos gadījumos nosaka prokurors, sastādot priekšrakstu par sodu. Soda mērķis ir vainīgo personu sodīt par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, kā arī panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas.

P.Mincs norāda, ka kriminālsods ir valstisks institūts, kas nodibināts pastāvošās tiesiskās kārtības apsardzībai. No otras puses, soda faktiskā piemērošana prezumē tiesībpārkāpēja individuālu vainu.¹ Formāli sods ir valsts institūciju reakcija uz likumpārkāpumu, liekot vainīgajam ciest un atlīdzināt nodarītos zaudējumus. Ar soda palīdzību valsts nodrošina likuma izpildi, kārtību un pilsoņu tiesību aizsardzību.² Krimināltiesībās sods ir reakcija uz personas izdarītu Krimināllikumā noteikto nodarījumu. Sods arī kalpo preventīvam mērķim – atturēt personas no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Latvijas Kriminālkodeksa 20.pantā kā viens no soda mērķiem bija paredzēta labošana un pāraudzināšana. Krimināllikumā šāds mērķis nav formulēts, lai gan nevar noliegt, ka arī Krimināllikumā noteiktie sodi var kalpot labošanas nolūkā.

Profesors U.Krastiņš norāda, ka kriminālsods ir valsts sankcionēts piespiedu līdzeklis, kuru par Krimināllikumā paredzētu noziedzīgu nodarījumu valsts vārdā likuma ietvaros piespriež tiesa vai kuru piemēro ar likumu pilnvarota valsts amatpersona fiziskai personai, kura pati un vainojami ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu.³

P.Mincs uzskaita soda īpašības, kas raksturo pielaižamo soda veidu ārējās kontūras, bet nebūt neizsmeļ to saturu:⁴

---

¹ P.Mincs. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: TNA, 2005, 209.lpp.

² E.Banga. Soda jēga un būtība. „Jurista Vārds”, 04.10.2005. Nr.37/38 (392/393)

³ U.Krastiņš, V.Liholaja, A.Niedre. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. Vispārīgā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 241.lpp.

⁴ Skat. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: TNA, 2005, 209.lpp.

1) Katram soda veidam piemīt piespiedu raksturs. Spaidus piemēro noziedzniekam bez viņa gribas un pretēji tai. Viņam jāpadodas spaidiem, jo pēdējā ir valsts varas izteiksme.

2) Kā katrai valsts varas izteiksmei jābūt ar aprēķinu, tāpat nepieciešama arī taupība valsts *jus puniendi* patēriņā, kas sastāda sodošās enerģijas ekonomijas principu, kurš jāievēro pie katra atsevišķa soda.

3) Sods piemērojams vienīgi tam pašam indivīdam, kurš atbildīgs par izdarīto, no kā izriet, ka sods konstruējams tā, lai tas pēc iespējas mazāk skar trešo, nevainīgo personu labklājību.

4) Nepieciešams, lai sodu, piemērojot to konkrētam gadījumam, būtu iespējams individualizēt, tādēļ sodam jābūt pietiekoši elastīgam.

5) Nepieciešams, lai ievērojot t.s. tiesas kļūdu varbūtību nosakot apsūdzētā vainīgumu, būtu iespējams atjaunot notiesātā agrāko stāvokli. Sodam tamdēļ pēc iespējas jāatbilst restitūcijas principam.

Šai sakarā arī jānorāda, ka krimināltiesību principu skaitā ir likumības princips, kas nosaka nacionālo normu atbilstību starptautiskajām tiesībām un Satversmei, izslēdz Krimināllikuma piemērošanu pēc analogijas; vainīguma princips deklarē, ka nav noziedzīga nodarījuma bez vainas; saskaņā ar taisnīguma principu paredzēta soda individualizācija; humānisma princips paredz kriminālatbildību izslēdzošus apstākļus un izpaužas iespējā atbrīvot personu no kriminālatbildības un soda.⁵

Kriminālsods atšķiras no citiem sodiem (administratīviem, disciplināriem, u.c.) ar to, ka šis sods ir sekas noziedzīgam, bet nevis kādam citam mazāk kaitīgam nodarījumam, ka to uzliek tiesa valsts vārdā vai nosaka prokurors, bet nevis kāda cita institūcija vai amatpersona, un ka tas vainīgajam saistīts ar sodāmības rašanos, kam ir zināmas tiesiskas sekas.⁶

Ievērojot iepriekš izklāstīto, jāsecina, ka šajā darbā turpmāk aplūkotie juridiskajām personām piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi nav sods. Pirmkārt, par to jau liecina pats nosaukums – piespiedu ietekmēšanas līdzekļi. Otrkārt, šie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi nav ietverti Krimināllikuma IV nodaļā „Sods”. Tas pats attiecināms uz medicīniska rakstura piespiedu līdzekļiem, kas nav sods, bet ir

⁵ U.Krastiņš, V.Liholaja, A.Niedre. Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa: Mācību grāmata. Rīga: TNA, 2001, 6.lpp.

⁶ U.Krastiņš, V.Liholaja, A.Niedre Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. Vispārīgā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007, 132.lpp.

līdzeklis psihiski slimu personu ārstēšanai, kuras izdarījušas Krimināllikumā paredzētus noziedzīgus nodarījumus.

Pastāv arī uzskats⁷, ka piespiedu ietekmēšanas līdzeklis ir kriminālsods, jo piespiedu ietekmēšanas līdzekļa mērķis ir līdzīgs kriminālsoda mērķim. Tiesa, piemērojot juridiskajai personai piespiedu ietekmēšanas līdzekli, pirmkārt, soda personu, otrkārt, vēlas panākt, lai sodītā persona turpmāk neizdarītu jaunus noziedzīgus nodarījumus un, treškārt, vēlas panākt, lai citu juridisko personu pārstāvji, redzot likuma pārkāpšanas sekas, pildītu likumus un neizdarītu noziedzīgus nodarījumus. Šajā jautājumā autore tomēr nevar piekrist viedoklim, ka piespiedu ietekmēšanas līdzeklis ir kriminālsods. Kā jau minēts iepriekš, kriminālsodu var piespriest personai, kas vainojama noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, bet juridiskās personas kā subjekta gadījumā šis elements iztrūkst.

Arī P.Mincs izdala sodus un cita veida iespaidošanas līdzekļus,⁸ pie tiem pieskaitot piespiedu audzināšanu un aizsardzības līdzekļus. Viņš norāda, ka runājot par aizsardzības līdzekļiem šā vārda tehniskā nozīmē, mēs saprotam tos kriminālnodarījumu novēršanas līdzekļus, kuri, lai gan tos var piemērot sakarā ar kāda labuma aizskaršanas notikumu, bet nebūt nav tik cieši ar to saistīts kā sods, kuru var piemērot tikai tad, ja izdarīts noziedzīgs nodarījums, t.i., ja notikusi par vainu pieskaitāma tiesību pārkāpšana. No tā izriet šo jēdzienu atšķirība pēc būtības.⁹

Ievērojot minēto, autore pievienojas viedoklim, ka juridiskajām personām piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi nav sods, tiem tikai piemīt atsevišķas sodu pazīmes.

Subjekts

Pētot juridiskajām personām piemērojamos piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, ir svarīgi noteikt, kuras juridiskās personas ir pakļautas piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanas institūtam, lai būtu skaidrs subjekts, par kuru tad šajā darbā tiek aprakstīts. Tādēļ vispirms ir nepieciešams izprast, kas ir juridiska persona un ko šis jēdziens sevī ietver, jo Krimināllikumā nav sniegts juridiskās personas definējums.

---

⁷ J.Baumanis. Piespiedu ietekmēšanas līdzekļu krimināltiesiskais raksturojums. „Jurista Vārds”, 06.09.2005. Nr.33 (388)

⁸ Skat. P.Mincs. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: TNA, 2005, 192., 283.lpp.

⁹ Turpat, 293.lpp.

Saskaņā ar Civillikuma 1407.pantu par juridiskām personām atzīstamas valsts, pašvaldības, personu apvienības, iestādes, nodibinājumi un lietu kopības, kurām piešķirta juridiska personība. A.Bitāns norāda¹⁰, ka Civillikuma 1407.pants nekalpo par juridiskās personas definējumu. Tam ir uzskaitošs raksturs.

Civillikuma 383.pants noteic, ka mantojums ir juridiska persona. Mantojums var iegūt tiesības un uzņemties saistības. Komerclikums noteic, kādas uzņēmējdarbības formas ir vai nav juridiskas personas. Tomēr jāsecina, ka nevienā normatīvajā aktā nav sniegta juridiskās personas definīcija. Bet arī starptautisko tiesību normas šādu definīciju nesniedz.

Juridiskās personas apzīmējums ir nācis no Senās Romas, kur blakus cilvēkam - *homo liberis* pastāvēja juridiskās personas. Tās apzīmēja sekojoši - *personae vice fungitur*, kas nozīmēja: "Veidojums, kas darbojas personas vietā". Tādi veidojumi bija biedrības, valsts un privātās iestādes, labdarības fondi, kuriem piederēja manta un kas varēja ar savu pārstāvju starpniecības palīdzību līgt līgumus, sniegt prasību tiesā utt. Tomēr juridiskās personas darbību un gribu spēja realizēt tikai cilvēks, kuram ir galva, rokas, prāts utt. Un šo uzdevumu cilvēks realizēja ar savām darbībām, bet šīs juridiskās personas vārdā. Tādēļ, lai varētu atšķirt, kurā gadījumā cilvēks darbojas juridiskās personas vārdā, kurā ne, bija nepieciešams fiziskās personas (*natural person, physical person*) apzīmējums, kā pretstats juridiskajai personai (*legal person*), kas ir mākslīga, uz likuma pamata radīta, persona.¹¹

A.Bitāns norāda¹², ka mūsdienu juridiskās personas izpratne ir ilgstošas prakses un teorijas mijiedarbības rezultāts. Tomēr līdz šim nav izdevies radīt universālu juridiskās personas definējumu, jo pastāv vairākas koncepcijas, kas mēģina skaidrot juridiskās personas būtību. Tomēr jāņem vērā, ka pamatā visām koncepcijām sakrīt galvenās juridiskās personas pazīmes, kas nosaka juridiskās personas tiesībsubjektību. Tās ir sekojošas:

- organizatoriskā vienotība, kas nodrošina juridiskās personas kā nedalāmas vienības darbību. Tas tiek atainots juridiskās personas statūtos, nolikumā vai citā dokumentā;
- mantiskā nošķirtība, t.i., noteiktu mantisku vērtību esamība, kas ļauj šai juridiskajai personai darboties un arī uzņemties atbildību;

---

¹⁰ A.Bitāns. Vai juridiskais subjekts ir labāks par "juridisko personu"?, pieejams <http://www.baltmanebitans.com/public/28996.html> (aplūkots 12.06.2007)

¹¹ Turpat.

¹² Turpat.

- spēja piedalīties civiltiesiskajās attiecībās (slēgt darījumus, līgumus utt.), būt par prasītāju un atbildētāju tiesās savā vārdā.

Pastāv viedoklis, ka juridiskā persona ir zināmam mērķim juridiski nošķirta manta, kam ir piešķirta tiesībsubjektība.¹³ Un vienlaikus pastāv arī viedoklis, ka par juridiskajām personām uzskatāmas personu apvienības un valsts.¹⁴

Autore pievienojas viedoklim un pamatojumam, ka saskaņā ar iepriekš minēto Civillikuma 1407.pantu par juridiskajām personām uzskatāmas personu apvienības un valsts. Tās nekādi nevar uzskatīt vienīgi par mantas kopībām ne tiesiskā, ne jebkādā citā nozīmē. Manta ir viena no juridiskās personas pazīmēm. D.Skačkovs skaidro, ka cilvēku apvienību varētu uzskatīt par mantas kopību, tikai pieturoties pie senromiešu juristu viedokļa, ka vergs ir lieta, nevis cilvēks, taču diez vai senromiešu juristi atbalstītu vergu apvienošanos arodbiedrībās, uzņēmēj sabiedrībās vai politiskajās partijās un diez vai piešķirtu šīm organizācijām juridiskās personas statusu. Protams, tiesībās ir zināmi gadījumi, kad juridisko personu izveido arī viens cilvēks. Bet, pirmkārt, tas nepadara juridisko personu par mantas kopību un, otrkārt, juridiskās personas pēc savas sākotnējās izcelsmes ir personu apvienības un savā vairākumā paliek tādas arī līdz šim. Juridiskās personības piešķiršana atsevišķiem indivīdiem vai mantas kopībām būtu jāuzskata par izņēmumiem no vispārīgā noteikuma.¹⁵

Izpētot komercietību jomu regulējošos tiesību aktus, redzams, ka uzņēmumus (uzņēmēj sabiedrības), to pārstāvēniecības un filiāles, sabiedriskās organizācijas un to apvienības kā nodokļu maksātājus reģistrē Uzņēmumu reģistrs likumā "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru" noteiktajā kārtībā. Tās juridiskās personas, kuras saskaņā ar likumu nav jāreģistrē Uzņēmumu reģistrā, kā nodokļu maksātājus reģistrē Valsts ieņēmumu dienests.

Ievērojot minēto, juridisko personu varētu definēt kā visas personas, privātas un publiskas (izņemot fiziskas personas), kas ir reģistrētas Latvijas Republikā. Tomēr šāds definējums būtu pārāk vispārīgs, savukārt Civillikumā ietvertā norma ir atsevišķu juridisko personu uzskaitījums, kas nav pilnīgs. Tādēļ autore piedāvā definējumu, kas apvienotu gan uzskatu, ka juridiskā persona ir zināmam mērķim juridiski nošķirta manta, gan uzskatu, ka par juridiskajām personām uzskatāmas personu apvienības un

---

¹³ K.Tihomirnijs. Par juridisko personu, par tās iespējamo kriminālatbildību. „Jurista Vārds”, 11.07.2000. Nr.27 (180)

¹⁴ D.Skačkovs. Par juridisko personu un tās atbildības veidiem. „Jurista Vārds”, 01.11.2000. Nr.34 (187)

¹⁵ Turpat.

valsts. Lai gan autore nepretendē uz visaptverošas definīcijas noteikšanu, viņa piedāvā definēt juridisko personu Krimināllikuma vajadzībām, kas noteiktu juridiskās personas pamat pazīmes. Krimināllikuma izpratnē juridisko personu varētu definēt kā personu apvienību vai vienu personu ar juridiski nošķirtu mantu, kam ir piešķirta tiesībsubjektība un kas izveidota saimnieciskās darbības veikšanai.

Saskaņā ar Komerclikuma 1.pantu saimnieciskā darbība ir jebkura sistemātiska, patstāvīga darbība par atlīdzību. Līdz ar to šāda definīcija aptvertu visas juridiskās personas, kas veic jebkādu saimniecisko darbību, piemēram, komercdarbību. Tai pat laikā šī definīcija neaptver mantojumu, kas pēc Civillikuma arī uzskatāma par juridisko personu. Ar tiesībsubjektību jāsaprot tiesībspēja, tas ir, spēja būt par dalībnieku un rīcībspēja, tas ir, spēja pastāvīgi īstenot savas tiesības un pienākumus.

Kad radusies izpratne par to, kas ietverts jēdzienā "juridiska persona" varam pētīt tālāk subjektu, kam piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi atbilstoši Krimināllikuma VIII¹ nodaļai. Krimināllikuma 70.¹pants noteic, ka juridiskajai personai piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi neattiecas uz valsti, pašvaldībām un citām publisko tiesību juridiskajām personām. Tātad subjektu loks tiek sašaurināts. Šāds regulējums paredzēts, jo nebūtu loģiski, ja valsts vērstos pati pret sevi un, piemēram, uzliktu sev naudas sodu. Tālāk darbā redzēsīm, ka šāds ierobežojums attiecībā uz juridiskajām personām pastāv visās valstīs.

Slovākijas Republika, izstrādājot grozījumus saistībā ar juridisko personu kriminālatbildību savos nacionālajos tiesību aktos, ir lūgusi Eiropas Centrālajai bankai sniegt atzinumu par to, vai *Národná banka Slovenska* (Slovākijas nacionālā banka) ir izslēdzama no to subjektu loka, uz kuriem attiecas juridisko personu kriminālatbildība.¹⁶ Atbilstoši Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 105.panta 4.punktam Eiropas Centrālā banka šādu atzinumu sniedza. Tajā tika norādīts, ka tāpat kā Slovākijas valsts un Slovākijas valsts iestādes, arī Slovākijas nacionālā banka nav to subjektu lokā, kas pakļautas juridisko personu kriminālatbildībai. Arī Eiropas Centrālā banka atzīst, ka nav pamatoti paredzēt, ka valsts pati sev var piemērot sodu.

Saistībā ar to, ka nav pamatoti paredzēt, ka valsts pati sev var piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekli, neskaidrības rodas ar kapitālsabiedrību, kas saskaņā

---

¹⁶ *Opinion of the European Central Bank of 16 November 2005 at the request of the Ministry of Justice of the Slovak Republic on a draft law on criminal liability of legal persons and on amendments to certain laws (CON/2005/47)*, pieejams http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/en_con_2005_47_f_sign.pdf, (aplūkots 22.11.2007)

ar Komerclikuma 134.pantu ir komercsabiedrība, kuras pamatkapitāls sastāv no pamatkapitāla daļu vai akciju nominālvērtību kopsummas. Pamatkapitāla daļas vai akcijas var piederēt arī valstij. Tieši tādēļ ir izstrādāts speciāls likums "Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām". Atbilstoši šī likuma 1.pantam pastāv valsts kapitālsabiedrības, kas ir kapitālsabiedrība, kurā visas kapitāla daļas vai balsstiesīgās akcijas pieder valstij, un pašvaldības kapitālsabiedrības, kas ir kapitālsabiedrība, kurā visas kapitāla daļas vai balsstiesīgās akcijas pieder pašvaldībai.

Saskaņā ar likuma "Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām" 1.pantu pastāv arī privātās kapitālsabiedrības, kas ir kapitālsabiedrība, kurā kapitāla daļas vai akcijas pieder:

- vairākām pašvaldībām,
- valstij un pašvaldībai,
- valstij vai pašvaldībai un citām personām (izņemot personāla akciju īpašniekus);

Kapitālsabiedrības ir privāto tiesību juridiskās personas. Tādēļ tās neietilpst Krimināllikuma 70.¹pantā noteiktajā, ka juridiskajai personai piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi neattiecas uz valsti, pašvaldībām un citām publisko tiesību juridiskajām personām. Tādējādi valsts, piemērojot piespiedu ietekmēšanas līdzekli valsts kapitālsabiedrībai, pašvaldības kapitālsabiedrībai vai privātajai kapitālsabiedrībai, kurā kapitāla daļas vai akcijas pieder vairākām pašvaldībām vai valstij un pašvaldībai, piemēro šo līdzekli attiecībā pret sevi. Tomēr šai gadījumā jāņem vērā, ka saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 40.pantu, kas paredz iespēju atsevišķos gadījumos deleģēt pārvaldes uzdevumu privāto tiesību juridiskajai personai, kapitālsabiedrība pēc būtības kļūst par publisko tiesību subjektu. Kapitālsabiedrība pieder valstij vai pašvaldībai un rezultātā, piemērojot šīm kapitālsabiedrībām juridiskajām personām piemērojamos piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, valsts vēršas pati pret sevi.

Līdzīgu viedokli jau 2004.gadā pauda S.Šimkus, piedaloties diskusijās par juridisko personu kriminālatbildības ieviešanas nepieciešamību.¹⁷ Viņa norādīja, ka arī šādas kapitālsabiedrības uzskatāmas par publisko tiesību juridiskām personām, jo, piemērojot, piemēram, mantas konfiskāciju šādām kapitālsabiedrībām, valsts faktiski sodītu pati sevi.

---

¹⁷ S.Šimkus. Juridiskās personas kriminālatbildības ieviešanas problēmas. „Jurista Vārds”, 26.10.2004. Nr. 41 (346)

Autore tam piekrīt un uzskata, ka līdz ar to arī uz valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām, kā arī privātajām kapitālsabiedrībām, kurās kapitāla daļas vai akcijas pieder vairākām pašvaldībām vai valstij un pašvaldībai, neattiecas juridiskajai personai piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi. Lai tas būtu skaidri noteikts, Krimināllikuma 70.¹pantu nepieciešams papildināt ar norādi, ka juridiskajai personai piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi neattiecas uz valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām un privātajām kapitālsabiedrībām, kurās kapitāla daļas vai akcijas pieder vairākām pašvaldībām vai valstij un pašvaldībai.

Tai pat laikā atklāts paliek jautājums par kapitālsabiedrībām, kurās kapitāla daļas vai akcijas pieder valstij vai pašvaldībai un citām personām. Šai gadījumā situācijas var atšķirties, jo valstij nepieder visas kapitāla daļas vai akcijas. Valstij var piederēt kā 90%, tā 5% kapitāla daļu vai akciju. Šāda kapitālsabiedrība no vienas puses pilnībā atbilst privāto tiesību juridiskajai personai, kam piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi, bet no otras puses - publisko tiesību juridiskajai personai, kam piespiedu ietekmēšanas līdzekļi nav piemērojami.

Autore uzskata, ka viennozīmīgi šādus gadījumus Krimināllikumā nav iespējams atrunāt, tādēļ nepieciešams tāds formulējums, kas dotu tiesību piemērotājam rīcības brīvību normu piemērošanā atbilstoši katram konkrētajam gadījumam. Ievērojot minēto, autore rosina papildināt Krimināllikuma 70.¹pantu ar norādi, ka juridiskajai personai piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi neattiecas arī uz kapitālsabiedrībām, kurās kapitāla daļas vai akcijas pieder valstij vai pašvaldībai un citām personām, ciktāl tās pilda likumā noteiktajā kārtībā tai deleģētos vai ar pilnvarojumu nodotos valsts pārvaldes uzdevumus. Tas novērstu iespēju, ka valsts vērsas pati pret sevi, tai pat laikā neļaujot privāto tiesību subjektiem izvairīties no atbildības.

Juridisko personu kriminālatbildība

Ņemot vērā, ka atsevišķās valstīs ir paredzēta juridisko personu kriminālatbildība, ir svarīgi arī formulēt, ko saprot ar kriminālatbildību. Krimināllikuma 1.pants noteic, ka pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarījusi šajā likumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes. Kriminālatbildība ir personai saskaņā ar likumu valsts vārdā tiesas uzlikts piespiedu pasākums par izdarīto noziedzīgo

nodarījumu izciest sodu, kas saistīts ar viņas personiskās brīvības, atsevišķu tiesību vai mantiska rakstura ierobežojumiem.¹⁸ Kriminālatbildība ir likumā uzlikts piespiedu pasākums, ko valsts nosaka par personu prettiesiskām darbībām vai bezdarbību, kas izdarīta tīši ar tiešu nodomu (*dolus directus*) vai netiešu nodomu (*dolus eventualis*), vai aiz neuzmanības. Tādējādi saskaņā ar šo secinājumu kriminālatbildība var iestāties par vainojamu personas darbību (dalības, līdzdalības formā) vai par mēģinājumu.¹⁹ Krimināltiesībās pastāv vairākas teorijas par juridiskās personas kriminālatbildības esamības iespēju vai neiespējamību, vai ir iespējams saukt pie kriminālatbildības juridisko personu, un kā noskaidrot tās vainu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Kā pirmo vēlos minēt principu *societas delinquere non potest*, ka juridiska persona nevar būt vainojama, kas nozīmē, ka nodoms un spēja būt vainīgiem piemīt tikai fiziskām personām. Atbilstoši šim principam izstrādāti grozījumi Krimināllikumā, neparedzot juridiskas personas kriminālatbildību, bet nosakot, ka juridiskai personai piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi.

Dažās citās valstīs, piemēram, Igaunijā un daļēji Lietuvā un Dānijā, tiek izmantota identifikācijas vai *alter ego (identification)* teorija. Atbilstoši šai teorijai vainojamās personas tiešais nodoms sakrīt ar kompānijas nodomu. Respektīvi, strādājošais, kas tieši izdarījis noziegumu, ir kompānijas seja. Šīs teorijas būtība ir tāda, ka vienlīdzības zīme tiek likta starp korporāciju un indivīdu. Par indivīdu saskaņā ar šo teoriju tiek atzītas tādas kompānijas amatpersonas vai pārvaldības līmeņa darbinieki, kuri neveic citus firmas augstākstāvošu personu rīkojumus un direktīvas. Ja noziedzīgu nodarījumu izdara ar organizāciju saistīta persona vai personu grupa, šīs darbības ir pamats, lai sauktu pie kriminālatbildības korporāciju. Saskaņā ar šo teoriju korporāciju kriminālatbildība ir tieša un netiek balstīta uz aizstājošās atbildības koncepciju.²⁰

Savukārt aizstājējatbildības (*vicarious liability*) teorija paredz, ka darbinieks aizstāj darba devēju un tādējādi pastāv darba devēja atbildība par nolaidību vai neizdarību, neatkarīgi no tā, vai nodarījums veikts pēc darba devēja norādījuma. Lai izvairītos no šīs atbildības, darba devējam nepieciešams demonstrēt, ka darbinieks rīkojies savās, nevis juridiskās personas interesēs.

---

¹⁸ U.Krastiņš. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: TNA, 2000, 6.lpp.

¹⁹ U.Ķinis. Juridiskās personas kriminālatbildība: teorija un prakse. „Jurista Vārds”, 21.09.2004. Nr.36

²⁰ Skat. U.Ķinis Juridiskās personas kriminālatbildība: teorija un prakse. „Jurista Vārds”, 14.09.2004. Nr.35

Identifikācijas un aizstājējatbildības teorijas gadījumā par pamatu ņemta fiziskās personas vaina. Tā tiek piedēvēta juridiskajai personai pamatojoties uz saistību starp fizisko un juridisko personu. Šī vaina it kā tiek pārvietota no fiziskās personas uz juridisko personu.

Pastāv vēl divas teorijas attiecībā uz juridisko personu kriminālatbildību: reālistu (*realist*) un nominalistu (*nominalist*), kuras seminārā Nordic Baltic Seminar „*Criminal liability of a legal person: how and does it work?*”²¹, izklāstīja Zviedrijas pārstāvis. Nominalisti uzskata, ka juridiskas personas nevar rīkoties neatkarīgi no to fiziskajiem dalībniekiem. Līdz ar to nevar pastāvēt juridiskas personas kriminālatbildība, kas nav saistīta ar fiziskas personas atbildību. Reālisti uzskata, ka juridiskas personas struktūrā zināmā mērā pastāv sava dinamika, kas nav atkarīga no juridiskās personas fiziskajiem dalībniekiem. Tādējādi juridiskas personas var tikt sauktas pie kriminālatbildības, neatkarīgi no tā vai tiek konstatēta fiziskas personas kriminālatbildība.

Lai izraisītu juridiskās personas kriminālatbildību, atsevišķās valstīs tiek izmantota arī pavēlošā principa jeb absolūtās atbildības koncepcija.²² To mēdz arī dēvēt par kriminālatbildību bez vainas, jo valsts pieprasa atsevišķās jomās garantēt absolūtu paklausību valstij un sods tiek piespriests neizvērtējot vainas institūtu.

Latvijā, pirms grozījumu izdarīšanas Krimināllikumā, kas ieviesa juridiskajām personām piemērojamos piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, notika plašas diskusijas par to, vai vispār ir iespējama juridisko personu kriminālatbildība un vai tāda ir jāparedz Krimināllikumā. Viedokļi dalījās un tas arī redzams darbā turpmāk izklāstītajā par likumprojektu „Grozījumi Krimināllikumā”, kas sākotnēji paredzēja ieviest juridisko personu kriminālatbildību.

U.Krastiņš norāda, ka kriminālatbildības pamatu pamats ir vaina. Vaina ir indivīda psihiskā attieksme pret viņa darbības vai bezdarbības izpausmi, kaitīgajām sekām un cēloņsakarību starp darbību vai bezdarbību un tās izraisītajām sekām. Saprotams, ka tādā izpratnē vaina nekādi nav attiecināma uz noziedzīga nodarījuma kolektīvu subjektu, jo subjektīva attieksme pret savu darbību vai bezdarbību ir vienīgi indivīdam - fiziskai personai. Tātad līdz ar nodarījuma kolektīva subjekta ieviešanu

---

²¹ Nordic Baltic Seminar „Criminal liability of a legal person: how and does it work?” [Juridiskas personas kriminālatbildība: kā un vai tas darbojas?]. Seminārs notika 2006.gada 14. un 15.septembrī Siguldā.

²² Skat. J.Rozenbergs. Vainas institūts juridisko personu kriminālatbildībā. Latvijas Universitātes Raksti, 657.sējums, Rīga: Zinātne, 2003

krimināltiesībās faktiski tiek atzīta tā saucamā objektīvā pieskaitāmība, t.i., atbildība bez vainas, kas vienmēr tikusi noliegta Latvijas kriminālajā likumdošanā.²³ Šim viedoklim nenoliedzami ir jāpiekrīt, jo pie kriminālatbildības var saukt tikai personu, kas ir vainojama noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerāļsekretāra ziņojumā²⁴ redzams, ka valstu starpā nav vienotas nostājas par to, kā izpildāmas Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par transnacionālo organizēto noziedzību prasības noteikt juridisko personu atbildību par piedalīšanos smagos noziegumos. Ziņojumā teikts, ka lielākā daļa Konvencijas dalībvalstu ir noteikušas juridiskās personas kriminālatbildību.

Piemēram, Kanādā atbilstoši Kriminālkodeksam pie kriminālatbildības var saukt jebkuru personu – gan fizisku, gan juridisku. Kolumbija norādījusi, ka tajā juridisko personu kriminālatbildība nekad nav pastāvējusi. Tomēr pēdējos gados Kolumbijas Kriminālkodeksā veikti grozījumi, lai būtu iespējams par noziedzīgu nodarījumu sodīt juridisku personu. Atbilstoši grozījumiem juridiskai personai var atņemt tās juridisko statusu vai slēgt to kopumā vai tās darbības telpas.

Islandē kopš 1998.gada Vispārīgais Kriminālkodekss (*General Penal Code*) noteic, ka juridiskai personai var piespriest naudas sodu, ja tas paredzēts attiecīgajā pantā. Tas attiecas uz juridisko personu, kurai ir tiesībspēja un rīcībspēja. Juridisko personu var sodīt arī gadījumā, ja nav konstatēta fiziskā persona, kas izdarījusi noziedzīgo nodarījumu. Tāpat kā vairumā citu valstu, kur paredzēta juridisko personu kriminālatbildība, tiek prasīts, lai fiziskā persona būtu rīkojusies juridiskās personas interesēs.

Japānā juridisko personu kriminālatbildība ir paredzēta. Tā pamatojas uz principu, ka juridiskā persona nav ievērojusi pienācīgu rūpību darbinieku atlasē vai uzraudzībā, lai tie neizdarītu noziedzīgus nodarījumus.

Jaunzēlandē ar atsevišķu likumu 1999.gadā tika noteikts, ka visas krimināltiesību normas attiecas kā uz fiziskām, tā arī juridiskām personām.

---

²³ U.Kraštinš. Par dažiem ierosinājumiem revidēt jauno Krimināllikumu. „Jurista Vārds”, 17.11.1999. Nr.40 (147)

²⁴ Report of the Secretary-General, pieejams <http://www.unodc.org/pdf/crime/commissions/11comm/6e.pdf#search=%22institutes%20criminal%20proceedings%20against%20legal%20persons%20in%20norway%22> (aplūkots 12.10.2006)

Tālāk darbā sīkāk izklāstīti dažādu Eiropas Savienības valstu rastie risinājumi, lai nodrošinātu, ka juridiskās personas saņem sodu vai kā citādi tiek ietekmētas par tiesību normu pārkāpumiem.

Starptautiskās prasības

Latvija 2000.gada decembrī ir pievienojusies Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijai²⁵. Konvencija paredz, ka ikviena Puse veic tādus likumdošanas un cita veida pasākumus, kādi nepieciešami, lai nodrošinātu juridisko personu saukšanu pie atbildības par noziedzīgiem nodarījumiem saskaņā ar šo konvenciju. Šīs konvencijas 18.pants „Juridisko personu atbildība” noteic, ka „Ikviena Puse veic tādus likumdošanas un cita veida pasākumus, kādi nepieciešami, lai nodrošinātu juridisku personu saukšanu pie atbildības par kukuļdošanu, tirgošanos ar ietekmi un naudas atmazgāšanu par noziedzīgiem nodarījumiem saskaņā ar šo Konvenciju un kurus to labā ir veikusi jebkura fiziska persona, rīkodamās vai nu individuāli vai kā šīs juridiskās personas kādas vadošas institūcijas sastāvdaļa un balstoties uz:

- tiesībām pārstāvēt doto juridisko personu, vai
- tiesībām pieņemt lēmumus dotās juridiskās personas vārdā, vai
- tiesībām īstenot kontroli dotās juridiskās personas ietvaros,

kā arī par šādas fiziskās personas kā līdzdalībnieka iesaistīšanu augstāk minētajos noziedzīgajos nodarījumos.”.

Redzams, ka minētajā konvencijā nav ietverta prasība paredzēt juridisko personu kriminālatbildību, bet ir prasība saukt juridisko personu pie atbildības par nodarījumu, kas ir krimināli sodāms.

2001.gada jūnijā Latvija pievienojās Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijai par transnacionālo organizēto noziedzību²⁶. Šī konvencija noteic, ka katra Dalībvalsts veic nepieciešamos pasākumus, lai noteiktu juridisko personu atbildību par piedalīšanos smagos noziegumos, kuros iesaistīta kāda organizēta noziedzīga grupa, un par tiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas noteikti šīs konvencijas pantos.

Minēto jomu regulē arī šādi dokumenti:

---

²⁵ Likums "Par Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju". "Latvijas Vēstnesis", 20.12.2000. Nr.460/464 (2371/2375), pieejams <http://www.likumi.lv/doc.php?id=13744> (aplūkots 19.09.2007)

²⁶ Likums "Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību". "Latvijas Vēstnesis", 06.06.2001. Nr.87 (2474), pieejams <http://www.likumi.lv/doc.php?id=25044&mode=DOC> (aplūkots 19.09.2007)

- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2003/568/TI par korupcijas apkarošanu privātajā sektorā (2003.gada 22.jūlijs);
- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2003/80/TI par vides krimināltiesisko aizsardzību (2003.gada 27.janvāris);
- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2002/946/TI par krimināltiesiskās sistēmas stiprināšanu, lai novērstu neatļautas ieceļošanas, tranzīta un uzturēšanās atbalstīšanu (2002.gada 28.novembris);
- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2002/629/TI par cilvēku tirdzniecības apkarošanu (2002.gada 19.jūlijs);
- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2002/475/TI par terorisma apkarošanu (2002.gada 13.jūnijs);
- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2001/413/TI par krāpšanas un viltošanas apkarošanu attiecībā uz bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļiem (2001.gada 28.maijs);
- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2000/383/TI par pastiprinātu aizsardzību, izmantojot kriminālsodus un citas sankcijas, pret naudas viltošanu saistībā ar eiro ieviešanu (2001.gada 6.decembris);
- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2004/68/TI par bērnu seksuālās izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu (2003.gada 22.decembris).

Visos iepriekš uzskaitītajos dokumentos ir ietverta norma par juridisko personu atbildību, kas paredz, ka katra dalībvalsts veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka juridiskas personas var saukt pie atbildības par ietvarlēmumā paredzētajiem pārkāpumiem.

Minētie ietvarlēmumi arī paredz, ka dalībvalstis nodrošina, ka juridiskajai personai iestājas atbildība par darbībām, kuras par labu minētajai personai, darbojoties individuāli vai kā juridiskās personas institūcijas locekle, izdarījusi kāda persona, kas ieņem vadošu amatu juridiskās personas struktūrā, pamatojoties uz:

- pilnvarām pārstāvēt juridisko personu vai
- pilnvarām pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā, vai
- pilnvarām iekšēji kontrolēt juridisko personu,

kā arī par iesaistīšanos šāda nodarījuma izdarīšanā kā līdzvainīgai vai uzkūditājai.

Tāpat ietvarlēmumi parasti satur norādi par piemērojamiem sodiem, proti, ikviena dalībvalsts veic pasākumus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu, ka juridiskai

personai, kuru sauc pie atbildības ir piemērojamas iedarbīgas, samērīgas un preventīvas sankcijas, kas ietver naudas sodu kā kriminālsodu vai cita veida sodu un var ietvert citādus sodus.

Kā redzams, arī ietvarlēmumos nav ietverts pienākums dalībvalstīm paredzēt juridisko personu kriminālatbildību. Svarīgākā ir norāde par to, ka juridiskās personas ir jāsauc pie atbildības un tām ir jāsaņem sodi, kas ir efektīvi, samērīgi, kā arī ar preventīvu ietekmi. Turklāt jāņem vērā, ka ietvarlēmumus izmanto, lai tuvinātu dalībvalstu tiesību aktus tieslietu un iekšlietu jomā. Līdzīgi direktīvām ietvarlēmumi ir saistoši attiecībā uz sasniedzamo mērķi, bet ļauj dalībvalstīm noteikt šā mērķa sasniegšanas veidus un metodes. Tomēr atšķirībā no direktīvām, kas var kļūt tieši piemērojamas, ja tās netiek laikus ieviestas dalībvalstī, ietvarlēmumus tieši nepiemēro.²⁷

Padomes Vienotā rīcība 98/733/TI, kas pieņemta, pamatojoties uz K3 pantu Līgumā par Eiropas Savienību, par dalības kriminālās organizācijās uzskatīšanu Eiropas Savienības dalībvalstīs par noziedzīgu nodarījumu (1998.gada 21.decembris) paredz, ka katra dalībvalsts nodrošina, ka juridiskās personas var saukt pie kriminālatbildības vai, ja tas nav iespējams, citādi saukt pie atbildības par šās juridiskās personas izdarītajiem pārkāpumiem, kas atbilst šajā dokumentā noteiktajiem pārkāpumiem. Padomes vienotā rīcība arī noteic, ka katra dalībvalsts jo īpaši gādā par to, ka juridiskās personas var sodīt iedarbīgā, samērīgā un preventīvā veidā un ka tām var noteikt materiālas un mantiskas sankcijas.

Runājot par vienoto rīcību jāatzīmē, ka saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 14.pantu vienotā rīcība ir instruments kopējās stratēģijas īstenošanai, kad ES jāreaģē uz noteiktām situācijām, ja tiek uzskatīts, ka ir vajadzīga konkrēta ES rīcība. Dalībvalstīm vienota rīcība ir jāievēro, formulējot savu viedokli par konkrēto jautājumu un veicot vajadzīgos pasākumus saistībā ar šo jautājumu.²⁸

Par juridiskās personas kriminālatbildības ieviešanas nepieciešamību Latvijai vairākkārt norādījuši dažādu starptautisko institūciju pārstāvji, piemēram:

- Eiropas Padomes Finanšu darbības uzdevumu grupas (FATF) eksperti, kas vairākkārt ir norādījuši par FATF rekomendāciju izpildi jautājumā par juridiskās

---

²⁷ Rokasgrāmata praktiskam darbam ar Eiropas Savienības jautājumiem, 2.izdevums, LR Ārlietu ministrija, 2007, 41.lpp., pieejama http://www.mfa.gov.lv/data/file/1/ES/rokasgramata_final_2007.pdf (aplūkots 19.09.2007)

²⁸ Turpat.

personas kriminālatbildības ieviešanu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas realizēšanu;

- Eiropas Padomes līguma par Pretkorupcijas starpvalstu grupas (GRECO) un Eiropas Ekonomiskās sadarbības un attīstības (OECD) eksperti, kas vairākkārt ir norādījuši par juridiskās personas kriminālatbildības ieviešanas nepieciešamību par koruptīvajiem noziedzīgajiem nodarījumiem;

- Eiropas Krāpšanas apkarošanas biroja (OLAF) eksperti, kas vairākkārt ir norādījuši par ES Padomes Konvencijas par dalībvalstu finansiālo interešu aizsardzību (PIF Konvencija) izpildes nepieciešamību jautājumā par juridiskās personas kriminālatbildības ieviešanu par krāpšanas realizēšanu.

Iepriekšminētie starptautiski tiesību akti nenosaka konkrētu prasību pēc juridisko personu kriminālatbildības, tādēļ Latvijas likumdevējs nav paredzējis to. Lai tomēr Latvija pildītu izvirzītās starptautisko tiesību prasības, normatīvie akti Latvijā tika grozīti un tiek paredzēti juridiskajām personām piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi, par kuriem sīkāk izklāstīts nākamajā sadaļā.

II Latvijā paredzētais regulējums

Juridiskām personām piemērojamo piespiedu ietekmēšanas līdzekļu ieviešana

Ierosinājums grozīt Krimināllikumu un paredzēt tajā juridisko personu kriminālatbildību radās jau neilgi pēc Krimināllikuma stāšanās spēkā 1999.gadā.²⁹ Vairākus gadus ilgušās diskusijas par to, vai juridisko personu var saukt pie kriminālatbildības, ir beigušās ar viennozīmīgu secinājumu, ka juridiskajai personai nav un nevar būt subjektīvā attieksme pret izdarīto noziedzīgo nodarījumu, tātad šajā gadījumā nevar runāt par vainu.³⁰

Prof. U.Krastiņš norāda, ka, atzīstot juridisko personu par noziedzīga nodarījuma subjektu un notiesājot to kriminālā kārtā, vainas princips krimināltiesībās tiek deformēts neatkarīgi no tā, kā teorētiski juridiskās personas kriminālatbildības nepieciešamība tiek pamatota. Jāņem vērā, ka juridiskā persona ir ne tikai ekonomiska un tiesiska vienība ar noteiktu organizatorisku uzbūvi. Tā nav nekāds abstrakts veidojums, bet reizē arī cilvēku kopums, kurā katram indivīdam ir savas sociālās intereses saistībā ar juridiskās personas darbību un likteni, tāpēc līdz ar juridiskās personas notiesāšanu par noziedzīgu nodarījumu arī šie cilvēki tiek pakļauti kriminālsodam. Viņu vaina netiek konstatēta, jo noziedzīgo nodarījumu faktiski izdara atsevišķa fiziska persona vai personu grupa, kas veido juridiskās personas pārstāvošo vadošo veidojumu (padomi, komiteju un biroju u.tml.).³¹

Tomēr kā jau minēts, tas ir vairākus gadus ilgušu diskusiju rezultāts, tādēļ aplūkosim, kā juridiskām personām piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi tika ieviesti Latvijas tiesību aktos.

Ar ministru prezidenta 2002.gada 2.aprīļa rīkojumu nr.94 "Par darba grupu likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" izstrādei" Tieslietu ministrijā tika izveidota darba grupa, kuras uzdevums bija izstrādāt grozījumus Krimināllikumā, paredzot tajā juridiskās personas kriminālatbildību, kā arī juridiskajām personām piemērojamus sodus.

---

²⁹ U.Krastiņš. Par dažiem ierosinājumiem revidēt jauno Krimināllikumu. „Jurista Vārds”, 17.11.1999. Nr.40 (147)

³⁰ I.Gratkovska. Juridisko personu kriminālatbildības realizācijas tiesiskie aspekti. „Jurista Vārds”, 21.06.2005. Nr.23 (378)

³¹ U.Krastiņš. Konceptuāli par juridisko personu kriminālatbildību. „Jurista Vārds”, 31.08.2004. Nr.33 (338)

Darba grupā darbojās pārstāvji no Tieslietu ministrijas, LR Ģenerālprokuratūras (E.Jurkjāne, V.Burkāns), Latvijas Policijas akadēmijas (A.Judins, D.Mežulis), Latvijas Universitātes (K.Strada-Rozenberga), Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (V.Zeppa-Priedīte, A.Loskutovs, A.Pāvele).³²

Sākotnējie Tieslietu ministrijā izveidotās darba grupas sagatavotie grozījumi Krimināllikumā paredzēja jauna krimināltiesību institūta – juridiskās personas kriminālatbildība ieviešanu Latvijā. Grozījumi saistībā ar šāda veida kriminālatbildības ieviešanu tika piedāvāti gan Krimināllikuma Vispārīgajā, gan Sevišķajā daļā.

Grozījumi Krimināllikuma Vispārīgajā daļā paredzēja papildināt likumu ar jaunu VII'nodaļu “Juridiskās personas kriminālatbildība”, kurā bija ietverti nosacījumi juridiskās personas kriminālatbildībai, kā arī noteikti juridiskajai personai piemērojamie soda veidi un to saturs, proti:

- Krimināllikuma 1.pantu, kur ir noteikts kriminālatbildības pamats, tika paredzēts papildināt ar jaunu trešo daļu, kas noteiktu, ka juridiskās personas kriminālatbildības nosacījumi ir noteikti īpašā likuma nodaļā. Līdz ar to, uz juridiskās personas kriminālatbildības nosacījumiem netiktu attiecināti līdzšinējie fiziskās personas kriminālatbildības nosacījumi (piemēram, pazīmes, kas raksturo noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi, kas raksturo noziedzīga nodarījuma subjektu). Vienlaikus tiku noteikts, ka atsevišķi (konkrēti norādot), uz fiziskās personas kriminālatbildību attiecināmi nosacījumi attiecas arī uz juridiskās personas kriminālatbildības nosacījumiem;

- likumprojektā bija paredzēts, ka juridiskā persona pie kriminālatbildības ir saucama un sodāma tikai Krimināllikuma Sevišķajā daļā īpaši paredzētajos gadījumos, ja noziedzīgo nodarījumu juridiskās personas interesēs ir izdarījusi fiziskā persona, rīkodamās individuāli vai kā attiecīgās juridiskās personas koleģiālas institūcijas loceklis, balstoties uz tiesībām pārstāvēt juridisko personu vai pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā, vai arī īstenot kontroli juridiskās personas ietvaros. Šāda pieeja juridiskās personas kriminālatbildības noteikšanai nozīmētu, ka juridiskās personas pie kriminālatbildības tiek sauktas tikai par tīšiem noziedzīgajiem nodarījumiem, turklāt tikai tad, ja juridiskā persona no noziedzīgās darbības ir guvusi (vai varēja gūt) kādu labumu;

---

³² Likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” anotācijā sniegtā informācija, pieejama <http://www.politika.lv/index.php?id=11089&t=11218>, (aplūkots 12.02.2007)

- lai nodrošinātu to, ka noziedzīgo nodarījumu izdarītājam, saucot pie atbildības un sodot juridisko personu, nebūtu iespēja izvairīties no kriminālatbildības, likumprojektā bija paredzēts, ka vainīgās fiziskās personas ir saucamas pie kriminālatbildības un sodāmas vienlaikus ar juridisko personu, kas ir izveidota vai izmantota noziedzīgās darbības realizēšanai. Ietverot likumā šādu nosacījumu, netiktu pārkāpts krimināltiesību princips *non bis in idem*, jo, vienlaikus sodot fizisko personu kā nodarījuma tiešo izdarītāju un arī juridisko personu, kuras sastāvā ir tā pati fiziskā persona, tiek sodīti divi dažādi subjekti (fiziskā persona kā patstāvīgs tiesību subjekts un juridiskā persona kā patstāvīgs tiesību subjekts). Vienlaikus norādi par šī principa nepārkāpšanu, saistībā ar juridiskās personas kriminālatbildības ieviešanu, bija paredzēts ietvert Kriminālprocesa likumprojekta (kas tobrīd atradās izstrādes stadijā) normās;

- likumprojektā bija ietverta norma, kas noteica, ka juridiskās personas kriminālatbildības nosacījumi neattiecas uz valsti, pašvaldībām un citām publisko tiesību juridiskām personām. Pamatojumā norādīts, ka privātie uzņēmumi, sabiedriskās organizācijas “strādā” savu īpašnieku, vadītāju un biedru interesēs, savukārt minētās publisko tiesību juridiskās personas darbojas visas sabiedrības interesēs, līdz ar ko nebūtu pareizi tās uzskatīt par noziedzīgā nodarījuma subjektu, jo, sodot šīs publisko tiesību juridiskās personas, valsts sodītu pati sevi;

- likumprojekts paredzēja četrus pamata soda veidus, kādi varētu tikt piemēroti juridiskajām personām: likvidācija, tiesību ierobežošana, konfiskācija, naudas sods. Turklāt bija paredzēts, ka mantas konfiskācija juridiskajām personām var tikt piemērota arī kā papildsods;

- likumprojekts, lai nodrošinātu soda individualizācijas principu, paredzēja Krimināllikumu papildināt ar jaunu pantu “Soda noteikšanas principi”, kas noteica, ka, nosakot sodu juridiskajām personām, tāpat kā fiziskajām personām, tiesai ir jāņem vērā nodarījuma raksturs un radītais kaitējums;

- bija paredzēts izteikt jaunā redakcijā Krimināllikuma 12.pantu, attiecinot tā piemērošanas iespējas tikai uz tām juridisko personu lietām (to pārstāvjiem), kurās juridiskās personas ir publisko tiesību juridiskās personas (piemēram, pašvaldības).

Grozījumi Krimināllikuma Sevišķajā daļā bija attiecināti uz izmaiņām vairāku pantu sankcijās, kurās papildus fiziskai personai piemērojamiem sodiem paredzēja arī juridiskajai personai piemērojamos soda veidus. Konstrukciju bija paredzēts veidot

līdzīgi kā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, nosakot par nodarījumu atsevišķi sodus, kurus var piespriest fiziskai personai un kurus – juridiskai.

Grozījumi Krimināllikuma Sevišķās daļas pantu sankcijās likumprojektā attiecās uz tiem nodarījumiem, kuri saistībā ar juridiskās personas atbildību ir minēti starptautiskajos tiesību avotos. Attiecīgi tie bija Krimināllikuma 88., 154.1, 177., 192., 195., 199., 294., 295., 323., 326.pants.

Bez tam, grozījumi sankcijās attiecās uz nodarījumiem, par kuru izdarīšanu pie noteiktiem apstākļiem bija paredzēta juridiskās personas administratīvā atbildība (Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā, Konkurences likumā, likumā “Par nodokļiem un nodevām”), bet, gadījumā, ja ar tādu pašu nodarījumu tiktu nodarīts lielāks kaitīgums, būtu jābūt paredzētai kriminālatbildībai. Attiecīgi tie bija grozījumi Krimināllikuma 166., 190., 191., 202., 203., 205., 211., 218.pantā.

Sankcijās naudas soda apmēru juridiskajām personām bija paredzēts noteikt atkarībā no nodarījuma smaguma pakāpes: par kriminālpārkāpumiem naudas soda apmērs bija paredzēts līdz piecdesmit minimālajām mēnešalgām, par mazāk smagiem noziegumiem – no piecdesmit minimālajām mēnešalgām līdz tūkstoš minimālajām mēnešalgām, par smagiem noziegumiem - no tūkstoš minimālajām mēnešalgām līdz pieciem tūkstošiem minimālajām mēnešalgām un par sevišķi smagiem noziegumiem - no pieciem tūkstošiem minimālajām mēnešalgām līdz desmit tūkstošiem minimālajām mēnešalgām.

Likumprojektam bija noteikts īpašs spēkā stāšanās laiks, t.i., vienlaikus ar Kriminālprocesa likuma spēkā stāšanos. Šāds termiņš bija noteikts tā iemesla dēļ, ka kriminālprocesuālā kārtība, kādā juridiskās personas tiks sauktas pie kriminālatbildības un sodītas, tiktu noteikts jaunajā Kriminālprocesa likumā.

Tomēr šādi grozījumi Krimināllikumā netika izdarīti. Saeimas Aizsardzības un iekšlietu komisijas, kas bija atbildīgā par šo likumprojektu, nodeva to atpakaļ Tieslietu ministrijai pārstrādāšanai. Prof. U.Krastiņš nāca klajā ar jaunu koncepciju, kā risināt šo jautājumu³³. Viņš norādīja, ka, atzīstot juridisku personu par noziedzīga nodarījuma subjektu un notiesājot to kriminālā kārtā, vainas princips krimināltiesībās tiek deformēts neatkarīgi no tā, kā teorētiski juridiskās personas kriminālatbildības nepieciešamība tiek pamatota. Koncepcijas pamatā ir atziņa, ka juridiskā persona nevar būt par noziedzīga nodarījuma subjektu, jo nav pamata apiet individuālās vainas

---

³³ U.Krastiņš. Konceptuāli par juridisko personu kriminālatbildību. „Jurista Vārds”, 31.08.2004. Nr.33 (338)

principu. Līdz ar to profesors norāda, ka jāatrod veids kā juridiskajai personai piemērot sodu bez saukšanas pie kriminālatbildības. Prof. U.Krastiņa ierosinātās koncepcijas pamatā ir Latvijas krimināltiesību atziņas par ietekmēšanas piespiedu līdzekļiem, kas tiek piemēroti krimināllietās sakarā ar izdarītajiem noziedzīgiem nodarījumiem, bet nav uzskatāmi par kriminālsodu.

Profesors arī sniedza konkrētas vadlīnijas attiecībā uz to, kādi papildinājumi jāizdara Krimināllikumā³⁴:

1) Krimināllikuma 12.panta pašreizējā redakcija atstājama negrozīta. Varbūt vienīgi to var papildināt ar otro daļu, kura saturētu norādi par piespiedu līdzekļu piemērošanas iespēju juridiskām personām, kas būtu paredzēti Krimināllikuma Vispārīgās daļas jaunajā nodaļā;

2) šajā nodaļā jānosaka, ka piespiedu līdzekļu piemērošana juridiskām personām pieļaujama tikai sakarā ar fiziskās personas izdarīto noziedzīgo nodarījumu, pastāvot saistībai ar juridisko personu, par ko iepriekš esmu minējis, izmantojot jau esošajā likumprojektā doto formulējumu;

3) varētu paredzēt šādus juridiskai personai piemērojamos piespiedu līdzekļus: naudas sodu, kaitējuma atlīdzināšanu (tas būtu jo svarīgi ekoloģiskā kaitējuma nodarīšanas gadījumos), darbības ierobežošanu, likvidāciju un konfiskāciju;

4) jaunajā nodaļā atsevišķos pantos jāformulē iepriekšminēto piespiedu līdzekļu jēdzieni; jānosaka naudas soda apmēra robežas, darbības ierobežošanas un likvidācijas, kā arī konfiskācijas nosacījumi;

5) varētu noteikt arī piespiedu līdzekļu piemērošanas vispārējos principus;

6) Krimināllikuma Sevišķajā daļā nav nepieciešams paredzēt, par kādiem noziedzīgiem nodarījumiem juridiskām personām tiesa var piemērot šos piespiedu līdzekļus;

7) nav arī vajadzības noteikt noziedzīgu nodarījumu kategorijas, par kuriem juridiskai personai var piemērot ietekmēšanas piespiedu līdzekļus;

8) jāparedz, ka piespiedu līdzekļus juridiskām personām tiesa var piemērot pēc prokurora ierosinājuma, kas izteikts tiesas sēdē, ja krimināllietā konstatēta atbildīgās fiziskās personas vai koleģiālās institūcijas noziedzīgās darbības vai bezdarbības saistība ar juridiskās personas interesēm.

---

³⁴ Skat. U.Krastiņš. Konceptuāli par juridisko personu kriminālatbildību. „Jurista Vārds”, 31.08.2004. Nr.33 (338)

Vadoties no prof. U.Krastiņa koncepcijas tika izstrādāts jauns likumprojekts „Grozījumi Krimināllikumā”, paredzot regulējumu, kas šobrīd ir spēkā. Šie grozījumi neparedz saukt juridisko personu pie kriminālatbildības, bet paredz, ka juridiskai personai var tikt piemēroti piespiedu ietekmēšanas līdzekļi.

Tomēr līdz prof. U.Krastiņa koncepcijas pieņemšanai vairāki autori puda savus viedokļus par juridiskās personas kriminālatbildības iespējamību vai neiespējamību. Līdzīgi prof. U.Krastiņa pieejai Mg. iur. U.Ķinis aicināja runāt par sodu juridiskām personām, bet ne par juridisko personu saukšanu pie kriminālatbildības.³⁵ Viņš par paraugu ņēma Zviedrijā paredzēto modeli, ka pēc prokurora lūguma tiesa var piemērot naudas sodu juridiskām personām.

U.Ķinis piedāvāja šādu Krimināllikuma grozījumu projektu³⁶:

1. Krimināllikuma 36.pantā "Sodu veidi" iestrādāt 3.daļu ar šādu tekstu: "Juridiskām personām var piemērot šādus sodus: naudas sodu, darbības ierobežošanu, piespiedu likvidāciju, konfiskāciju."

2. Krimināllikuma 41.panta 3.daļā paredzēt juridiskām personām piemērojamā naudas soda lielumu.

3. 42.pantu "Mantas konfiskācija" papildināt ar 3.daļu: "Juridiskai personai var piemērot mantas konfiskāciju tikai tad, ja tā noziedzīgas darbības rezultātā guvusi mantisku labumu vai ietekmi vai tās darbība pilnīgi vai daļēji atzīstama par noziedzīgu." Papildināt 4.daļu ar tekstu, ka juridiskām personām nav konfiscējama tā manta, kas ir nepieciešama saistību izpildei pret darbiniekiem, valsti un kreditoriem.

4. Krimināllikuma 44.panta "Tiesību ierobežošana" 2.daļā svītrot vārdu "papildsodu" vai izstrādāt jaunu rindkopu, norādot, ka juridiskām personām tiesību ierobežošana ir piemērojama par sevišķi smagiem noziegumiem.

5. Krimināllikuma 46.panta "Sodu noteikšanas vispārīgie principi" 3.daļu izteikt šādā redakcijā: "Šajā likumā paredzētos sodus juridiskām personām tiesa var piemērot pēc prokurora pieprasījuma."

6. Iekļaut Krimināllikumā jaunu nodaļu (VIII¹) "Sodu piemērošanas īpatnības juridiskām personām".

70¹.pants "Pamats juridiskās personas sodīšanai"

(1) Šā likuma Sevišķajā daļā paredzētos gadījumos juridiskā persona ir sodāma, ja

³⁵ U.Ķinis. Juridiskās personas kriminālatbildība: teorija un prakse. „Jurista Vārds”, 14.09.2004. Nr.35/36 (340/341)

³⁶ Turpat.

noziedzīgo nodarījumu juridiskās personas interesēs ir izdarījusi fiziskā persona, rīkodamās individuāli vai kā attiecīgās juridiskās personas koleģiālās institūcijas locekle, balstoties uz tiesībām pārstāvēt juridisko personu vai pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā vai arī īstenojot kontroli juridiskās personas ietvaros.

(2) Ja noziedzīgā darbība ir tieši saistīta ar juridiskās personas darbību vai identificējama kā juridiskās personas komercdarbība, tad neatkarīgi no tā, vai ir noskaidrota fiziskā persona, kas saistīta ar noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, juridiskā persona ir sodāma par noziedzīga nodarījuma darbības rezultātā iestājušamies sekām.

(3) Ja juridiskās personas pārvaldības kultūra pieļauj noziedzīgas vides radīšanu, kā rezultātā tās ietvaros tiek izveidotas vai darbojas organizētas grupas vai noziedzīgas organizācijas, vai tiek izdarīti smagi vai sevišķi smagi noziegumi, juridiskā persona ir sodāma neatkarīgi no tā, vai noskaidrota fiziskā persona, kas saistīta ar noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu par noziedzīgā nodarījuma darbības rezultātā iestājušamies sekām.

(4) Juridiskās personas sodīšana neizslēdz vainojamās fiziskās personas, kā arī tās līdzdalībnieku kriminālatbildību.

(5) Juridiskās personas kriminālatbildības nosacījumi neattiecas uz valsti, pašvaldībām un citām publisko tiesību juridiskām personām, bezpeļņas sabiedriskām organizācijām arodbiedrībām un politiskām partijām.

70².pants "Juridiskajām personām piemērojamie sodi"

Par šā likuma Sevišķajā daļā paredzētiem mazāk smagiem un smagiem noziegumiem juridiskām personām piemēro naudas sodu. Par šā likuma Sevišķajā daļā paredzētiem sevišķi smagiem noziegumiem juridiskām personām var piemērot naudas sodu, tiesību ierobežošanu, piespiedu likvidēšanu. Mantas konfiskāciju juridiskām personām var piemērot kā papildsodu, ja nodarījums veikts juridiskās personas interesēs vai juridiskā persona nodarījuma rezultātā guvusi mantisku labumu vai ietekmi.

70³.pants "Nosacījumi sodu piemērošanai juridiskām personām"

Tiesai, piemērojot sodu juridiskām personām, ir jāievēro šādi nosacījumi:

- 1) juridiskās personas faktiskā rīcība un pakāpe, piedaloties noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā,
- 2) vainojamās personas kā juridiskās vadības institūcijas pārstāvja statuss,
- 3) juridiskās personas darbību rezultātā izdarītā nozieguma smagums un kriminālās darbības pakāpe, citas nozieguma rezultātā radušās sekas juridiskai personai,

- 4) pasākumi, ko juridiskā persona veic, lai novērstu jaunus noziedzīgus nodarījumus,
- 5) vainojamās personas personiskā atbildība korporācijas saistībās,
- 6) juridiskās personas nodarbošanās veids, finansiālais stāvoklis;
- 7) piemērojot naudas sodu juridiskai personai, tiesai tas jāsamēro ar juridiskās personas finansiālajām iespējām, lai nepieļautu šo personu bankrotu.

U.Ķinis norādīja, ka veicot izmaiņas šādā veidā, Latvija formāli ievērotu jebkura starptautiskā normatīvā akta prasības ieviest juridisko personu kriminālatbildību, bet īstenotu šo procedūru atbilstoši nacionāliem krimināltiesību principiem, nepārkāpjot svēto *universitas delinquere non potest* principu.

Lai gan U.Ķiņa piedāvātais risinājums līdzinājās U.Krastiņa piedāvātajai koncepcijai, tas neatrisināja vainas jautājumu. Kā jau norādīts sadaļā par sodu un citiem piespiedu ietekmēšanas līdzekļiem, Krimināllikumā paredzētais sods ir piespiedu līdzeklis, ko personai, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, šā likuma ietvaros valsts vārdā piespriež tiesa vai likumā paredzētajos gadījumos nosaka prokurors, sastādot priekšrakstu par sodu. Tātad, īstenojot U.Ķiņa grozījumus par soda uzlikšanu juridiskajai personai, vainas pierādīšanas jautājums netiktu atrisināts.

Pastāvēja arī pavisam pretēji viedokļi. Piemēram, A.Judins uzskatīja³⁷, ka ievērojot administratīvās un kriminālās atbildības līdzīgu juridisku dabu, Latvijas tiesībās ir vai nu jāparedz juridisko personu gan administratīvā, gan kriminālā atbildība, vai arī abos gadījumos pie atbildības jāsauc tikai cilvēki. Viņš apšaubīja risinājumu izdomāt speciālu juridiskās personas atbildību un neuzskatīt to ne par administratīvo, ne par kriminālo atbildību.

Mag.iur. S.Šimkus mēģināja rast atbildi uz šo jautājumu pētot ārvalstīs paredzētos regulējumus³⁸. Tomēr pie viennozīmīgas atbildes viņa nenonāca, jo izrādījās, ka viņas aplūkoto valstu risinājumi ir tik atšķirīgi, cik atšķirīgas ir pašas valstis.

U.Krastiņa viedoklim nepiekrita D.Skačkovs, kurš norādīja: „Nevaru piekrist prof. U.Krastiņa argumentam, ka juridiskās personas kriminālatbildība ir atbildība bez vainas un, paredzot šādu kriminālatbildību, likumdevējs iznīcinātu vainas institūtu krimināltiesībās. [...] Ja galu galā juridiskā persona darbojas kā zināms cilvēku

---

³⁷ A.Judins. Vai juridiskā persona ir jāsauc pie kriminālatbildības. „Jurista Vārds”, 13.04.2004. Nr.14 (319)

³⁸ S.Šimkus. Juridiskās personas kriminālatbildība. Ārvalstu pieredze. „Jurista Vārds”, 22.06.2004. Nr.23/24 (328/329)

kolektīvs, tad ne vien atsevišķi cilvēki, bet arī cilvēku kolektīvs aktīvi darbojas. Kolektīvam piemīt kolektīvā apziņa. Līdz ar to var konstatēt arī kolektīva vainu”.³⁹

V.Burkāns pauda viedokli, ka nepieciešams paredzēt juridisko personu kriminālatbildību. Viņš rakstīja: „Risinot jautājumu par juridiskās personas nodarījuma subjektīvo pusi, rīcības un seku cēlonisko sakarību, jāatzīmē, ka tie ir pilnībā pakārtoti konkrētās fiziskās personas šiem pašiem jautājumiem un izpaužas kā konkrētās fiziskās personas subjektīvā puse un objektīvā puse Krimināllikumā paredzētā konkrētā noziedzīgā nodarījumā.”⁴⁰ Viņš arī uzskatīja, ka atsevišķos gadījumos pie atbildības varētu saukt tikai juridisko personu.

K.Tihomirnijs, atbildot uz V.Burkāna rakstu, norādīja: „Nevar noliegt, ka "naudas atmazgāšanas" problēma Latvijā pastāv, bet tas nenozīmē, ka tā būtu risināma, saucot juridiskās personas pie kriminālatbildības. Faktiski mums ir jāmaina esošie priekšstati par juridiskās personas ierobežotu atbildību, par līdzdalību, par vainu kā nepieciešamo noziedzīga nodarījuma sastāvdaļu. Tās jau nav likumdošanas korekcijas, bet gan vesela revolūcija. Diez vai šāds risinājums ir pamatots. Pagaidām priekšlikums par juridisko personu saukšanu pie kriminālatbildības izskatās pēc Dona Kihota cīņas ar vējdzirnavām.”⁴¹ K.Tihomirnijs arī noliedza iespēju saukt pie kriminālatbildības tikai juridisko personu gadījumā, ja fiziskā persona neko nav zinājusi par noziedzīgajām darbībām. Viņš rakstīja, ka „ideja par zagli, kas nezina, ka tāds ir, ir pietiekami apšaubāma”.⁴²

Autore šim K.Tihomirniņa viedoklim pilnībā pievienojas, tomēr tālāk darbā redzēsīm, ka dažās valstīs atsevišķos gadījumos ir paredzēta iespēja saukt pie kriminālatbildības vai piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekli tikai juridiskajai personai.

---

³⁹ D.Skačkovs. Par juridisko personu un tās atbildības veidiem. „Jurista Vārds”, 01.11.2000. Nr.34 (187)

⁴⁰ V.Burkāns. Par kolektīvo personu kā kriminālās atbildības subjektu. „Jurista Vārds”, 22.06.2000. Nr.25 (178)

⁴¹ K.Tihomirnijs. Par juridisko personu, par tās iespējamo kriminālatbildību. „Jurista Vārds”, 11.07.2000. Nr.27 (180)

⁴² Turpat.

Pašreizējais regulējums

Iepriekš minētās darba grupas locekle, Tieslietu ministrijas Administratīvo un krimināltiesību departamenta (šobrīd Krimināltiesību departamenta) direktore I.Gratkovska, īsi pēc grozījumu pieņemšanas Saeimā rakstīja, ka grozījumi veikti pateicoties LU Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras vadītāja prof. U.Krastiņa piedāvātajam konceptuālajam problēmas risinājuma variantam. Viņa norādīja, ka grozījumi vērsti uz to, lai ieviestu juridiskās personas kriminālatbildības institūtu, tomēr vienlaikus ir būtiski norādīt, ka likums neparedz juridisko personu saukt pie kriminālatbildības līdzīgi kā fizisko personu. Likums paredz, ka juridisko personu kriminālatbildība tiks realizēta caur piespiedu ietekmēšanas līdzekļiem.⁴³

Viņa arī norāda, ka pieņemto grozījumu mērķis nav ar sankciju palīdzību ietekmēt to juridisko personu darbību, kas darbojas godīgi un ar atļautām metodēm, bet gan tās juridiskās personas, kas bieži vien apzināti pārkāpj normatīvos aktus, lai tādējādi realizētu savas intereses. Tomēr sakarā ar pieņemtajiem grozījumiem arī tām juridiskajām personām, kas savā darbībā ievēro likuma prasības, turpmāk būs stingrāk jāseko līdzi savu darbinieku vai koleģiālās institūcijas darbībām, lai laikus novērstu tādu situāciju rašanos, kā rezultātā attiecīgajai juridiskajai personai varētu piemērot kādu piespiedu ietekmēšanas līdzekli. Tiesību teorijā to dēvē par "labas pārvaldības principu".⁴⁴

Tādējādi Latvija pieturējusies pie iepriekš raksturotā principa *societas delinquere non potest*. Par Krimināllikuma Sevišķajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu juridiskajai personai var piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekli, ja noziedzīgu nodarījumu juridiskās personas interesēs ir izdarījusi fiziskā persona atbilstoši Krimināllikuma 12.panta pirmās daļas nosacījumiem. Krimināllikuma 12.pants noteic, ka Juridiskās personas lietā atbild tā fiziskā persona, kura nodarījumu izdarījusi, rīkodamās individuāli vai kā attiecīgās juridiskās personas koleģiālās institūcijas loceklis, balstoties uz tiesībām pārstāvēt juridisko personu, darboties tās uzdevumā vai pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā, vai īstenodama kontroli juridiskās personas ietvaros vai būdama juridiskās personas dienestā.

Krimināllikums paredz noteiktus piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, bet neparedz juridisko personu kriminālatbildību. Saskaņā ar Krimināllikumu juridiskajai

---

⁴³ I.Gratkovska. Juridisko personu kriminālatbildības realizācijas tiesiskie aspekti. „Jurista Vārds”, 21.06.2005. Nr.23 (378)

⁴⁴ Turpat.

personai nevar piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, ja lietā nav noskaidrota fiziska persona, kas vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Latvijā nav izdalīti īpaši nodarījumi, par kuriem juridiskajai personai piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi. Tomēr atšķirībā no Nīderlandes, kuras regulējums aplūkots vēlāk, Latvijā juridiskajai personai nevar piemērot sodus, kas paredzēti fiziskajai personai. Krimināllikums nosaka speciālus, tikai juridiskajām personām piemērojamus piespiedu ietekmēšanas līdzekļus.

Svarīgi atzīmēt, ka Krimināllikumā paredzētos piespiedu ietekmēšanas līdzekļus nevar piemērot publisko tiesību juridiskajām personām. Juridiskajai personai piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi neattiecas uz valsti, pašvaldībām un citām publisko tiesību juridiskajām personām. Dažās no tālāk darbā aplūkotajām valstīm pastāv iespēja sodīt vai piemērot piespiedu līdzekļus juridiskajām personām, kuras nav valsts iestādes, bet, kurām ir uzticēts pildīt valsts funkcijas.

Atbilstoši Kriminālprocesa likumam, ja kriminālprocesa gaitā ir noskaidrots, ka fiziskā persona, rīkodamās individuāli vai kā attiecīgās juridiskās personas koleģiālās institūcijas loceklis, balstoties uz tiesībām pārstāvēt juridisko personu, darboties tās uzdevumā vai pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā vai arī īstenojot kontroli juridiskās personas ietvaros vai būdama juridiskās personas dienestā, ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu šīs juridiskās personas interesēs, procesa virzītājs var pieņemt motivētu lēmumu par to, ka tiek uzsākts process piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanai juridiskajai personai.

Pirmstiesas procesā piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanai juridiskajai personai noskaidro: 1) noziedzīga nodarījuma izdarīšanas apstākļus; 2) fiziskās personas statusu juridiskās personas institūcijās; 3) juridiskās personas faktisko rīcību; 4) juridiskās personas veikto darbību raksturu un radušās sekas; 5) juridiskās personas veiktos pasākumus, lai novērstu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu; 6) juridiskās personas lielumu, nodarbošanās veidu un finansiālo stāvokli.

Izskatot krimināllietu, kurā ierosināts piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekļus juridiskajai personai, tiesai jāizlemj šādi jautājumi: 1) vai ir noticis noziedzīgs nodarījums; 2) vai šo nodarījumu izdarījusi fiziskā persona juridiskās personas interesēs; 3) vai juridiskajai personai, tas ir, kādam no juridiskās personas vadītājiem vai īpašniekiem, bija zināms par šo noziedzīgo nodarījumu; 4) vai pirmstiesas procesā ir noskaidroti likumā minētie apstākļi; 5) kāds piespiedu ietekmēšanas līdzeklis piemērojams.

Ja tiesa atzīst, ka fiziskās personas noziedzīgs nodarījums ir izdarīts juridiskās personas interesēs, turklāt juridiskā persona par to zināja un neko nedarīja noziedzīga nodarījuma vai tā seku novēršanai, tā spriedumā lemj arī par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskajai personai. Ja tiesa atzīst, ka nav konstatējusi visus Kriminālprocesa likumā un Krimināllikumā noteiktos apstākļus, tā kriminālprocesu daļā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskajai personai izbeidz.

Salīdzinot Latvijas regulējumu ar tālāk darbā izklāstīto valstu regulējumu, jāsecina, ka Latvijā ir paredzēts viens no plašākajiem piespiedu ietekmēšanas līdzekļu veidu klāstiem. Krimināllikumā noteikti šādi piespiedu ietekmēšanas pamata līdzekļi: 1) likvidācija; 2) tiesību ierobežošana; 3) mantas konfiskācija; 4) naudas piedziņa. Kā papildu piespiedu ietekmēšanas līdzekļus var noteikt: 1) mantas konfiskācija; 2) kaitējuma atlīdzināšana.

Katru no Krimināllikumā paredzētajiem piespiedu ietekmēšanas līdzekļiem nevar piemērot visos gadījumos. Ir noteikts, kuru piespiedu ietekmēšanas līdzekli un par kāda smaguma noziedzīgu nodarījumu vai kriminālpārkāpumu var piemērot. Piemēram, smagāko piespiedu ietekmēšanas līdzekli likvidācijas var piemērot tikai par smagu un sevišķi smagu noziegumu.

Īsumā raksturošu katru no piespiedu līdzekļiem. Likvidācija ir juridiskās personas darbības piespiedu izbeigšana. Juridiskā persona, tās filiāle, pārstāvniecība vai struktūrvienība ir likvidējama tikai divos gadījumos: 1) ja juridiskā persona, tās filiāle, pārstāvniecība vai struktūrvienība ir īpaši izveidota noziedzīga nodarījuma izdarīšanai; 2) ja ir izdarīts smags vai sevišķi smags noziegums. Likvidējot juridisko personu, tās filiāli, pārstāvniecību vai struktūrvienību, valsts īpašumā bez atlīdzības atsavināma visa tās īpašumā esošā manta. Krimināllikums paredz aizsargāt arī darbinieku un kreditoru intereses, nosakot, ka nav atsavināma tā manta, kas juridiskajai personai nepieciešama, lai izpildītu saistības pret darbiniekiem, valsti un kreditoriem.

Tiesību ierobežošana, kas ir nākamais bargākais līdzeklis aiz likvidācijas, atbilstoši Krimināllikumā noteiktajam, ir tiesību atņemšana uz noteikta veida uzņēmējdarbību, normatīvajos aktos paredzēto atļauju vai tiesību atņemšana vai aizliegums veikt noteikta veida darbību uz laiku no viena gada līdz pieciem gadiem.

Līdzīgi kā fiziskai personai, arī juridiskai personai var piemērot mantas konfiskāciju, kas ir juridiskās personas īpašumā esošās mantas pilnīga vai daļēja

piespiedu bezatlīdzības atsavināšana valsts īpašumā, kuru var piemērot kā piespiedu ietekmēšanas pamata vai papildu līdzekli. Ja tiesa nosaka daļēju mantas konfiskāciju, tā konkrēti norāda, kura manta ir konfiscējama. Tāpat kā attiecībā uz likvidāciju, arī pie mantas konfiskācijas, tiek aizsargātas darbinieku un kreditoru intereses, paredzot, ka, nosakot pilnīgu mantas konfiskāciju, nav konfiscējama tā juridiskās personas īpašumā esošā manta, kas tai nepieciešama, lai izpildītu saistības pret darbiniekiem, valsti un kreditoriem. Krimināllikums paredz, ka var konfiscēt arī juridiskās personas īpašumā esošo mantu, kas ir nodota citai juridiskajai vai fiziskajai personai, tādējādi izslēdzot negodprātīga uzņēmēja iespēju izvairīties no šī piespiedu ietekmēšanas līdzekļa, jau iepriekš nododot mantu tālāk. Mantas konfiskāciju kā piespiedu ietekmēšanas papildu līdzekli juridiskajai personai var piemērot, ja juridiskā persona nodarījuma rezultātā guvusi mantisku labumu un tai kā piespiedu ietekmēšanas pamata līdzeklis ir piemērota tiesību ierobežošana vai naudas piedziņa.

Krimināllikums definē, ka naudas piedziņa ir piespiedu piedziņa, kas atbilstoši noziedzīgā nodarījuma smagumam un juridiskās personas mantiskajam stāvoklim nosakāma vienas līdz desmit tūkstošu Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu apmērā sprieduma taisīšanas brīdī, norādot spriedumā šīs naudas piedziņas summu Latvijas Republikas naudas vienībās. Naudas piedziņa, kas uzlikta juridiskajai personai, maksājama no juridiskās personas līdzekļiem valsts labā. Ja juridiskā persona izvairās no naudas piedziņas samaksas, šis piespiedu ietekmēšanas līdzeklis tiek izpildīts piespiedu kārtā.

Kaitējuma atlīdzināšana ir noziedzīgā nodarījuma rezultātā nodarītā mantiskā zaudējuma atlīdzināšana, kā arī citu ar likumu aizsargāto interešu un tiesību apdraudējuma novēršana. Kaitējums atlīdzināms vai novēršams no juridiskās personas līdzekļiem. Ja juridiskā persona izvairās no kaitējuma atlīdzināšanas, šis piespiedu ietekmēšanas līdzeklis tiek izpildīts piespiedu kārtā.

Saskaņā ar Krimināllikumu juridiskajai personai piemēro piespiedu ietekmēšanas līdzekli kriminālprocesa ietvaros, kurā par vainīgu atzīta fiziskā persona. Tātad vienlaikus nepieciešams konstatēt gan fizisko, gan juridisko personu. Kriminālprocesa likums noteic, ka *non bis in idem* princips nav pārkāpts, ja, sodot juridisko personu, tiek sodīta arī fiziskā persona, kura noziedzīgu nodarījumu ir izdarījusi juridiskās personas interesēs, rīkodamās individuāli vai kā attiecīgās juridiskās personas koleģiālas institūcijas loceklis, balstoties uz tiesībām pārstāvēt

juridisko personu, darboties tās uzdevumā vai pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā, vai arī īstenojot kontroli juridiskās personas ietvaros vai būdama juridiskās personas dienestā. Arī citās, tālāk darbā aplūkotajās valstīs, tiek uzskatīts, ka, piemērojot sodu gan juridiskajai, gan fiziskajai personai, šis princips netiek pārkāpts. Fiziskā persona un juridiskā persona netiek uzskatīta par vienu un to pašu personu, pat gadījumos, kad juridiskā persona ir viena cilvēka uzņēmums. Teorijā pausti arī viedokļi, ka *non bis in idem* princips šādā gadījumā tomēr tiek pārkāpts, taču, kā redzēsim tālāk darbā, visos aplūkoto valstu regulējumos tiek paredzēta iespēja vienlaikus sodīt fizisko personu un uzlikt sodu vai piespiedu ietekmēšanas līdzekli arī juridiskajai personai.

2006. gada jūlijā stājās spēkā Piespiedu ietekmēšanas līdzekļu izpildes likums, kas nosaka Krimināllikumā paredzēto piespiedu ietekmēšanas līdzekļu izpildes kārtību un valsts iestāžu kompetenci piespiedu ietekmēšanas līdzekļu izpildē.

Autore uzskata, ka pašreizējais regulējums salīdzinājumā ar pirmajā likumprojektā paredzēto regulējumu ir labāks vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, pašreizējais regulējums ir risinājums, kas izpilda starptautiskās prasības tai pat laikā saglabājot Latvijas krimināltiesību sistēmai raksturīgo pieeju vainas institūtam. Proti, piespiedu ietekmēšanas līdzekļu paredzēšana it kā apiet to, ka juridiska persona nevar būt vainojama noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Vienlaikus tiek paredzēts mehānisms, kā nodrošināt, ka juridiskā persona tomēr nepaliek nesodīta, ja noziedzīgais nodarījums izdarīts tās interesēs.

Otrkārt, pirmajā likumprojektā bija paredzēts attiecināt juridisko personu kriminālatbildību uz atsevišķiem noziedzīgiem nodarījumiem. Kā redzēsim vēlāk, šāda prakse pastāv arī citās valstīs. Tas, protams, tiek darīts, jo juridiskās personas nevar izdarīt visus krimināllikumos paredzētos noziedzīgos nodarījumus. Arī starptautiskie dokumenti prasa regulējumu katrs savā jomā, piemēram, naudas viltošana, terorisma finansēšana, u.tml. Tomēr autore uzskata, ka tas nav labākais risinājums. Kā zināms, tiesības nav sastingušas, tās mainās līdzī laimam. Līdz ar to, jau pieņemot šādus grozījumus, mēs uzreiz varam paredzēt, ka pēc kāda laika atkal būs nepieciešami grozījumi. Būs nepieciešams noziedzīgo nodarījumu uzskaitījumu papildināt ar jauniem. Šī iemesla dēļ priekšroka būtu dodama vispārīgām normām, kuras tiesību piemērotājs var izmantot katrā konkrētā gadījumā, ņemot vērā attiecīgos apstākļus. Un pašreizējais regulējums tādu iespēju nodrošina.

Pašreizējā regulējuma īstenošana praksē

Pagaidām izklāsts par juridiskajām personām piemērojamiem piespiedu ietekmēšanas līdzekļiem ir teorētisks, jo Latvijā praksē vēl nav neviena tiesas sprieduma, kurā juridiskai personai uzliktu piespiedu ietekmēšanas līdzekli. Iespējams šāda situācija radusies, jo procesa virzītājiem nav īsti skaidra kārtība, kādā šāds process jāuzsāk un jānoved līdz taisnīgam situācijas noregulējumam. Varētu jau, protams, uzskatīt, ka prakses neesamība norāda uz Latvijas uzņēmumu (to plašākā izpratnē) apzinīgo darbību, nepārkāpjot Krimināllikuma normas. Tomēr, autoresprāt, šāds uzskats ir nepamatoti optimistisks. Iespējams kāds kriminālprocess par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskai personai jau ir uzsākts, tikai pagaidām vēl nav tiesas sprieduma. Vismaz nav oficiālu datu par šādu spriedumu esamību.

Izstrādājot grozījumus Krimināllikumā, kas ievieša juridiskajām personām piemērojamus piespiedu ietekmēšanas līdzekļus, tika izstrādāti grozījumi arī Sodu reģistra likumā, lai nodrošinātu, ka informācija par juridiskajām personām piemērotajiem piespiedu ietekmēšanas līdzekļiem tiek apkopota Sodu reģistrā. 2007.gada 31.maijā stājās spēkā jauns Sodu reģistra likums, kas paredz, ka par juridiskajai personai piemēroto piespiedu ietekmēšanas līdzekli Sodu reģistrā iekļaujamās šādas ziņas: 1) juridiskās personas nosaukums; 2) juridiskās personas reģistrācijas numurs; 3) juridiskā adrese; 4) krimināllietas numurs pirmstiesas kriminālprocesā; 5) datums, kad uzsākts kriminālprocess; 6) datums, kad uzsākts process par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu juridiskajai personai; 7) tās tiesas nosaukums, kura pasludinājusi likumīgā spēkā stājušos nolēmumu krimināllietā; 8) Krimināllikuma pants, daļa, punkts, pēc kura fiziskā persona par juridiskās personas interesēs izdarītu noziedzīgu nodarījumu notiesāta un juridiskajai personai piemērots piespiedu ietekmēšanas līdzeklis; 9) piemērotā piespiedu ietekmēšanas līdzekļa veids un mērs; 10) datums, kad nolēmums stājies likumīgā spēkā; 11) tā tiesneša vārds un uzvārds, kurš pasludinājis likumīgā spēkā stājušos nolēmumu; 12) datums, kad tiesa kriminālprocesu izbeigusi daļā par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu; 13) datums, kad piemērotais piespiedu ietekmēšanas līdzeklis izpildīts; 14) ziņas par juridiskās personas datu maiņu (datums, vecie un jaunie dati).

Diemžēl, sazinoties ar Sodu reģistru, autore saņēma atbildi, ka tā rīcībā nav informācijas par juridiskām personām piemērotiem piespiedu ietekmēšanas līdzekļiem. Arī Tiesu informācijas sistēmas apkopotajā statistikā nav atrodama

informācija par gadījumiem, kad juridiskai personai būtu piemēroti piespiedu ietekmēšanas līdzekļi.

Autore uzskata, ka statistikas apkopošana par gadījumiem, kad juridiskajām personām piemēroti piespiedu ietekmēšanas līdzekļi būtu ļoti svarīga, jo ļautu spriest par šī institūta efektivitāti, kā arī par to, vai šāda institūta ieviešana patiešām bija nepieciešama un vai tas praksē darbojas. Diemžēl jāatzīst, ka statistikas datu neesamība dod iespēju izdarīt subjektīvus secinājumus, kurus turpmāk šajā sadaļā autore centīsies izklāstīt. Secinājumi balstīti uz to, ka nepastāv prakse piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanā, kas secīgi liek domāt par kādu problēmu, kādēļ attiecīgās normas netiek piemērotas.

Pirmais problēmjaudājums varētu būt šāds. Nodaļā, kurā izklāstīts par subjektu, autore norādīja, ka nav dota juridiskas personas definīcija un, ka iespējams šādu definīciju vajadzētu noteikt. Norma netiek piemērota, jo nav skaidrs subjekts, uz ko tā attiecas, līdz ar to nav skaidrs, kuros gadījumos šīs normas būtu piemērojamas un kuros nē. Tomēr nav pamata uzskatīt, ka šādas definīcijas neesamība ir iemesls, lai vispār nepiemērotu piespiedu ietekmēšanas līdzekļus. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss arī paredz juridisko personu atbildību un nosaka tām piemērojamos sodus. Un arī šajā likumā nav sniegta juridiskas personas definīcija. Definīcijas neesamība nevar kalpot par argumentu normu nepiemērošanai, tomēr, lai nodrošinātu skaidru normu piemērošanu, autore ierosina sadaļā „Subjekts” piedāvāto juridiskās personas definīciju Krimināllikumā ietvert.

Otrs problēmjaudājums saistīts ar atsevišķos Krimināllikuma pantos paredzēto atbildību, ja pārkāpums izdarīts gada laikā kopš administratīvā pārkāpuma izdarīšanas, kas pārkāpējam zinot, likumā noteiktā kārtībā fiksēts⁴⁵. Saskaņā ar Krimināllikuma 23.panta piekto daļu atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu šā likuma sevišķajā daļā īpaši paredzētajos gadījumos veido atkārtoti gada laikā izdarīti tādi paši likumpārkāpumi, par kuriem kriminālatbildība iestājas tikai tad, ja pastāv to kopums, tas ir, ja konstatēts, ka šie likumpārkāpumi šajā laikā izdarīti ne mazāk kā divas reizes, un ja iepriekšējā reizē, pārkāpējam zinot, tie likumā noteiktajā kārtībā fiksēti. Kriminālatbildība iestājas tikai tad, ja noziedzīgu nodarījumu izdarījusi tā pati

---

⁴⁵ 1999.gada 23.jūlija Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmums Nr.7 „Par likuma atsevišķu normu piemērošanu krimināllietās sakarā ar krimināllikuma spēkā stāšanos”.

persona, kas izdarījusi administratīvo pārkāpumu. Šajā situācijā rodas neskaidrība attiecībā uz juridisko personu:

- vai nepieciešams konstatēt, ka tās pašas juridiskās personas interesēs kāda fiziskā persona ir izdarījusi pārkāpumu atkārtoti gada laikā;
- vai nepieciešams konstatēt, ka tās pašas juridiskās personas interesēs pārkāpumu atkārtoti gada laikā ir izdarījusi tā pati fiziskā persona.

Lai mēģinātu rast atbildi uz šo jautājumu, autore nolēma izpētīt kādu administratīvā pārkāpuma protokolu, lai redzētu, kā tie tiek sastādīti un vai pēc šāda protokola vispār ir iespējams konstatēt, ka atkārtoti gada laikā nodarījums izdarīts juridiskās personas interesēs.

Tā Valsts ieņēmumu dienesta Zemgales reģionālās nodaļas Finanšu policijas pārvaldes vecākais izmeklētājs 2006.gada 10.oktobrī ir sastādījis administratīvā pārkāpuma protokolu, veicot pārbaudi (revīziju), izskatot kāda kriminālprocesa materiālus. Protokols sastādīts par fiziskas personas P.S. izdarīto, proti:

SIA „JAP” nodokļu administrācijai iesniegtajā 2004.gada marta pievienotās vērtības nodokļa deklarācijā uz priekšnodokli (no budžeta atmaksājamo summu) attiecinājies I/U „M” ar 2004.gada 31.marta preču pavadzīmē-rēķinā uzrādīto pievienotās vērtības nodokli Ls 39,95 no darījuma vērtības Ls 218,60 par iepirktajiem ziediem, kā arī 2004.gada augusta pievienotās vērtības nodokļa deklarācijā uz priekšnodokli attiecinājies I/U „M” ar 2004.gada 1.augusta preču pavadzīmē-rēķinā uzrādīto pievienotās vērtības nodokli Ls 21,95 no darījuma vērtības Ls 121,95 par iepirktajiem ziediem, tādējādi ar savu darbību izvairoties no nodokļu nomaksas Ls 61,30 apmērā, samazinot nodokļu bāzi un aprēķināmo pievienotās vērtības nodokli 2004.gada. Ar šīm darbībām ir pārkāpts 1995.gada 9.marta likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 1.panta 9.punkta a) apakšpunkts un 10.panta pirmās daļas 1.punkts, t.i., nosacījums, ka ar pievienotās vērtības nodokli apliekamajai personai ir tiesības nodokļa deklarācijā kā priekšnodokli no budžetā maksājamās nodokļa summas atskaitīt no citām apliekamajām personām saņemtajos nodokļa rēķinos norādītās nodokļa summas par precēm savu ar nodokli apliekamo darījumu nodrošināšanai. SIA „JAP” darbības joma ir pasažieru sauszemes transports, kas iet pēc grafika, transporta līdzekļu iznomāšana, automobiļu tehniskā apkope un remonts. Tādējādi pievienotās vērtības nodokļa deklarācijās nepamatoti priekšnodoklī bija iekļauti darījumi par iepirktajiem ziediem un ir izdarīts pārkāpums, par kuru atbildība paredzēta Latvijas

Administratīvo pārkāpumu kodeksa 159.pantā „Izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas”.

Kā minēts iepriekš, administratīvā pārkāpuma protokolā kā pārkāpējs norādīta fiziska persona P.S., kas ir SIA „JAP” valdes priekšsēdētājs.

2006.gada 1.novembrī Valsts ieņēmumu dienesta Zemgales reģionālajā iestādē pieņemts lēmums par lietvedības izbeigšanu. Lēmumā norādīts, ka pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 159.pantā minētā pārkāpuma pazīmēm, saskaņā ar panta sankciju, pie atbildības saucamas fiziskas personas vai juridiskas personas. Ņemot vērā, ka likuma „Par pievienotās vērtības nodokli” 10.pants piešķir tiesības Valsts ieņēmumu dienestā reģistrētai ar pievienotās vērtības nodokli apliekamai personai, uzskatāms, ka protokolā norādītā administratīvā pārkāpuma subjekts ir juridiska persona - SIA „JAP”, kas ir pievienotās vērtības nodokļa maksātāja. Ievērojot minēto, lēmumā noteikts, ka lietvedība P.S. administratīvā pārkāpuma lietā pēc Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 159.panta jāizbeidz, jo nav pārkāpuma sastāva (fiziskā persona P.S. nav minētā administratīvā pārkāpuma subjekts).

Diemžēl autorei nav pieejams lēmums, kurā sods uzlikts SIA „JAP”. Tomēr no šīs situācijas apraksta ir skaidri redzams, ka fiziska persona P.S. ir izdarījusi juridiskās personas interesēs pārkāpumu, par ko atbildība paredzēta Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā. Par šādu nodarījumu atkārtoti gada laikā atbildība paredzēta Krimināllikumā, proti, Krimināllikuma 218.pantā „Izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas”.

Pieņemsim, ka vēlāk pieņemts lēmums par administratīvā soda uzlikšanu juridiskajai personai. Gada laikā tiek konstatēts, ka šī pati juridiskā persona atkal izdarījusi šādu pārkāpumu un atbildība iestājas saskaņā ar Krimināllikuma 218.pantu. Šajā situācijā noteikti tiks konstatēta fiziskā persona, kas nodarījumu juridiskās personas interesēs izdarījusi. Bet tā kā lēmumā par administratīvā soda uzlikšanu sods uzlikts juridiskai, nevis fiziskai personai, nav noziedzīga nodarījuma sastāva – fiziskā persona nodarījumi nav izdarījusi atkārtoti gada laikā, viņa nav iepriekš sodīta saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu.

Ja Valsts ieņēmumu dienesta Zemgales reģionālajā iestādē būtu pieņēmusi lēmumu uzlikt sodu fiziskajai personai P.S. un gada laikā šī pati persona izdarītu tādu pašu pārkāpumu, rastos jautājums, vai, saucot šo personu pie kriminālatbildības, juridiskajai personai būtu jāpiemēro piespiedu ietekmēšanas līdzeklis. Jo ir skaidrs, ka

fiziskās personas rīcība ir veikta juridiskās personas interesēs. Skatoties no taisnīguma viedokļa, jāsecina, ka juridiskajai personai būtu jāpiemēro piespiedu ietekmēšanas līdzekļi, jo tie Krimināllikumā tika ieviesti tieši šādu situāciju regulēšanai. Tomēr neskaidrs paliek jautājums par to, kā iespējams konstatēt, ka arī pirmo pārkāpumu, par kuru fiziskajai personai uzlikts administratīvais sods, fiziskā persona izdarīja juridiskās personas interesēs, ja tas nav konstatēts lēmumā, ar kuru sods šai personai uzlikts. Vai pietiek ar to, ka tiek konstatēts, ka atkārtoti izdarītais nodarījums bijis juridiskās personas interesēs?

Šajā sakarā autore vēlas izklāstīt kādu administratīvā pārkāpuma lietu, kurā sods uzlikts juridiskai personai. Kāds SIA, kas nodarbojas ar zvejošanu, 2006.gada iesniegtajā pārskatā par zveju norādījis, ka nozvejojis iedalīto mencu nozvejas limitu. Taču uzņēmums, kas no šī SIA iepircis mencas, uzrāda citu daudzumu iepirkto mencu, kas ir daudz lielāks. Ar lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā ir konstatēts, ka mencas nozvejas limits ir pārsniegts un šim SIA uzlikts naudas sods saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 80.panta „Medību, zvejas un makšķerēšanas noteikumu pārkāpšana” trešo daļu.

Krimināllikuma 110.pants. „Patvaļīga zvejošana un ūdensdzīvnieku iegūšana” paredz kriminālatbildību, ja iepriekš izklāstītais nodarījums izdarīts atkārtoti gada laikā pēc administratīvā pārkāpuma izdarīšanas. Tomēr arī šajā administratīvā pārkāpuma lietā sods uzlikts juridiskajai personai un nav konstatēta fiziskā persona, kas tiesībpārkāpumu izdarījusi.

Šajā situācijā redzams, ka tiesībpārkāpums izdarīts, bet pirmajā mirklī noteikti nav skaidrs, kura fiziskā persona ir vainīga tiesībpārkāpuma izdarīšanā. Atšķirībā no iepriekš izklāstītā gadījuma, kad ir redzams, kura amatpersona parakstījusi deklarāciju, šajā situācijā būtu jāveic rūpīga juridiskās personas iekšējās struktūras izpēte, lai konstatētu, kura fiziskā persona ir atbildīga par nozvejas limitu ievērošanu. Un šāda „izmeklēšana” administratīvās lietas ietvaros netiek veikta.

Vēl neskaidrāka situācija rodas, ja ir pieņemts lēmums par administratīvā soda uzlikšanu fiziskai personai, bet faktiski fiziskā persona pārkāpumu izdarījusi juridiskās personas interesēs, un gada laikā kāda cita fiziskā persona izdara pārkāpumu šīs pašas juridiskās personas interesēs. Piemēram, pirmo nodarījumu izdarīja viens valdes loceklis, bet otro cits. Pirmajā mirklī šķiet, ka atbilde skaidra – to nevar uzskatīt par nodarījumu, kas izdarīts atkārtoti gada laikā kopš administratīvā pārkāpuma izdarīšanas, jo vienu nodarījumu izdarījusi viena fiziskā persona, bet otru

cita. Tomēr, izpētot šo situāciju pēc būtības, redzams, ka abos gadījumos nodarījumi veikti juridiskās personas interesēs. Diskusijās par juridisko personu kriminālatbildību un juridiskajām personām piemērojamiem piespiedu līdzekļiem tika minēts, ka nepieciešams paredzēt sodu vai piespiedu līdzekļu uzlikšanu juridiskajai personai, lai novērstu situācijas, kad patiesā labuma ieguvējs – juridiskā persona, netiek sodīta, tiek izveidota noziedzīgiem mērķiem u.tml..

Ja attiecībā par izklāstīto situāciju uzskatām, ka nav noziedzīga nodarījuma sastāva, jo nodarījumu izdarījušas atšķirīgas fiziskās personas, tad šis ir veids, kā juridiskā persona var apzināti izvairīties no piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanas. Viena lieta, kad nodarījumus izdara atšķirīgi valdes locekļi. Bet cita lieta, kad juridiskajā personā valdes locekļi (vai jebkuras citas personas, kuras var izdarīt nodarījumu juridiskās personas interesēs) tiek apzināti mainītas. Tas nozīmētu, ka nekad nevarēs konstatēt, ka nodarījums izdarīts atkārtoti gada laikā, jo vienmēr to būs izdarījusi kāda cita fiziskā persona.

Tai pat laikā jāatzīst, ka nebūtu tiesiski saukt pie kriminālatbildības fizisko personu par noziedzīgu nodarījumu, kura sastāva pazīme ir – nodarījums izdarīts atkārtoti gada laikā kopš administratīvā pārkāpuma izdarīšanas – ja fiziskā persona šo nodarījumu izdarījusi tikai vienu reizi.

Autoresprāt šajā situācijā mēs nonākam pie dilemmas, kad saduras tiesiskums ar taisnīgumu. Ņemot vērā, ka nav pieļaujams, ka taisnīgumu panāk ar prettiesiskiem līdzekļiem, jāsecina, ka nepieciešams konstatēt, ka tās pašas juridiskās personas interesēs pārkāpumu atkārtoti gada laikā ir izdarījusi tā pati fiziskā persona. Tādēļ šobrīd pastāv situācija, ka par tiem nodarījumiem, par kuriem atbildība paredzēta, ja tie izdarīti atkārtoti gada laikā pēc administratīvā pārkāpuma izdarīšanas, juridiskajai personai nevar piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekli.

Ievērojot iepriekš izklāstīto, būtu apsverama atteikšanās no kriminālatbildības paredzēšanas, ja nodarījums izdarīts atkārtoti gada laikā pēc administratīvā pārkāpuma izdarīšanas, paredzot Krimināllikumā atbildību par nodarījumiem, kas rada kaitējumu noteiktām valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupu un indivīdu interesēm, kas ir īpaši aizsargājamas, bet pārējos pārkāpumus atstāt Latvijas Administratīvo pārkāpuma kodeksa ziņā. Šāda reforma varētu tikt veikta, pārskatot Krimināllikuma normas kopā ar jauno likumprojektu "Administratīvo sodu likums", kas šobrīd atrodas izstrādes stadijā Tieslietu ministrijā. Tomēr atteikšanās no atbildības paredzēšanas Krimināllikumā, ja nodarījums izdarīts atkārtoti gada laikā

pēc administratīvā pārkāpuma izdarīšanas, pozitīvo un negatīvo aspektu izvērtēšana ir konceptuāli izlemjams jautājums un nav šī darba mērķis.

Trešais problēmjaudājums saistīts ar piespiedu ietekmēšanas līdzekļa – tiesību ierobežošana – praktisko piemērošanu. Likums „Par uzņēmējdarbību”, kas bija spēkā līdz 2000.gada 4.maijam, kad spēkā stājās Komerclikums, noteica, ka uzņēmējdarbība ir ilgstoša vai sistemātiska ekonomiskā darbība un kapitāla ieguldīšana, kas vērsta uz preču ražošanu, realizāciju, darbu izpildi, tirdzniecību, pakalpojumu sniegšanu nolūkā iegūt peļņu. Uzņēmums ir uzņēmēja īpašuma daļa, kas nodalīta uzņēmējdarbības veikšanai kā vienota materiālo un nemateriālo elementu kopība. Uzņēmumiem var būt juridiskas personas statuss. Uzņēmums jāreģistrē Uzņēmumu reģistrā.

Šobrīd spēkā esošais Komerclikums nosaka, ka komersants ir komercreģistrā ierakstīta fiziskā persona (individuālais komersants) vai komercsabiedrība (personālsabiedrība un kapitālsabiedrība). Komercdarbība ir atklāta saimnieciskā darbība, kuru savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komersants. Komercdarbība ir viens no uzņēmējdarbības veidiem.

Saimnieciskā darbība ir jebkura sistemātiska, patstāvīga darbība par atlīdzību. Ja komersants ir ierakstīts komercreģistrā, nav pieļaujama ieruna par to, ka saimnieciskā darbība, kas veikta, izmantojot komercreģistrā ierakstīto firmu, nav komercdarbība. Uzņēmums ir organizatoriski saimnieciska vienība. Uzņēmumā ietilpst komersantam piederošas ķermeniskas un bezķermeniskas lietas, kā arī citi saimnieciski labumi (vērtības), kurus komersants izmanto komercdarbības veikšanai.

Komerclikuma spēkā stāšanās kārtības likuma 4.pants nosaka, ka ar terminu “uzņēmējdarbība” saprot terminu “komercdarbība”, ja no tiesību normas satura neizriet, ka ar terminu “uzņēmējdarbība” saprotama cita saimnieciskā darbība. Ja citā normatīvajā aktā ir lietots termins “uzņēmums” un no šā akta terminu skaidrojuma vai normas jēgas izriet, ka šis normatīvais akts (tiesību norma) attiecināms uz uzņēmumu kā tiesību subjektu, Komerclikuma noteikumus par uzņēmumu nepiemēro.

Uzņēmumu reģistra pārstāvji norāda, ka stājoties spēkā Komerclikumam, ir mainījusies izpratne par uzņēmumu, kāds tas tika saprasts likumā „Par uzņēmējdarbību” un nav viena termina, ar ko varētu aizstāt līdz šim Krimināllikumā lietoto terminoloģiju.

Tieslietu ministrijā izveidotajā pastāvīgajā Krimināllikuma darba grupā šis jautājums tika izskatīts vairākkārt, lai rastu risinājumu un terminoloģiju mainītu. Tika izskatīti vairāki risinājuma varianti:

1. Aizstāt vārdu „uzņēmums” ar vārdu „komersants”.

Saskaņā ar Komerclikuma 1.pantu komersants ir komercreģistrā ierakstīta fiziskā persona (individuālais komersants) vai komercsabiedrība (personālsabiedrība un kapitālsabiedrība). Individuālais komersants pēc sava tiesiskā statusa ir fiziska persona, kapitālsabiedrība – juridiska persona, savukārt personālsabiedrība – tiesībspējīga personu apvienība, kurai nav juridiskas personas statusa.

Aizstājot vārdu „uzņēmums” ar vārdu „komersants”, piemēram, Krimināllikuma 44.panta otrajā daļā tiks noteikts tiesību ierobežojums ieņemt noteiktus amatus komersantos. Kā minēts iepriekš, komersants pēc sava tiesiskā statusa var būt arī fiziska persona, un nav iespējams, ka persona varētu ieņemt amatu individuālajā komersantā.

2. Aizstāt vārdu „uzņēmējdarbība” ar vārdu „komercdarbība”.

Komercdarbība ir tikai viens no uzņēmējdarbības veidiem. Saskaņā ar Komerclikuma 1.panta otro daļu tā ir atklāta saimnieciskā darbība, kuru savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komersants. No minētā izriet, ka komercdarbību ir tiesīgi veikt vienīgi komersanti un citu personu (piemēram, individuālā darba veicēju, zemnieku, zvejnieku) veiktā saimnieciskā darbība ar šo terminu saprasta netiek. Krimināllikumā, aizstājot vārdu „uzņēmējdarbība” ar vārdu „komercdarbība”, būtiski tiktu sašaurināts personu loks, uz kuru noteiktas Krimināllikuma normas var attiecināt. Piemēram, ja Krimināllikuma 203.panta sankcijā tiktu noteikts, ka personai ir atņemtas tiesības veikt zināma veida komercdarbību, no tā izrietētu, ka persona nav tiesīga darboties kā komersants, bet ir tiesīga veikt saimniecisko darbību, piemēram, individuālā darba veicēja statusā.

3. Aizstāt vārdu „uzņēmējdarbība” ar vārdiem „saimnieciskā darbība ar nolūku gūt peļņu”.

Šādi tiktu ierobežots personu loks, neaptverot tos saimnieciskās darbības veicējus, kas darbojas par atlīdzību, bet bez nolūka gūt peļņu. Tomēr šajā gadījumā joprojām ir aktuāls jautājums par termina uzņēmums aizstāšanu. Termins „saimnieciskās darbības ar nolūku gūt peļņu veicējs” arī nav īpaši veiksmīgs, turklāt paliek aktuāla iepriekš minētā problēma ar pantiem, kur nepieciešams aizstāt vārdu

„uzņēmumā”, jo tas būtu aizstājams ar vārdiem „saimnieciskās darbības ar nolūku gūt peļņu veicējā”.

4.Uzņēmumu reģistra pārstāvji izteikuši risinājumu atstāt Krimināllikumā terminus “uzņēmējdarbība” un „uzņēmums” to pašreizējā redakcijā, neko negrozot. Šāds viedoklis tiek pamatots ar to, ka pašlaik komerc tiesību jomā notiek pārmaiņas un izpratne par katru no terminiem tikai veidojas. Komerctiesībās notiek lielas pārmaiņas gan terminu definēšanā, gan saimnieciskās darbības regulēšanas jomā. Nav iespējams konkrēti definēt terminu „uzņēmējdarbība”, lai tas pilnībā atbilstu šī termina izpratnei Krimināllikuma spēkā stāšanās laikā, un pastāv iespēja, ka personu loks, uz kuriem šis termins tika attiecināts, tiek izmainīts. Turklāt praktiskie darbinieki norāda, ka praksē problēmas ar pašreizējo regulējumu nerodas.

Tomēr Tieslietu ministrijā pirms kāda laika tika saņemta Valsts ieņēmumu dienesta 2007.gada 29.augusta vēstule, kurā lūgts sniegt skaidrojumu par to, vai Krimināllikumā minētais termins „uzņēmējdarbība” ietver arī fiziskās personas saimniecisko darbību.

Tika sniegts šāds izskaidrojums. Krimināllikumā lietota terminoloģija atbilstoši likumam „Par uzņēmējdarbību”, kas noteica, ka uzņēmējdarbība ir ilgstoša vai sistemātiska ekonomiskā darbība un kapitāla ieguldīšana, kas vērsta uz preču ražošanu, realizāciju, darbu izpildi, tirdzniecību, pakalpojumu sniegšanu nolūkā iegūt peļņu.

Komerclikums noteic, ka komersants ir komerc reģistrā ierakstīta fiziskā persona (individuālais komersants) vai komercsabiedrība (personālsabiedrība un kapitālsabiedrība). Komercdarbība ir atklāta saimnieciskā darbība, kuru savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komersants. Komercdarbība ir viens no uzņēmējdarbības veidiem. Komerclikuma spēkā stāšanās kārtības likuma 4.pants nosaka, ka ar terminu “uzņēmējdarbība” saprot terminu “komercdarbība”, ja no tiesību normas satura neizriet, ka ar terminu “uzņēmējdarbība” saprotama cita saimnieciskā darbība.

Atbilstoši Komerclikuma 1.panta trešajai daļai saimnieciskā darbība ir jebkura sistemātiska, patstāvīga darbība par atlīdzību. Tādējādi par saimniecisko darbību būtu uzskatāma ne tikai komercdarbība, bet arī, piemēram, kooperatīvā darbība un zemnieku un zvejnieku saimniecību darbība.

Termins "uzņēmējdarbība" ir plašāks, nekā termins "komercdarbība". Ne vienmēr ar terminu "uzņēmējdarbība" saprot terminu "komercdarbība" un attiecīgi ne vienmēr var pieņemt, ka tās veicēji ir tikai un vienīgi komersanti. No tiesību normas

satura var arī izrietēt, ka ar terminu "uzņēmējdarbība" saprotama cita saimnieciskā darbība. Termins "saimnieciskā darbība" ir visplašākais no šiem trim minētajiem.

Likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11.panta 1.¹punktā izskaidrots, kas uzskatāma par saimniecisko darbību, tas ir, norādīts, ka šī likuma izpratnē tā ir jebkura darbība, kas vērsta uz preču ražošanu, darbu izpildi, tirdzniecību un pakalpojumu sniegšanu par atlīdzību. Tātad šai likumā ietverta norāde uz saimniecisko darbību, kas tiek veikta par atlīdzību.

Ievērojot minēto, kā arī to, ka terminu „uzņēmējdarbība” nepieciešams tulkot ievērojot šī termina izpratni laikā, kad tika pieņemts Krimināllikums, secināms, ka „uzņēmējdarbība” Krimināllikuma izpratnē ir komercdarbība Komerclikuma izpratnē, kā arī cita saimnieciskā darbība, kas nav komercdarbība (piemēram, kooperatīvā darbība) ar mērķi gūt peļņu, tai skaitā fiziskās personas saimnieciskā darbība atbilstoši likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11.panta 1.¹punktam.

Autore uzskata, ka tomēr būtu lietderīgi izdarīt grozījumus Krimināllikumā, lai precīzi noteikti, kāda terminoloģija lietojama. Tai pat laikā autore rosina neizdarīt grozījumus visos pantos, kur minēts vārds uzņēmējdarbība, bet tikai papildināt Krimināllikumu ar normu, kas noteiktu, ka Krimināllikumā izpratnē termins „uzņēmējdarbība” ir saimnieciskā darbība ar nolūku gūt peļņu. Tādējādi tiktu sniegts skaidrojums Krimināllikumā lietotam terminam, bet netiktu radītas sarežģītas pantu redakcijas tikai tādēļ, ka nav viena termina, ar ko aizstāt pašlaik Krimināllikumā lietoto.

III Valstis, kurās paredzēta juridisko personu kriminālatbildība

Nīderlande

Pirmā no Eiropas valstīm, kas savā Kriminālkodeksā ieviesa juridisko personu kriminālatbildību, bija Nīderlande. Kopš 1976.gada Nīderlandes Kriminālkodekss paredz tieši divu noziedzīgā nodarījuma subjektu veidus: fiziskās un juridiskās personas. Nīderlandes Kriminālkodekss paredz arī juridisko personu kriminālatbildību par fizisku aizskaršanu un netīšu nonāvēšanu. Kompānija ir krimināli atbildīga, ja tai bija vara ierobežot savu darbinieku rīcību, bet tas netika darīts, vai parasti šāda rīcība tika atļauta.

Nīderlandes Kriminālkodekss paredz⁴⁶, ka, ja krimināltiesisko pārkāpumu izdara juridiska persona, ierosinot pret to krimināllietu, var būt pieņemti tādi pasākumi un noteikti sodi, tiktāl, cik tas iespējams saskaņā ar likumu: attiecībā pret juridisku personu vai attiecībā pret tiem, kas deva uzdevumu izdarīt kriminālu tiesībpārkāpumu un tiem, kas vadīja šādu prettiesisku uzvedību.

Nīderlandes Kriminālkodekss paredz, ka reizē ar juridisko personu pie kriminālatbildības var saukt arī konkrēto personu, kas devusi attiecīgo pavēli rīcībai, kas atzīta par noziedzīgu nodarījumu, kā arī pastāv iespēja sodīt tikai juridisku personu.⁴⁷ Gadījumā, ja darbība nav izdarīta, nosakot fizisko personu kriminālatbildību, tiesa pārbauda divus aspektus: 1) vai persona atbilstoši savai kompetencei veica obligātus konkrētus pasākumus, lai novērstu prettiesisko rīcību; 2) vai kompetentā persona, zinot, ka tiks veikta aizliegta darbība, to apzināti pieļāva.

Nīderlandes krimināltiesību juridiskās personas kriminālatbildības institūtu, raksturo šādas raksturīgas iezīmes: 1) šo kriminālatbildības veidu galvenokārt piemēro tikai par kriminālpārkāpumiem; 2) atbildības pamatu katrā konkrētā gadījumā ir tiesīga noteikt tiesa; 3) tiesām ir dotas plašas kriminālkodeksa interpretācijas tiesības, kas nereti tuvinās pat analogijai; 4) piemērojot sodu par kriminālpārkāpumiem, nav obligāti jākonstatē nozieguma subjektīvā puse; 5) svarīgus krimināltiesiskus jautājumus izšķir ar Augstākās tiesas lēmumu.⁴⁸

---

⁴⁶ Lensing H. Голландский Уголовный кодекс Сравнительный аспект. Уголовный кодекс Голландии. Научный редактор Б.В. Волженкин. Перевод И.В. Мироновой. СПб: Юридический центр Пресс, 2001, с. 64

⁴⁷ Peter J.P. Tak. The Dutch Criminal Justice System: organization and operation, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, 1999, p. 37

⁴⁸ U. Ķinis. Juridiskās personas kriminālatbildība: teorija un prakse. „Jurista Vārds”, 14.09.2004. Nr.35

Francija

Attiecībā uz Franciju jāsecina, ka juridisko personu kriminālatbildība bija paredzēta jau Napoleona kodeksā. 1994.gada 1.janvārī stājās spēkā jaunais Kriminālkodekss.⁴⁹ Pēc ilgām diskusijām Nacionālā asambleja vienojās: 1) izslēgt iespēju saukt pie kriminālatbildības tikai valsts un pašvaldību iestādes, ja pēdējās īsteno darbības, kuru izpildi nebija iespējams deleģēt citiem subjektiem; 2) noteikt tādus sodu veidus, kas izslēgtu publisku un tiesisku juridisku personu (politisku partiju un grupu, arodbiedrību u.c.) atlaišanu vai tiesas uzraudzības noteikšanu; 3) precizēt, ka līdztekus juridisko personu kriminālatbildībai, iespējama tā paša konkrētā noziedzīgā nodarījuma izpildītāja vai līdzdalībnieka fiziskās personas kriminālatbildība; 4) juridiskām personām noteikt piecas reizes lielāku naudas sodu, nekā noteikts fiziskām personām, bet recidīva gadījumā desmitkārtīgā apmērā.⁵⁰

Atbilstoši Francijas Kriminālkodeksam juridisko personu kriminālatbildība neizslēdz fizisko personu un noziedzīgo nodarījumu izpildītāju vai līdzdalībnieku atbildību par to pašu nodarījumu.

Francijas likumdevēji ir izvēlējušies vispārējo tiesību valstīs piemērojamo identifikācijas doktrīnu, jo kompānijas ir vainīgas tikai tad, ja noziegumu ir izdarījis konkrēts indivīds, un šim indivīdam ir jābūt vai nu direktoru padomes loceklim, vai spējīgam ietekmēt juridiskās personas pārvaldības procesu.⁵¹

Juridiskajām personām var piemērot šādus sodu veidus:

- 1) naudas sods;
- 2) likvidācija (tikai par smagiem noziegumiem, kā arī, ja juridiskā persona izveidota nolūkā izdarīt noziedzīgo nodarījumu);
- 3) aizliegums veikt noteikta veida darbības (uz laiku līdz 5 gadiem);
- 4) uzraudzība (uz laiku līdz 5 gadiem);
- 5) darbības apturēšana (uz laiku līdz 5 gadiem);
- 6) aizliegums izdarīt publiskus piedāvājumus (uz laiku līdz 5 gadiem);
- 7) aizliegums pieteikties dotācijām (uz mūžu vai uz laiku līdz 5 gadiem);
- 8) konfiskācija (nozieguma rīku, kā arī nozieguma rezultātā iegūtās mantas);
- 9) sprieduma publicēšana.

---

⁴⁹ The French penal code. Pieejams

http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_textan.htm (aplūkots 10.12.2006)

⁵⁰ Skat. U.Ķinis Juridiskās personas kriminālatbildība: teorija un prakse. „Jurista Vārds”, 14.09.2004., Nr.35

⁵¹ U.Ķinis. Juridiskās personas kriminālatbildība: teorija un prakse. „Jurista Vārds”, 14.09.2004. Nr.35

Soda veidi ir noteikti atkarībā no izdarītā noziedzīgā nodarījuma smaguma.

Beļģija

Beļģijā kopš 1999.gada 4.maija tiek atzīta juridisko personu kriminālatbildība. Atbilstoši Beļģijas Kriminālkodeksam⁵² juridiskajām personām piemērojami:

a) naudas sods,

b) speciālā mantas konfiskācija, kuru piemēro: 1) pret mantām, kas izmantotas noziedzīga nodarījuma izdarīšanā vai pieder notiesātajam; 2) pret mantām, kas tika radītas noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā; 3) noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūto īpašumtiesību atņemšana,

c) likvidācija,

d) aizliegums nodarboties ar savu uzņēmējdarbības veidu,

e) viena vai vairāku savu uzņēmumu darbības aizliegšana,

f) piemērotā soda publicēšana.

Tāpat kā pārējās valstīs, juridisko personu kriminālatbildība netiek attiecināta uz valsts iestādēm. Interesants soda veids ir piemērotā soda publicēšana. Tiek uzskatīts, ka šis soda veids grauj juridiskās personas slavu, kas daudzām firmām vai uzņēmumiem var būt ļoti būtiska. Nīderlandē šāds papildsods ir paredzēts attiecībā uz fiziskām personām.

Svarīgi atzīmēt, ka Beļģijā nav nepieciešams konstatēt fizisko personu, kura tieši ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Juridiska persona pati par sevi ir atbildīga par nodarījumiem, kas saistīti ar tās darbību, kā arī par nodarījumiem, kas izdarīti tās interesēs. Beļģijas tiesību aktos juridiska persona tiek uzskatīta par sociālu realitāti⁵³, kas pati var izdarīt vainojamu darbību, kas savukārt noved pie kriminālatbildības. Tai pat laikā ir jāpierāda, ka noziedzīgo nodarījumu ir izdarījusi fiziska persona, kurus rīcību var uzskatīt par juridiskās personas rīcību.

No iepriekš minētā izriet interesanta struktūra, kādā juridisko personu sauc pie kriminālatbildības. No vienas puses nav nepieciešams konstatēt konkrētu fizisku personu, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. No otras puses tiek prezumēts, ka

---

⁵² Уголовный кодекс Бельгии. Науч. ред. и предисловие канд. юрид. наук, доц. Н.И.Мацнева, перевод с фр. канд. юрид. наук Г.И.Мачковского. СПб: Юридический центр Пресс, 2004.

⁵³ Beļģijas Tieslietu ministrijas pārstāvja lietotais termins ir "*social reality*".

vienmēr nodarījumu ir izdarījusi fiziska persona juridiskās personas ietvaros, bet tiek pieļauts, ka, ja šo personu nevar konstatēt, tad sodu var piemērot tikai juridiskajai personai.

Igaunija

Igaunijas Sodumu likums⁵⁴, kas stājās spēkā 2002.gada 1.septembrī un ievieša juridisko personu kriminālatbildību, vienā kodeksā apvieno gan noziedzīgus nodarījumus, gan administratīvos likumpārkāpumus. Sodumu likums noteic, ka noziedzīgs nodarījums ir Sodumu likumā paredzēts nodarījums, par kuru fiziskai personai – var piespriest naudas sodu vai cietumsodu, bet juridiskai personai naudas sodu vai piespiedu likvidēšanu. Atbilstoši Igaunijas Sodumu likumam juridiskās personas ir atbildīgas par darbību, ko izdarījusi institūcija (*body*) vai augstāka amatpersona (*senior official*). Augstāka amatpersona šai gadījumā domāts augstākā amatā esošs darbinieks, nošķirot zemāka līmeņa darbiniekus no tiem, kuri var pieņemt saistošu lēmumus. Autore sprāt ar šo formulējumu paredzēts aptvert to pašu personu loku, kas Krimināllikumā definēti kā atbildīgie darbinieki.

Pie kriminālatbildības var saukt juridisko personu un fizisko personu – tiešo nozieguma izpildītāju – vienlaicīgi. Šāda kārtība paredzēta arī Krimināllikumā. Tomēr pastāv izņēmums – pie kriminālatbildības tiek saukta tikai juridiskā persona, ja noziedzīgs nodarījums izdarīts slēgta balsojuma rezultātā un nav iespējams identificēt, kuras personas balsojušas par un kuras – pret. Igaunijā sods netiek piemērots valstij, pašvaldībām un citiem publisko tiesību subjektiem.

Igaunijas Sodumu likums noteic, ka tiesībspējīgas juridiskās personas ir vainojamas. Spriežot pēc Igaunijas Sodumu likuma juridisko normu konstrukcijas, mūsu kaimiņvalsts par juridiskās personas kriminālatbildības pamatu ir izvēlējusies identifikācijas doktrīnu.⁵⁵

Igaunijas Sodumu likumā lielākā daļa pantu, kur paredzēta juridisko personu kriminālatbildība, satur formāla nodarījuma pazīmes, kur vainas nozīme vienmēr tiek minimizēta. Juridisko personu kriminālatbildība pamatā tiek piemērota par četrus veidus nodarījumiem: 1) nodarījumi pret dabas vidi; 2) autortiesību un blakustiesību pārkāpumi; 3) noziedzīgi nodarījumi pret valsts kārtību; 4) nodarījumi, kas saistīti ar

⁵⁴ Igaunijas Sodumu likums. Pieejams <http://www.legaltext.ee/text/en> (aplūkots 12.09.2006)

⁵⁵ U.Ķinis. Juridiskās personas kriminālatbildība: teorija un prakse. „Jurista Vārds”, 21.09.2004. Nr.36

dažādu noteikumu neizpildi vai nepienācīgu izpildi.⁵⁶ Igaunijas Sodliikumā paredzēti šādi sodi, kurus var piemērot juridiskajai personai: 1) naudas sods (*pecuniary punishment*), kuru var piemērot gan kā pamatsodu, gan papildsodu; 2) piespiedu likvidācija; 3) soda nauda (*fine*); 4) konfiskācija.

Kā jau minēts, lai juridisko personu sauktu pie kriminālatbildības, nepieciešams konstatēt, ka augstāka amatpersona rīkojusies juridiskās personas interesēs. Igaunijas pārstāve no Tartu Universitātes seminārā „*Criminal liability of a legal person: how and does it work?*”⁵⁷ norādīja, ka, lai konstatētu, ka nodarījums ir juridiskās personas interesēs, nav obligāti jākonstatē kāds materiāls labums. Nav nepieciešams arī, lai šis labums tiktu iegūts uzreiz.⁵⁸

Igaunijas pārstāve norādīja uz diviem problēmjasautājumiem, kas viņsprāt ir aktuāli Igaunijā. Pirmkārt, jautājums par juridiskās personas vainu, ja nodarījumu juridiskās persona interesēs ir izdarījis zemāka līmeņa darbinieks nepietiekamas uzraudzības rezultātā. Atbilstoši Sodliikumam juridisko personu šādā gadījumā nav iespējams sodīt. Igaunijas Augstākā tiesa skatīja lietu, kur kāda veikala vadība bija aizliegusi veikalā atskaņot radio mūziku, ko aizsargā autortiesības, bet neveica uzraudzību par to vai prasība tiek pildīta. Veikala darbinieki tomēr atskaņoja šādu mūziku. Tiesa nolēma, ka juridisko personu tomēr nevar sodīt par autortiesību pārkāpšanu, jo nodarījumu izdarījuši zemāka līmeņa darbinieki. Turklāt nevar uzskatīt, ka tieši šīs mūzikas atskaņošana bija juridiskās personas interesēs, tas ir, sniedza tai kādu labumu.

Otrkārt, uz problēmjasautājumu par individuāliem uzņēmumiem, tas ir, uzņēmumiem, kas sastāv no vienas personas. Igaunijas Augstākā tiesa atzina, ka šādas viena cilvēka juridiskās personas nedrīkst izslēgt no sodīšanas, jo tas radītu situāciju, ka tās tiek dibinātas ar nolūku izdarīt noziegumus, apzinoties, ka tās nevar sodīt. Igaunijas Augstākā tiesa norādīja, ka *non bis in idem* princips netiekot pārkāpts.

Ievērojot minēto, redzams, ka Igaunijā izmanto identifikācijas doktrīnu, kriminālatbildība attiecināta uz formāliem noziedzīgiem nodarījumiem.⁵⁹

---

⁵⁶ Turpat.

⁵⁷ Nordic Baltic Seminar „Criminal liability of a legal person: how and does it work?” [Juridiskas personas kriminālatbildība: kā un vai tas darbojas?]. Seminārs notika 2006.gada 14. un 15.septembrī Siguldā.

⁵⁹ U.Ķinis. Juridiskās personas kriminālatbildība: teorija un prakse. „Jurista Vārds”, 21.09.2004. Nr.36

Lietuva

Lietuvas Kriminālkodekss⁶⁰, kurš stājās spēkā 2003.gada 1.janvārī, noteic, ka juridiskā persona ir atbildīga par nodarījumiem, kas paredzēti Kriminālkodeksa Sevišķajā daļā un ka juridiskā persona atbild par noziedzīgu nodarījumu, ko izdarījusi fiziska persona, tikai pastāvot šādiem nosacījumiem: 1) ja nodarījumu juridiskās personas interesēs persona veikusi individuāli vai juridiskās personas vārdā; 2) ja fiziskā persona pildījusi vadošās amatpersonas funkcijas un atradies juridiskās personas dienestā un tai bija tiesības: a) pārstāvēt juridisko personu; b) pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā; c) kontrolēt juridiskās personas darbību.

Atbildībai netiek pakļautas valsts, valsts iestādes un pašvaldības institūcijas, kā arī starptautiskās organizācijas. Lietuvas Kriminālkodekss paredz šādus juridiskām personām piemērojamus sodus: 1) naudas sods; 2) darbības ierobežošana; 3) piespiedu likvidācija. Piespriežot sodu juridiskai personai, tiesa var pieņemt lēmumu to paziņot ar masu informācijas līdzekļiem. Juridiskai personai par vienu nodarījumu var piespriest tikai vienu sodu. Juridiskām personām piemērojamo sodu veidi kodeksa sevišķajā daļā netiek norādīti, tiesa piespriež kādu no trim vispārīgajā daļā noteiktajiem sodiem.

Analizējot Lietuvas Kriminālkodeksā ietverto juridiskās personas kriminālatbildības pamatu, jāsecina, ka mūsu kaimiņi modificētā variantā izmanto identifikācijas doktrīnu, jo šeit ir paredzēti arī aizstājējatbildības doktrīnas elementi. Kriminālatbildība attiecināta uz formāliem noziedzīgiem nodarījumiem Atbildība ir paredzēta arī tad, ja vainojamā persona veic šādu noziedzīgu darbību juridiskās personas interesēs, nebūdama augstākā amatpersona vai speciāli pilnvarota persona.⁶¹

Norvēģija

Norvēģija juridisko personu kriminālatbildību ieviesa 1991.gadā. Norvēģijas Vispārīgais Kriminālkodekss⁶² (*General Penal Code*) paredz, ka juridisko personu var sodīt, ja persona, kas rīkojusies juridiskās personas vārdā, ir pārkāpusi Kriminālkodeksa normu. Juridiskajai personai sodu var piespriest pat, ja nav konstatēta fiziskā persona, kura nodarījumu izdarījusi. Juridiskajai personai var:

⁶⁰ Lietuvas Kriminālkodekss. U.Krastiņš, V.Liholaja. Salīdzināmās krimināltiesības: Igaunija. Latvija. Lietuva. Rīga: TNA, 2004

⁶¹ U.Ķinis Juridiskās personas kriminālatbildība: teorija un prakse. „Jurista Vārds”, 21.09.2004. Nr.36

⁶² Informācija par Norvēģijas Vispārīgo Kriminālkodeksu pieejama http://en.wikipedia.org/wiki/Crime_against_international_law (aplūkota 14.11.2006)

1) piespriest naudas sodu; 2) atņemt tiesības veikt uzņēmējdarbību; 3) aizliegt veikt noteikta veida uzņēmējdarbību. Pirmo soda veidu juridiskajai personai piespriež vienmēr, bet otrā un trešā soda veida piemērošana ir tiesas kompetencē, atkarībā no konkrētās lietas apstākļiem. To izvērtējot, tiesa ņem vērā: a) soda preventīvo ietekmi; b) noziedzīga nodarījuma smagumu; c) vai bija iespējams novērst noziedzīga nodarījuma izdarīšanu ar instrukcijām, apmācību, pastiprinātu kontroli vai kādiem līdzvērtīgiem līdzekļiem; d) vai nodarījums izdarīts juridiskās personas interesēs; e) vai juridiskā persona no noziedzīgā nodarījuma ir guvusi vai varēja gūt kādu labumu; f) juridiskās personas ekonomisko stāvokli; g) vai saistībā ar noziedzīgo nodarījumu juridiskajai personai piemēroti vēl kādi sodi, kā arī, vai par šo nodarījumu ir sodīta fiziskā persona.

2005.gada 20.maijā Parlaments pieņēma jaunu Kriminālkodeksu. Attiecībā uz juridisko personu kriminālatbildību tas neparedz būtiskas izmaiņas. Izmaiņas attiecas vienīgi uz to, ka nav nepieciešams pierādīt nolūku vai nolaidību, lai juridiskajai personai piespriestu sodu.⁶³

Dānija

1996.gada 12.jūnijā Dānijas Kriminālkodeksā⁶⁴ (*Danish Criminal Code*) tika izdarīti grozījumi un paredzēta juridisko personu kriminālatbildība. Saskaņā ar Dānijas Kriminālkodeksu juridiskās personas var tikt sauktas pie kriminālatbildības likumā paredzētos gadījumos un tām var piemērot naudas sodu. Tiek pieņemts, ka nodarījumu uzņēmumā izdarījusi viena vai vairākas personas vai pati juridiskā persona. Dānijas Kriminālkodeksā ir arī norāde par to, juridiskā persona saucama pie kriminālatbildības arī par noziedzīga nodarījuma mēģinājumu. Valsts varas institūcijas tiek sauktas pie kriminālatbildības tikai par nodarījumiem, kas izdarīti izpildot to funkcijas, kas pielīdzināmas vai ir tādas pašas kā privāto uzņēmumu darbība.

Dānija ir paredzējusi visplašāko juridisko personu kriminālatbildības pamatu. No likuma teksta redzams, ka atbildības nosacījumi nav precīzi noteikti, bet tas nozīmē, ka tiesai ir dotas plašas iespējas piemērot likuma interpretāciju. Dānijas

---

⁶³ D.Rone. Legal scientific research on institute of criminal liability of legal entities in eight countries – Nordic countries (Finland, Sweden, Norway, Iceland and Denmark) and Baltic countries (Latvia, Lithuania and Estonia), pieejams www.at.gov.lv/fails.php?id=591 (aplūkots 14.11.2006)

⁶⁴ Danish Criminal Code, informācija pieejama http://en.wikipedia.org/wiki/Danish_Criminal_Code (aplūkots 14.11.2006)

korporatīvās kriminālatbildības doktrīna pamatā izmanto aizstājējatbildības doktrīnu, taču par juridisko personu kriminālatbildības pamatu var izmantot arī kopumdoktrīnas (*aggregation doctrine*) un identifikācijas teorijas atziņas.⁶⁵

Dānijā pie kriminālatbildības var saukt gan juridisko personu, gan fizisko personu vienlaicīgi, gan arī tikai juridisko personu. Tas atkarīgs no katras konkrētās lietas apstākļiem.

Ungārija

Saskaņā ar Ungārijas Kriminālkodeksu⁶⁶ (*Hungarian Penal Code*) tiesa var uzlikt sodu konkrētajai fiziskajai personai, kas izdarījusi noziedzīgo nodarījumu, kā arī uzlikt juridiskajai personai kādu no šiem sodiem:

- 1) likvidācija;
- 2) darbības ierobežošana uz laiku no 1 līdz 3 gadiem;
- 3) naudas sods.

Sodu juridiskajai personai var piemērot par jebkuru tīšu noziegumu, kas paredzēts Ungārijas Kriminālkodeksā, ja juridiskā persona no nozieguma izdarīšanas ir guvusi finansiālu labumu un to juridiskās personas darbības jomā ir izdarījis:

a) juridiskās personas biedrs vai darbinieks, kam ir tiesības vadīt vai pārstāvēt to, tās valdes loceklis vai viņa pārstāvis;

b) juridiskās personas biedrs vai darbinieks, ja noziegumu bijis iespējams novērst ievērojot pienācīgu uzraudzības kārtību.

Ja nepastāv iepriekš minētie nosacījumi, juridisko personu tomēr var sodīt, ja noziedzīga nodarījuma rezultātā tā ir ieguvusi finansiālu labumu un tās biedrs vai darbinieks, kam ir tiesības vadīt vai pārstāvēt juridisko personu, zināja par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai tā plānošanu.

Pie kriminālatbildības netiek saukti šādi subjekti: Ungārijas valsts, citas valstis, iestādes, kas uzskaitītas Ungārijas Republikas konstitūcijā, valsts prezidenta birojs, Nacionālās Asamblejas birojs, Konstitucionālā tiesa, Ombudsmeņa birojs, kā arī jebkuras iestādes, kas saskaņā ar likumu pilda valdības uzdevumus, vietējo

---

⁶⁵ U.Ķinis. Juridiskās personas kriminālatbildība: teorija un prakse. „Jurista Vārds”, 14.09.2004. Nr.35

⁶⁶ Report from the Commission to the Council and the European Parliament based on Article 10 of the Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Brisele, 02.05.2006, pieejams

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/crime/trafficking/doc/sec_2006_525_en.pdf (aplūkots 12.11.2007)

pašvaldību administrācijas, starptautiskās organizācijas, kas izveidotas saskaņā ar starptautiskiem līgumiem.

Ungārijā atšķirībā no Latvijas un vairākām citām valstīm ir dots konkrēts subjektu uzskaitījums, kas nevar tikt saukti pie kriminālatbildības. Autore uzskata, ka šāds izsmelošs uzskaitījums ir labs, jo sniedz konkrētu atbildi par subjektu loku. Tomēr jāņem vērā, ka likums netiek rakstīts noteiktam laika posmam, tādēļ subjektu loks var mainīties. Šī iemesla dēļ autoriem pieņemamāks ir Krimināllikumā ietvertais regulējums, kas vispārīgi raksturo juridiskās personas, kas nevar būt subjekti, piemērojot piespiedu ietekmēšanas līdzekļus.

Ungārijā juridisko personu kriminālatbildība ir netieša (atvasināta), jo noziedzīgo nodarījumu vienmēr reāli ir pastrādājuši kāda fiziska persona vai personas. Tiek uzskatīts⁶⁷, ka fakts, ka juridisko personu kriminālatbildība ceļas no fizisku personu izdarīta noziedzīga nodarījuma nevar kalpot par fiziskās personas aizsegu. Līdz ar to, līdzīgi kā Latvijā, juridiskajai personai var piespriest sodu tikai tad, kad tiek notiesāta arī fiziskā persona un tas notiek viena kriminālprocesa ietvaros.

Grieķija

Grieķijas krimināltiesībās⁶⁸ valdošais pamatprincips ir, ka juridiskai personai ir pienākums atlīdzināt jebkuru kaitējumu, kas radies tās darbības laikā, ko izdarījusi fiziska persona šīs juridiskās personas vārdā. Tomēr juridiskā persona nav atbildīga par visu tās darbinieku rīcību, šī atbildība parasti tiek attiecināta uz augstākā līmeņa darbiniekiem.⁶⁹

Grieķijas tiesību akti nosaka, ka juridiskās personas atbildība ir pamatota ar atbildīgās fiziskās personas vainu.⁷⁰ Juridiskā persona pārņem atbildību arī tajos gadījumos, kad kriminālprocesu pret fizisko personu nevar veikt kādu tiesisku vai citu apsvērumu dēļ.

---

⁶⁷ Skat. *Hungary review of implementation of the Convention and 1997 recommendation phase 1 bis report February 2003(Updated February 2004)*, pieejams <http://www.oecd.org/dataoecd/32/23/2510372.pdf>, (aplūkots 12.11.2007)

⁶⁸ Informācija no konferences „*The responsibility of legal persons in the experience of EU: legal profiles and operational practices*”, kas notika Romā 2004.gada 27.-30.oktobrim.

⁶⁹ Eiropas Padomes izstrādātais Otrais Grieķijas novērtējums, 2005.gada 9.decembris, pieejams [http://www.coe.int/t/dg1/greco/evaluations/round2/GrecoEval2\(2005\)6_Greece_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dg1/greco/evaluations/round2/GrecoEval2(2005)6_Greece_EN.pdf) (aplūkots 12.11.2007)

⁷⁰ *Draft Law on Responsibility of Legal Entities for Criminal Offences*, May 22, 2003, pieejams <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=178&lid=2488> (aplūkots 12.11.2007)

Saskaņā ar Grieķijas tiesību aktiem pie kriminālatbildības nevar saukt Grieķijas Republiku, kā arī vietējās pašpārvaldes. Tomēr vietējās pašpārvaldes var saukt pie kriminālatbildības, ja tās rīkojušās ārpus savas publiskās varas realizācijas.

Līdzīgi kā Slovēnijā, arī Grieķijā ir paredzēts konkrēts nodarījumu uzskaitījums, par kuriem pie kriminālatbildības var saukt juridisko personu. Interesanti atzīmēt, ka šajā uzskaitījumā nav tikai normas no Kriminālkodeksa, bet arī no citiem likumiem, piemēram, Autortiesību likuma (*Copyright Act*), Likuma par indīgām un toksiskām vielām (*Law on Poisonous and Toxic Substances*), likuma par grāmatvedību (*Accounting Act*).⁷¹

Ja juridiskā persona ir guvusi labumu no noziedzīgā nodarījuma, tad tai var piemērot šādas sankcijas:

- 1) naudas sods;
- 2) licences atņemšana, ja šāda licence ir nepieciešama, ko var atņemt uz laiku vai pavisam; ja licence nav nepieciešama, var slēgt telpas, kurās darbojas juridiskā persona vai aizliegt nodarboties ar uzņēmējdarbību;
- 3) aizliegums saņemt subsīdijas vai kādu citu finansiālu atbalstu.

Juridiskajai personai sodu var noteikt nosacīti, ja tiesa iegūst pārliecību, ka tā neizdarīs jaunu noziedzīgu nodarījumu. Nosakot sodu nosacīti tiek noteikts arī pārbaudes laiks, kas nevar būt īsāks par vienu gadu. Šāda situācija Latvijā nav iespējama, jo nosacīti var noteikt tikai sodu, savukārt, juridiskajām personām Latvijā sodu nepiespiež, bet, kā jau noskaidrots šajā darbā iepriekš, piemēro piespiedu ietekmēšanas līdzekli.

Vēl Grieķijas tiesību akti paredz, ka juridiskajai personai var piemērot kādu no šādiem drošības līdzekļiem (*security measures*):

- a) aizliegums veikt noteiktu rīcību vai darbību;
- b) aizliegums veikt darījumus ar valsts vai kāda cita budžeta atbalsta saņēmējiem;
- c) aizliegums iegūt licences, atļaujas;
- d) konfiskācija.

Šos drošības līdzekļus var piemērot tikai pamatojoties uz spēkā stājušos tiesas spriedumu. Papildus minētajam, tiesa var nolemt, ka ir nepieciešams informēt sabiedrību par pieņemto spriedumu un publicēt to laikrakstā.

---

⁷¹ *Draft Law on Responsibility of Legal Entities for Criminal Offences*, May 22, 2003, pieejams <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=178&lid=2488> (aplūkots 12.11.2007)

Kipra

Kiprā⁷² juridiskās personas tiek tiesātas tāpat kā fiziskās personas, tātad tās tiek sauktas arī pie kriminālatbildības. Tas izskaidrojams ar to, ka saskaņā ar Kipras interpretācijas likumu (*Cyprus Interpretation Act*) termins „persona” ir definēts tā, ka tas ietver kā juridisku tā fizisku personu. Šī iemesla dēļ arī sodi, kas piemērojami juridiskām personām, neatšķiras no fiziskām personām piemērojamiem sodiem. Pamatprincips ir tāds, ka jebkura persona, kas ir piedalījies noziedzīga nodarījuma izdarīšanā nolaidības dēļ, atbalstot, pieļaujot vai kā citādi palīdzot, vai dodot padomus vai uzkūdot kādu, ir uzskatāma par vainīgu nozieguma izdarīšanā.

Šāds regulējums ļoti līdzinās Apvienotajā Karalistē paredzētajam un ir visplašākais no dažādajās valstīs paredzētajiem regulējumiem.

Luksemburga

Arī Luksemburgā ir paredzēta juridisko personu kriminālatbildība.⁷³ Ņemot vērā, ka pieņemtais likuma teksts angļu teksts nav pieejams, šajā darbā aplūkots likumprojekts, kuru 2006.gada oktobrī prezentēja Luksemburgas Tieslietu ministrija.⁷⁴

Tāpat kā citās valstīs, kur paredzēta juridisko personu kriminālatbildība, tā netiek attiecināta uz Luksemburgas valsti un pašvaldībām (*Municipalities*). Atbildība tiek paredzēta par jebkuru noziedzīgu nodarījumu, neizdalot atsevišķu nodarījumu sarakstu, kā tas ir, piemēram, Slovēnijā un Grieķijā.

Juridiskās personas var saukt pie kriminālatbildības par noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti to interesēs, ja to izdarījuši vadības pārstāvji (piemēram, valdes loceklis) vai arī persona, kurai ir pārstāvības tiesības. Juridiskā persona tiek saukta pie kriminālatbildības neatkarīgi no tā, vai pie atbildības tiek saukta arī konkrētā fiziskā persona, kas noziegumu izdarījusi. Šāda kārtība paredzēta arī Itālijā.

---

⁷² Report from the Commission to the Council and the European Parliament based on Article 10 of the Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Brisele, 02.05.2006, pieejams

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/crime/trafficking/doc/sec_2006_525_en.pdf (aplūkots 12.11.2007)

⁷³ *Third report from the Commission based on Article 11 of the Council Framework Decision of 29 May 2000 on increasing protection by criminal penalties and other sanctions against counterfeiting in connection with the introduction of the euro* {SEC(2007)1158}, Brisele, 17.9.2007, COM(2007) 524 final, pieejams http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2007/com2007_0524en01.doc (aplūkots 12.11.2007)

⁷⁴ Skat. *Arendt & Medernach Draft Bill on the Criminal Liability of Legal Entities, October 15, 2006 – Luxembourg*, pieejams http://www.hg.org/articles/article_1629.html, (aplūkots 12.11.2007)

Juridiskajai personai var piemērot:

- 1) naudas sodu;
- 2) papildsodu (atkarībā no konkrētās juridiskās personas):
  - a) speciālā aktīvu konfiskācija;
  - b) pilnīga vai daļēja visa juridiskās personas vai tās daļas slēgšana;
  - c) sprieduma publicēšana;
  - d) aizliegums veikt noteikta veida darbību;
  - e) likvidācija.

Lai gan paraugs, izstrādājot grozījumus Luksemburgas tiesību aktos ņemts no Francijas, netiek paredzēts aizliegums piekļūt dotācijām.⁷⁵

Izmeklēšanas laikā izmeklēšanas tiesnesis (*juge d'instruction*) var piemērot juridiskajai personai pagaidu pasākumus, lai tā neizvairītos no kriminālprocesa. Šie pagaidu pasākumi var būt:

- likvidācijas procesa aizliegšana vai atlikšana;
- aizliegums iesaistīties noteiktos darījumos, kas varētu novest pie maksātnespējas;
- drošības nauda.

Šāda pagaidu pasākumu piemērošana, raugoties no Latvijas tiesību viedokļa, ir ļoti interesanta, jo pēc būtības līdzinās Kriminālprocesa likumā paredzētajiem drošības līdzekļiem, kas piemērojami fiziskajām personām.

Austrija

Austrijā⁷⁶ kopš 2006.gada 1.janvāra⁷⁷ ir paredzēta juridisko personu kriminālatbildība, kas ļoti līdzinās Spānijā paredzētajai. Tomēr Austrijā atšķirībā no Luksemburgas un Spānijas vienīgais sods, ko var piespriest juridiskai personai ir naudas sods. Līdz 2006.gada 1.janvārim Austrijas krimināllikums paredzēja ierobežotu juridisko personu atbildību, ņemot vērā, ka Austrijā bija iespējams tikai konfiscēt juridiskai personai peļņu, kas iegūta nelegāli, tas ir, pārkāpjot likumu.

⁷⁵ *Arendt & Medernach Draft Bill on the Criminal Liability of Legal Entities, October 15, 2006 – Luxembourg*, pieejams http://www.hg.org/articles/article_1629.html, (aplūkots 12.11.2007)

⁷⁶ Informācija no *Commission of the European Communities Third report from the Commission based on Article 11 of the Council Framework Decision of 29 May 2000 on increasing protection by criminal penalties and other sanctions against counterfeiting in connection with the introduction of the euro, Brussels, 17.9.2007, COM(2007) 524 final*, pieejams http://ec.europa.eu/anti_fraud/reports/euro_cf/art11/3_en.pdf, (aplūkots 12.11.2007)

⁷⁷ *Austria: Corporate criminal liability, Schönherr, Vienna*, raksts pieejams <http://www.iflr.com/?Page=10&PUBID=33&ISS=20856&SID=595011&TYPE=20>

Šī brīža regulējuma pamatā paredzēts, ka pie atbildības sauc gan juridisko, gan fizisko personu, tomēr, ja gadījumā nav iespējams konstatēt fizisko personu, kura vainīga nozieguma izdarīšanā, pie atbildības var saukt tikai juridisko personu.

Juridisku personu Austrijā var saukt pie kriminālatbildības šādos gadījumos:

- 1) Ja lēmuma pieņēmējs izdara noziedzīgu nodarījumu. Lēmuma pieņēmēji, savukārt, var būt:
  - a) personas, kurām ir piešķirtas tiesības pārstāvēt juridisko personu saskaņā ar tās iekšējiem normatīviem (piemēram, vadītājs, valdes loceklis, pilnvarnieks);
  - b) citas personas, kurām ir tiesības pārstāvēt juridisko personu saskaņā ar tās iekšējiem normatīviem vai līgumsaistībām;
  - c) uzraugošās valdes loceklis, administratīvās valdes loceklis vai persona, kas ieņem kādu citu amatu valdē.
- 2) Ja darbinieks veic darbību, kas ir noziedzīga, un tā ir bijusi iespējama, jo nav veikti visi nepieciešamie aizsardzības pasākumi.

Abos gadījumos nepieciešams konstatēt, ka noziedzīgais nodarījums izdarīts juridiskās personas darbības jomā, juridiskās personas vārdā un lai tā gūtu labumu.

Slovēnija

Arī Slovēnija⁷⁸ pieder pie tām valstīm, kuras ir ieviesušas juridisko personu kriminālatbildību. Tomēr atšķirībā no vairākuma valstu, Slovēnijas Kriminālkodekss (*Penal Code*) uzskaita konkrētus nodarījumus, par kuru izdarīšanu juridiskā persona var tikt saukta pie kriminālatbildības.

Slovēnijā juridisko personu kriminālatbildība paredzēta kopš 1999.gada 23.oktobra.⁷⁹ Noteikts, ka juridiska persona atbildīga par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts juridiskās personas labā, ja: a) noziedzīga nodarījuma izdarīšana bijusi vadības vai uzraugošās institūcijas nelikumīgas pavēles, rīkojuma izpildīšana; b) vadība vai uzraugošā institūcija piespiedusi vai veicinājusi noziedzīga nodarījuma

---

⁷⁸ Report from the Commission to the Council and the European Parliament based on Article 10 of the Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Brisele, 02.05.2006, pieejams http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/crime/trafficking/doc/sec_2006_525_en.pdf (aplūkots 12.11.2007)

⁷⁹ Joint Programme between the European Commission and the Council of Europe on the Fight against corruption and Organised Crime in States in Transition, Strasbūra, Octopus (2000) 42 Final, 20.12.2000, pieejams http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/combating_economic_crime/3_technical_cooperation/OCTOPUS/1999-2000/A10-D-Oct_2000_42%20Slovenia%20cty%20rep%20Final.pdf (aplūkots 12.11.2007)

izdarīšanu; c) ja tā ieguvusi nelikumīgu peļņu; d) vadība vai uzraugošā institūcija nav veikusi pakļauto darbinieku uzraudzību. Fiziskā persona tiek saukta pie atbildības vienlaikus ar juridisko personu.

Tāpat kā citās valstīs, arī Slovēnijā pie kriminālatbildības netiek saukta Slovēnijas valsts un valsts iestādes.

Sodi, ko var piemērot juridiskai personai ir:

- 1) naudas sods;
- 2) atsavināšana;
- 3) likvidācija.

Turklāt juridiskajai personai var piemērot šādus papildsodus: konfiskācija, sprieduma publicēšana, aizliegums veikt noteikta veida darbības.

Apvienotā Karaliste

Saskaņā ar Apvienotās Karalistes tiesību aktiem (*Interpretation Act 1978, Criminal Justice Act, Proceeds of Crime Act*) juridisko personu var saukt pie kriminālatbildības.⁸⁰ Apvienotajā Karalistē tiek uzskatīts, ka termins „persona” aptver kā fizisku tā juridisku personu. Tiek ņemts vērā, ka juridiskajai personai nevar būt savas domas, tomēr ir skaidrs, ka tā vienmēr rīkojas caur fizisku personu – darbinieku vai pārstāvi. Tādēļ saskaņā ar Apvienotās Karalistes tiesību aktiem juridisko personu var saukt pie kriminālatbildības, pamatojoties uz to, ka noziedzīgu nodarījumu ar nodomu izdarījusi atbildīgā persona, tas ir, persona, kura uzskatāma par juridiskās personas prātu.

Pie atbildības vienlaikus var saukt kā juridisko tā fizisko personu, turklāt neatkarīgi no tā, vai juridiskā persona ir guvusi kādu labumu no noziedzīgā nodarījuma. Tomēr attiecībā uz gadījumiem, kad nav iespējams konstatēt konkrēto vainīgo fizisko personu, pastāv divu veidu regulējums.⁸¹ Atšķirībā no jomas, kurā izdarīts noziegums, tiek paredzēts, ka: 1) obligāti nepieciešams konstatēt fizisko personu, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu (kā Latvijā) vai 2) juridisko personu

---

⁸⁰ Report from the Commission to the Council and the European Parliament based on Article 10 of the Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Brisele, 02.05.2006, pieejams

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/crime/trafficking/doc/sec_2006_525_en.pdf (aplūkots 12.11.2007)

⁸¹ Informācija no konferences „*The responsibility of legal persons in the experience of EU: legal profiles and operational practices*”, kas notika Romā 2004.gada 27.-30.oktobrim.

var saukt pie kriminālatbildības neatkarīgi no tā, vai ir konstatēta fiziskā persona, kas izdarījusi noziedzīgo nodarījumu.

Sods, kādu var piespriest juridiskajai personai, ir atkarīgs no konkrētā nodarījuma. Iespējami šādi soda veidi:

- 1) naudas sods;
- 2) konfiskācija (noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas gadījumā);
- 3) likvidācija.

Kāds piemērs no prakses.⁸² 1996.gada 15.februārī tankkuģis *the Sea Empress*, bija ceļā uz Velsu (Apvienotajā Karalistē), lai izkrautu 130 000 tonnas jēlnaftas. Peldot pret aizejošu paisumu, straume novirzīja kuģi no tā uzņemtā kursa un tas uztriecās klintīm. Piekrastē tika izlietas 73 000 tonnas jēlnaftas. Bija iesaistītas vairākas valstis: Kuģis bija būvēts Spānijā, īpašnieks reģistrēts – Libērijā, kuģis sertificēts – Norvēģijā, apkalpe, kas sastāvēja 27 personām – visi no Krievijas, faktiskais īpašnieks no Norvēģijas, tirdzniecības vadītājs no Kipras, tehniskā vadība no Apvienotās Karalistes, kravas nosūtītājs – *Texaco* (Amerikas Savienotās Valstis), ostas valde (pilots) no Apvienotās Karalistes.

2000.gada martā Karaliskā tiesa (*Royal Courts of Justice*) Apvienotajā Karalistē lietā *R v Milford Haven Port Authority*⁸³ atzina par vainīgu ostas valdi, jo tā izmantojusi nepieredzējušu pilotu. Ostas valdei tika uzlikt 4 miljonus mārciņu liels naudas sods, kas apelācijā tika samazināts līdz 750 000 mārciņu.

Kopumā, aplūkojot valstis, kur paredzēta juridisko personu kriminālatbildība, redzams, ka arī šajās valstīs pastāv atšķirības. Regulējumi nav veidoti pēc viena standarta vai uzbūves.

Interesanti atzīmēt, ka Nīderlandē paredzēta juridisko personu kriminālatbildība arī par fizisku aizskaršanu un netīšu nonāvēšanu. Teorētiski arī Latvijā juridiskajai personai piemērojamos piespiedu ietekmēšanas līdzekļus varētu piemērot, piemēram, slepkavības gadījumā. Tomēr praktiski šāda situācija nav iedomājama, jo jāizpildās virknei likumā paredzēto nosacījumu, svarīgākais –

---

⁸² Schellenberg Wittmer Advocats. Corporate Criminal Liability from a Swiss perspective., pieejams http://www.shlex.ch/downloads/gtsa/GTSA_118.pdf, (aplūkots 23.11.2007)

⁸³ Spriedums pieejams <http://web.uct.ac.za/depts/pbl/jgibson/iczm/cases/seaemp2.htm>, (aplūkots 23.11.2007)

noziegums izdarīts juridiskās personas interesēs. Autore apšaubā šādas situācijas pastāvēšanu, lai gan absolūti izslēgt šādu iespēju nevar.

IV Valstis, kurās juridiskām personām piemērojami piespiedu līdzekļi

Somija

Kopš 1995.gada⁸⁴ Somijas Kriminālkodekss paredz, ka gadījumā, kad persona, rīkodamās juridiskās personas interesēs, izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, juridiskai personai var piespriest naudas sodu. Turklāt juridiskai personai Somijā naudas sodu var piemērot tikai gadījumos, kad tas paredzēts likumā. Un atšķirībā no Latvijas juridiskajai personai sodu var piemērot arī tad, ja nav konstatēta fiziskā persona, kura tieši izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Šeit gan jāatzīmē, ka Somijas Kriminālkodekss tomēr paredz nosacījumus, pie kādiem juridiskai personai piespriežams naudas sods: 1) ja tās valdes vai citas vadības formas loceklis ir zinājis par nodarījuma izdarīšanu vai ir atļāvis to izdarīt; 2) ja juridiskās personas darbā nav ievērot pienācīga rūpība un piesardzība, lai novērstu nodarījuma izdarīšanu.

Somijas Kriminālkodekss paredz saikni starp izdarītāju un juridisko personu.⁸⁵ Tas nosaka, ka noziegums tiek atzīts par izdarītu juridiskās personas interesēs, ja noziedznieks ir rīkojies tās vārdā vai tās interesēs un saistīts ar tās pārvaldību, vai ir tās vadībā, vai atrodas darba tiesiskās attiecībās ar juridisko personu, vai norīkots pārstāvēt to.

Piemērojot juridiskajai personai sodu, tiesai jāņem vērā: 1) juridiskās personas nolaidības pakāpe, piedaloties noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, 2) noziedznieka kā juridiskās personas vadības institūcijas pārstāvja statuss, 3) juridiskās personas darbību rezultātā izdarītā nozieguma smagums un kriminālās darbības pakāpe, 4) citas nozieguma rezultātā radušās sekas juridiskajai personai, 5) pasākumi, ko juridiskā persona veic, lai novērstu jaunus noziedzīgus nodarījumus, 6) ja juridiskās personas valdes pārstāvis ir notiesāts ar sodu, juridiskās personas lielums, cik juridiskās personas akcijas valdes pārstāvim pieder, kā arī noziedznieka personiskā atbildība juridiskās personas saistībās.

Somijas kriminālkodekss ir sīki izstrādāts, un tiesai nav iespējama paplašināta interpretācija, kā tas ir Dānijas, Nīderlandes un vispārējo tiesību valstīs. Somijas

---

⁸⁴ Finnish penal code. <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/finnish.htm> (aplūkots 12.08.2006)

⁸⁵ Skat. D.Rone. Legal scientific research on institute of criminal liability of legal entities in eight countries – Nordic countries (Finland, Sweden, Norway, Iceland and Denmark) and Baltic countries (Latvia, Lithuania and Estonia), pieejams www.at.gov.lv/fails.php?id=591 (aplūkots 14.11.2006)

kriminālkodekss ļauj secināt, ka sods juridiskām personām ir piemērojams tikai par korporācijas nolaidību, laikus nekontrolējot savu padoto darbinieku rīcību.⁸⁶

Interesanti, ka Somijā sods juridiskajām personām attiecas arī uz publisko tiesību juridiskajām personām. Izņemot gadījumus, kad tiek pildītas publiskās funkcijas. Atgādināšu, ka atbilstoši Krimināllikumam, juridiskajai personai piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi neattiecas uz valsti, pašvaldībām un citām publisko tiesību juridiskajām personām.

Somijas pārstāvis seminārā „*Criminal liability of a legal person: how and does it work?*”⁸⁷ stāstīja, ka kopš 1995.gada, kad Somijā tika ieviests juridiskajām personām piemērojamais sods, praktiski ir bijušas 10 lietas, kurās juridiskajai personai šis sods piespriests.

Zviedrija

Tāpat kā Latvijā, arī Zviedrijā atbilstoši tās Kriminālkodeksam⁸⁸ pie kriminālatbildības var saukt tikai fizisku personu. Zviedrijas Kriminālkodekss noteic, ka juridiskām personām var piespriest naudas sodu (*corporate fine*). Šāds piespiedu līdzeklis Kriminālkodeksā paredzēts kopš 1986.gada. Atbilstoši 1986.gada redakcijai juridiskajai personai sodu varēja piespriest, ja: 1) ja nodarījums izdarīts rupjas juridiskās personas darbības noteikumu neievērošanas dēļ; 2) juridiskā persona nav veikusi nepieciešamos pasākumus, kurus tā varēja veikt, lai novērstu nodarījumu. Sodu nevarēja piespriest, ja nodarījumus bijis vērsts pret pašu juridisko personu vai šāda soda piemērošana būtu acīmredzami pretrunā tā mērķim.

Tomēr 1995.gadā tika izveidota īpaša komisija, lai izstrādātu priekšlikumus 1986.gada redakcijas grozīšanai⁸⁹. Tika uzskatīts, ka likums tiek piemērots daudz šaurāk, nekā tas sākumā bija paredzēts, un praksē bija grūtības pierādīt, ka juridiskā persona nav veikusi pasākumus, lai novērstu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Komisija ierosināja aizstāt esošo regulējumu ar jaunu. Komisijas izstrādātie grozījumi tika pieņemti un stājās spēkā 2006.gada 1.jūlijā. Tie paredz, ka naudas sods, ko piemēro juridiskajai personai, tāpat kā iepriekš, ir piespiedu līdzeklis. Soda naudu

---

⁸⁶ U.Ķinis. Juridiskās personas kriminālatbildība: teorija un prakse. „Jurista Vārds”, 21.09.2004. Nr.36

⁸⁷ Nordic Baltic Seminar „Criminal liability of a legal person: how and does it work?” [Juridiskas personas kriminālatbildība: kā un vai tas darbojas?]. Seminārs notika 2006.gada 14. un 15.septembrī Siguldā.

⁸⁸ Swedish Penal Code, pieejams <http://www.sweden.gov.se/sb/d/574/a/27777>

⁸⁹ Nordic Baltic Seminar „Criminal liability of a legal person: how and does it work?” [Juridiskas personas kriminālatbildība: kā un vai tas darbojas?] prezentācijas materiāls.

piespriež uzņēmējam (*entrepreneur*). Uzņēmējs un faktiskais noziedzīgā nodarījuma izdarītājs nav viena un tā pati persona. Zviedrijas Kriminālkodekss paredz, ka sods neattiecas uz valsts institūciju darbību. Grozījumi paredz, ka priekšnoteikums soda naudas piespriešanai ir noziedzīga nodarījuma izdarītāja saistība ar juridiskās personas uzņēmējdarbību. Noziedzīga nodarījuma izdarītājs ir uzņēmējs vai viņa aizstājējs, uzņēmuma darbinieki vai aģenti. Soda nauda piespriežama tikai, ja uzņēmējs nav veicis visu pasākumus noziedzīga nodarījuma novēršanai, kas no viņa būtu sagaidāmi. Neskatoties uz to, ka veikti pasākumi noziedzīga nodarījuma novēršanai, naudas sodu tomēr var piespriest šādos gadījumos: a) ja noziedzīgo nodarījumu izdarījusi persona no vadības, kam ir tiesības pārstāvēt uzņēmumu vai pieņemt lēmumus tā vārdā; b) ja noziedzīgo nodarījumu izdarījusi persona, kura atbildīga par uzraudzību un uzņēmējdarbības kontroli. Naudas sodu juridiskajai personai nevar piespriest, ja noziedzīgais nodarījums bijis vērsts pret to. Tika atcelti divi nosacījumi: 1) ka sodu nevar piespriest, ja šāda soda piemērošana būtu acīmredzami pretrunā tā mērķim; 2) ka nodarījums izdarīts rupjas juridiskās personas darbības noteikumu neievērošanas dēļ. Fiziskā persona, kura atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, saņem sodu neatkarīgi no tā vai juridiskajai personai tiek piespriests piespiedu līdzeklis. Gadījumā, ja nav iespējams konstatēt, kura fiziskā persona izdarījusi noziedzīgo nodarījumu, juridiskajai personai vienalga var piespriest naudas sodu.

Zviedrijas pārstāvis seminārā „*Criminal liability of a legal person: how and does it work?*” informēja, ka līdz 2006.gada grozījumiem, Zviedrijā vidēji gadā bija 20 lietas, kurās juridiskajai personai piesprieda naudas sodu. Pārsvārā tās bija par noziedzīgiem nodarījumiem pret dabas vidi.

Itālija

Itālijā ir paredzēts, ka juridiskai personai var uzlikt administratīvo sodu, ja noziedzīgs nodarījums izdarīts juridiskās personas interesēs un to izdarījusi persona, kurai ir pārstāvības tiesības, kura ir vadošā amatā vai nodrošina kontroli juridiskās personas ietvaros, kā arī šīm personām pakļautie, ja noziegumu bijis iespējams izdarīt nepietiekamas uzraudzības rezultātā.⁹⁰ Juridiskā persona nenes atbildību par

---

⁹⁰ Report from the Commission to the Council and the European Parliament based on Article 10 of the Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Brisele, 02.05.2006, pieejams http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/crime/trafficking/doc/sec_2006_525_en.pdf (aplūkots 12.11.2007)

nodarījumiem, ko izdarījušas iepriekš uzskaitītās personas tikai un vienīgi savās interesēs vai kādas trešās personas interesēs.

Tomēr arī šis sods ir izveidots īpaši, ievērojot starptautisko tiesību prasības. Literatūrā atrodams uzskats, ka Itālijas likumdevējs juridiskajai personai uzliekamo sodu ir tikai formāli nosaucis par administratīvo sodu.⁹¹ Atbildību var noteikt tikai tiesa kriminālprocesa ietvaros pēc prokurora pieprasījuma. Reālitātē termins administratīvais sods tiek lietots, lai apietu “*non-punishability of companies*”, t.i., to, ka juridisku personu nevar sodīt (*societas delinquere non potest*). Princips, ka juridisku personu nevar saukt pie kriminālatbildības, izriet no Itālijas Konstitūcijas, saskaņā ar kuru kriminālatbildība ir personīga.

Praksē juridiska persona tiek saukta pie atbildības par noziedzīgu nodarījumu, ko tās interesēs ir izdarījis darbinieks, jo tā nav bijusi spējīga pieņemt efektīvus mērus, lai novērstu konkrēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanu.

Ir svarīgi atzīmēt, ka juridiskās personas atbildībā ir pilnīgi neatkarīga no fiziskajai personai noteiktās atbildības un tiek piemērota neatkarīgi no tā vai reālais nozieguma izdarītājs ir konstatēts vai nē.

Juridiskai personai var piemērot šādas sankcijas:

- 1) Naudas sods (no 258 000 līdz 1 549 000 Eiro).
- 2) Tiesību atņemšana (uz laiku no 3 mēnešiem līdz 2 gadiem), kas ietver aizliegumu uz laiku uzņēmumam turpināt darbību, pilnvaru un licenču atsaukšanu, izslēgšanu no valsts atbalsta iegūšanas, aizliegumu reklamēt uzņēmuma preces vai pakalpojumus.
- 3) Noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūtās vērtības vai peļņas konfiskācija.
- 4) Tiesas sprieduma publicēšana.

Visos gadījumos juridiskajai personai ir pienākums kompensēt kaitējumu, kas nodarīts trešajām personām.

Juridiskajai personai uzlikto naudas sodu iespējams samazināt uz pusi, ja noziedzīgais nodarījums izdarīts trešās personas interesēs un pati juridiskā persona nav guvusi nekādu labumu vai tikai niecīgu labumu. Naudas sodu iespējams samazināt par vienu trešdaļu, ja juridiskā persona:

- a) ir pilnībā kompensējis nodarīto kaitējumu trešajai personai;

---

⁹¹ Skat. *The new laws on companies “direct” liability in Italy*. Pieejams http://www.italia-israel.com/info_page.asp?info_id=942

b) ir ieviesusi adekvātu aizsardzības sistēmu, lai nodrošinātu, ka turpmāk šādi nodarījumi nevar tikt izdarīti.

Tiesību atņemšana tiek piemērota tikai īpašos gadījumos. Pirmkārt, ja juridiskā persona no noziedzīgā nodarījuma rezultātā ir guvusi ievērojamu labumu un to ir izdarījusi kāda no vadošajā amatā esošajām personām, kā arī, ja to izdarījis jebkurš darbinieks acīmredzama uzraudzības trūkuma rezultātā. Otrkārt, ja noziedzīgs nodarījums izdarīts atkārtoti.

Ievērojot iepriekš izklāstīto nav īsti skaidrs, kurā sadaļā būtu jāietver Itālija – tajā, kur juridiskajām personām paredzēti piespiedu ietekmēšanas līdzekļi vai tajā, kur nav nedz juridisko personu kriminālatbildības, nedz juridiskajām personām piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi. Tomēr, izvērtējot pieejamo informāciju par situāciju attiecībā uz juridiskajām personām krimināltiesībās, jāsecina, ka Itālijas tiesību aktos noteiktā kārtība vērtējama kā tajās valstīs, kur juridiskajām personām piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi, neraugoties uz to, ka piemērojamie sodi ir nosaukti par administratīvajiem sodiem. Tādēļ autore izvēlējās Itāliju ietvert šajā, IV sadaļā.

Polija

2002.gada 28.oktobrī Polijā stājās spēkā likums par kolektīvo organizāciju atbildību par krimināli sodāmiem nodarījumiem (*Act on Liability of Collective Entities for Acts Prohibited under Penalty*).⁹² Šis likums paredz juridisko personu atbildību par nodarījumiem, kas ir noziedzīgi. Pie atbildības par šiem nodarījumiem netiek saukta valsts, valsts aģentūras un vietējās pašvaldības. Svarīgi atzīmēt, ka nav paredzēta kriminālatbildība, ar ko arī izskaidrojama īpaša likuma izstrāde.

Juridisko personu sauc pie atbildības par aizliegtu darbību, ko izdarījusi fiziska persona, kas atzīta par vainīgu notiesājošā spriedumā un kas:

- 1) rīkojas juridiskās personas vārdā vai labā saskaņā ar tiesībām pārstāvēt vai pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā, veikt iekšējo kontroli, vai kas ļaunprātīgi izmantojusi tās pilnvaras vai nav pildījusi pienākumus;
- 2) atļāvusi 1.punktā minētajai personai šādi rīkoties;

---

⁹² *Act on Liability of Collective Entities for Acts Prohibited under Penalty*, pieejams [http://www.coe.int/t/dg1/Greco/evaluations/round2/GrecoEval2\(2003\)6_Poland_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dg1/Greco/evaluations/round2/GrecoEval2(2003)6_Poland_EN.pdf) (aplūkots 28.11.2007)

- 3) zinājusi, ka 1.punktā minētā persona šādi rīkojas;
- 4) ir privātuzņēmējs;

ja šāda rīcība ir devusi vai varēja dot juridiskajai personai kādu labumu, pat nefinansiālu. Lai sauktu juridisko personu pie atbildības, nepieciešams konstatēt konkrēto fizisko personu, kas nodarījumu izdarījusi.

Juridiskajai personai, kura saukta pie atbildības uzliek naudas sodu. Juridiskajai personai arī konfiscē: a) lietas, kas iegūtas no pretiesiskās darbības vai kas izmantotas, lai šo darbību veiktu; b) finansiālo labumu, kas iegūts no pretiesiskās darbības (arī netieši); c) sumu, kas līdzvērtīga lietām vai finanšu labumam, kas iegūts (arī netieši) no pretiesiskās darbības.

Juridisko personu var sodīt ar:

- 1) aizliegums reklamēt tās darbību, ražoto produkciju, pakalpojumus;
- 2) aizliegums izmantot subsīdijas, atbalstus, ko sniedz publiskie fondi;
- 3) aizliegums izmantot palīdzību no fondiem, kas sniedz atbalstu Polijas Republikai;
- 4) aizliegums pieteikties valsts iepirkuma procedūrai;
- 5) aizliegums turpināt uzsākto uzņēmējdarbību;
- 6) sprieduma publicēšana.

V Valstis, kur nav paredzēta ne juridisko personu kriminālatbildība, ne tām piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi

Vācija

Vācijas Kriminālkodekss⁹³ neparedz juridisko personu kriminālatbildību, kā arī nav paredzēti piespiedu līdzekļi, kas piemērojami juridiskām personām. Vācijā joprojām pieturās pie principa *societas delinquere non potest*. Juridiskā persona nevar rīkoties un nevar tikt saukta pie kriminālatbildības, tātad tā nevar tikt krimināli sodīta.

Seminārā „*Criminal liability of a legal person: how and does it work?*” Vācijas pārstāvis izklāstīja, ka Vācijas Kriminālkodekss paredz, ka, ja noziedzīga nodarījuma izdarītājs nodarījuma rezultātā ir guvis peļņu, tiesnesim ir jāpiespriež peļņas atsavināšana vai, ja tā vairs nepastāv, tās atlīdzinājums. Šis sods nav atstāts piemērošanai pēc tiesas ieskatiem, bet piemērojams obligāti, pretējā gadījumā spriedums nav spēkā. Tāpat, ja persona izdara noziedzīgu nodarījumu nevis savā, bet kāda cita (arī juridiskas personas) labā, iegūtā peļņa tiek atņemta. Vācijas pārstāvis norādīja, ka ko līdzīgu piespiedu līdzeklim naudas sods, paredz Vācijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. Atbilstoši minētajam kodeksam, juridiskai personai var uzlikt naudas sodu, neuzsākot kriminālprocesu pret fizisko personu, kas izdarījusi pārkāpumu. Bet ir nepieciešams konstatēt vismaz vienu fizisko personu, kas pārkāpumu izdarījusi. Ja tomēr nav iespējams konstatēt, tieši kura no personām pārkāpumu izdarījusi, lai gan zināms, ka tā bija viena no konkrēti noskaidrotām personām, sods tiek piespriests juridiskajai personai. Protams, ikvienā gadījumā nepieciešams veikt izmeklēšanu, lai noskaidrotu, vai noticis krimināli sodāms nodarījums vai pārkāpums atbilstoši Administratīvo pārkāpumu kodeksam, un vai nodarījumu izdarījusi fiziska persona, vadības loceklis, darbinieks, kā arī, vai šī persona ir atbildīga par nodarījumu.

---

⁹³ Vācijas Kriminālkodekss, pieejams <http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/eur/lxwedu.htm> (aplūkots 14.11.2006)

Čehija

Čehijā šobrīd nav paredzēta juridisko personu kriminālatbildība, bet ir izstrādāti grozījumi, kuri tuvākajā laikā stāšoties spēkā.⁹⁴ Grozījumi paredz ieviest juridisko personu kriminālatbildību.⁹⁵ Paredzēts noteikt, ka fiziskās personas saukšana pie kriminālatbildības neietekmē juridiskās personas saukšanu pie kriminālatbildības, un otrādi. Paredzēts, ka juridiskajai personai varēs uzlikt šādus sodus:

- 1) likvidācija;
- 2) īpašuma konfiskācija (*forfeiture of property*);
- 3) naudas sods;
- 4) mantas konfiskācija (*forfeiture of a thing*);
- 5) tiesību atņemšana;
- 6) izslēgšana no dalības publiskā iepirkuma procedūrā;
- 7) tiesību atņemšana saņemt dotācijas un atbalstu;
- 8) notiesājošā sprieduma publicēšana.

Ir paredzēti gadījumi, kad juridisko personu varēs nesaukt pie kriminālatbildības, proti, ja juridiskā persona pārtrauc prettiesisko darbību un:

- a) novērš citas personas interesēm radītos draudus;
- b) ziņo tiesību aizsardzības iestādēm par prettiesisko rīcību laikā, kad interešu apdraudējumu vēl var novērst.

Tomēr, kā jau minēts, šie grozījumi vēl nav stājušies spēkā, jo tie nav pieņemti noteiktajā kārtībā. Līdz ar to pastāv iespēja, ka tie netiek pieņemti vispār vai tiek izstrādāti jauni atšķirīgi grozījumi. Arī Latvijā sākotnēji tika izstrādāti viena veida grozījumi, bet pieņemti pavisam citi.

Spānija

Spānijā ir izstrādāti grozījumi Kriminālkodeksā, kas paredz ieviest juridisko personu kriminālatbildību par atsevišķiem noziedzīgiem nodarījumiem.⁹⁶ Grozījumi

---

⁹⁴ Trešais Komisijas ziņojums saskaņā ar 11.pantu Padomes 2000. gada 29. maija Pamatlēmumā par pastiprinātu aizsardzību, izmantojot kriminālsodus un citas sankcijas, pret naudas viltošanu saistībā ar Eiro ieviešanu, Briselē, 17.9.2007, COM(2007) 524 galīgā redakcija, pieejams http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lv/com/2007/com2007_0524lv01.doc, (aplūkots 26.11.2007)

⁹⁵ Informācija no konferences „*The responsibility of legal persons in the experience of EU: legal profiles and operational practices*”, kas notika Romā 2004.gada 27.-30.oktobrim.

⁹⁶ *Directorate General of Human Rights and Legal Affairs Directorate of Monitoring, Compliance Report on Spain, Greco RC-II (2007) 10E*, Strasbūrā, 2007.gada 19.oktobrī, pieejams [http://www.coe.int/t/dg1/Greco/evaluations/round2/GrecoRC2\(2007\)10_Spain_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dg1/Greco/evaluations/round2/GrecoRC2(2007)10_Spain_EN.pdf) (aplūkots 26.11.2007)

publicēti 2007.gada 15.janvārī un parlamentā tie tika apspriesti 13.septembrī. Tālāk tie tiks nodoti apspriešanai Senātā.

Šobrīd vēl ir spēkā pants, kas paredz, ka tas, kurš rīkojies vai nu kā vadītājs, vai juridiskas personas vai citas personas vārdā vai kā tās pārstāvis (pēc likuma vai šīs personas gribas), atbild personīgi, pat ja uz viņu attiecas nosacījumi, īpašības vai attiecības, kuru esamība nepieciešama nozieguma subjektam, bet ja tās attiecas uz organizāciju vai personu, kuras vārdā vai kā kuras pārstāvis šī persona rīkojusies.⁹⁷

Grozījumi paredz papildināt Kriminālkodeksu ar vēl vienu pantu, kas noteiks, ka juridiskās personas sauc pie kriminālatbildības par noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti to vārdā vai to labā, ko izdarījusi fiziska persona, kas ieņem vadošu amatu, kurai ir pilnvarojums pārstāvēt juridisko personu vai pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā, vai pilnvarojums īstenot kontroli juridiskās personas iekšienē. Kriminālatbildība attieksies arī uz tiem gadījumiem, kad noziedzīgu nodarījumu bijis iespējams izdarīt nepienācīgas darbinieku uzraudzības dēļ. Paredzēts, ka juridiskās personas saukšana pie kriminālatbildības neizslēdz fiziskās personas, noziedzīga nodarījuma izdarītāja, saukšanu pie kriminālatbildības.

Paredzēti šādi sodu veidi, kurus var uzlikt juridiskajai personai:

- 1) likvidācija;
- 2) darbības apturēšana uz laiku līdz pieciem gadiem;
- 3) likvidācija;
- 4) juridiskās personas slēgšana uz laiku līdz pieciem gadiem;
- 5) aizliegums veikt darbību, kas līdzīga tai, par kuru juridiskā persona sodīta, uz laiku līdz desmit gadiem;
- 6) izslēgšana no publisko piedāvājumu (iepirkumu) procedūras.

Kopumā, aplūkojot iepriekš izklāstīto Eiropas Savienības dalībvalstu regulējumu redzams, ka valstu vidū nav vienotas nostājas par to, vai ikvienā gadījumā, lai juridiskajai personai piemērotu sodu vai piespiedu ietekmēšanas līdzekli, nepieciešams konstatēt konkrētu juridisko personu. Dažās valstīs nav obligāti nepieciešams konstatēt fizisko personu. Šāds regulējums no vienas puses ir pozitīvs, jo paredz, ka pat gadījumā, ja juridiskā persona nesadarbojas ar tiesībaizsardzības

---

⁹⁷ V.Liholaja. Kriminālatbildība Spānijā un Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002, 91.lpp.

iestādēm un nepalīdz atrast vainīgo fizisko personu, tā vienalga tiek sodīta. No otras puses šāds regulējums ir negatīvs, jo juridiskajai personai var tikt piemērots sods par fiziskās personas nodarījumu pat tad, ja juridiskā persona (šai gadījumā valdes locekļu vai vadošo darbinieku izpratnē) neko nav zinājusi par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Abstrakti runājot, pastāv iespēja, ka juridiskā persona tiek sodīta par to ko nav izdarījusi.

Tomēr autore atbalsta regulējumu, kāds ir Latvijā, ka nepieciešams konstatēt vainīgo fizisko personu, jo nav pietiekama pamatojuma juridiskās personas sodīšanai vai piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanai, ja nav konstatēts nozieguma izdarītājs. Izriet, ka, lai gan tiek prezumēts, ka vienmēr nodarījumu ir izdarījusi fiziska persona juridiskās personas interesēs, tiek pieļauts, ka, ja šo personu nevar konstatēt, tad sodu var piemērot tikai juridiskajai personai.

Tāpat autores uzmanību piesaistīja tas, ka vairākās valstīs paredzēts sods – sprieduma publicēšana. Šāds sods nenoliedzami sasniedz savu mērķi, ja uzņēmums ir labi atpazīstams un jau ir izveidojis savu publisko tēlu. Notiesājoša sprieduma esamība nekādā gadījumā neuzlabo uzņēmuma reputāciju. Tomēr šis jautājums ir skatāms ciešā kopsakarā ar personas datu aizsardzību un, lai viennozīmīgi atbalstītu vai neatbalstītu sprieduma publicēšanas paredzēšanu Latvijā, ir nepieciešams veikt sīkāku izpēti datu aizsardzības jomā.

Secinājumi

1. Latvijā vairākus gadus noritēja diskusijas, kurās tika pausti diametrāli pretēji viedokļi. Netrūka nedz atbalstītāju, nedz pretinieku, kuriem katram bija savs argumentēts viedoklis. Šobrīd varam droši apgalvot, ka tieši šīs diskusijas sekmēja pilnīgākas Krimināllikuma grozījumu redakcijas izstrādāšanu.

2. Lai gan juridiskajām personām piemērojamiem piespiedu ietekmēšanas līdzekļiem piemīt atsevišķas sodu pazīmes, tie nav uzskatāmi par sodu.

3. Pagaidām izklāsts par juridiskajām personām piemērojamiem piespiedu ietekmēšanas līdzekļiem ir teorētisks, jo Latvijā praksē vēl nav neviena tiesas sprieduma, kurā juridiskajai personai uzliktu piespiedu ietekmēšanas līdzekli.

4. Autore uzskata, ka tikai piemērojot praksē iespējams konstatēt, vai likumā paredzētais regulējums ir pilnīgs un patiešām kalpo paredzēto mērķu sasniegšanai. Ir būtiski, lai tiktu apkopoti statistikas dati, kas dotu iespēju izdarīt objektīvus secinājumus par normu pilnveidošanas nepieciešamību.

5. Ņemot vērā, ka tiesību aktos nav juridiskās personas definīcijas, skaidrības nodrošināšanai Krimināllikuma izpratnē juridisko personu varētu definēt kā personu apvienību vai vienu personu ar juridiski nošķirtu mantu, kam ir piešķirta tiesībsubjektība un kas izveidota saimnieciskās darbības veikšanai.

6. Krimināllikuma 70.¹pantu nepieciešams papildināt ar norādi, ka juridiskajai personai piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi neattiecas uz valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām. Lai gan tās ir privāto tiesību juridiskās personas, pēc būtības tās ir publisko tiesību subjekti, turklāt, piemērojot piespiedu ietekmēšanas līdzekli valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrībām, valsts vēršas pati pret sevi.

7. Krimināllikuma 70.¹pantu nepieciešams papildināt ar norādi, ka juridiskajai personai piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi neattiecas arī uz kapitālsabiedrībām, kurās kapitāla daļas vai akcijas pieder valstij vai pašvaldībai un citām personām, ciktāl tās pilda likumā noteiktajā kārtībā tai deleģētos vai ar

pilnvarojumu nodotos valsts pārvaldes uzdevumus. Tas novērstu iespēju, ka valsts vēršas pati pret sevi, tai pat laikā neļaujot privāto tiesību subjektiem izvairīties no atbildības.

8. Šobrīd pastāv situācija, ka par tiem nodarījumiem, par kuriem atbildība paredzēta, ja tie izdarīti atkārtoti gada laikā pēc administratīvā pārkāpuma izdarīšanas, juridiskajai personai nevar piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekli. Būtu apsverama atteikšanās no kriminālatbildības paredzēšanas, ja nodarījums izdarīts atkārtoti gada laikā pēc administratīvā pārkāpuma izdarīšanas, paredzot Krimināllikumā atbildību par nodarījumiem, kas nopietni apdraud sabiedrības intereses, bet pārējos pārkāpumus atstāt Latvijas Administratīvo pārkāpuma kodeksa ziņā.

9. Ņemot vērā, ka Krimināllikumā lietotais termins „uzņēmējdarbība” speciālajos šo jomu regulējošajos likumos vairs netiek lietots, neieciešams papildināt Krimināllikumu ar normu, kas noteiktu, ka Krimināllikuma izpratnē termins „uzņēmējdarbība” ir saimnieciskā darbība ar nolūku gūt peļņu.

10. Katra valsts ir radusi savu risinājumu starptautisko prasību izpildē. No vienas puses valstis tuvina savus normatīvos aktus, lai sasniegtu vienotu mērķi, bet no otras puses tik atšķirīgs regulējums un tik atšķirīga pieeja, kā iepriekš izklāstīto valstu sistēmās, rada iespēju uzņēmējiem šīs atšķirības izmantot negodprātīgiem mērķiem.

11. Jāsecina, ka juridisko personu kriminālatbildības ieviešana nav atkarīga no tā, kurai tiesību saimei pieder šis valsts tiesības, jo, piemēram, Francijas un Vācijas tiesības pieder vienai tiesību saimei, tomēr Francijā juridisko personu kriminālatbildība ir ieviesta, bet Vācijā šis jautājums vēl joprojām tiek diskutēts.

Summary

To meet the international requirements in year 2005 Latvia introduced Coercive Measures Applicable to Legal Persons. Officially Latvia has complied with requirements of international regulations to introduce liability of legal persons and at the same time it has fulfilled it according to its national principles of criminal law. Other Member States of the European Union have introduced criminal liability of legal persons which was not approved by the legislator of Latvia.

In this work there are considered different solutions of different Member States of the European Union. In general Member States can be divided into three groups: 1) Member States where criminal liability of legal persons exists – the Netherlands, France, Belgium, Estonia, Lithuania, Denmark, Hungary, Greece, Cyprus, Luxembourg, Austria, Slovenia and United Kingdom; 2) Member States where coercive measures applicable to legal persons exist – Finland, Sweden, Italy and Poland; 3) Member States where neither criminal liability of legal persons nor coercive measures applicable to legal persons exists – Germany, the Czech republic and Spain.

The work reveals the introduction of coercive measures applicable to legal persons in Latvia and considers problems in practical enforcement. The author tries to find response why since introduction of coercive measures to a legal person there is no judgment of the court applying these measures. The author sets forth several problems which could be the reason why the provisions are not applied. Conclusions contain several proposals for improvement of legal regulations.

Аннотация

Чтобы выполнить международные требования, в 2005 году в Латвии, для юридических лиц ввели подходящие вынужденные меры воздействия. Формально, Латвия выполнила требования международных нормативных актов введя ответственность юридических лиц, в то же время выполнили эту процедуру согласно принципам национального уголовного права. В других Европейских странах для юридических лиц предусмотрена уголовная ответственность, которую Латвийский законодатель не признает подходящим.

В работе рассмотрены различные решения государств Евро союза. В общей сложности государства поделены на 3 части: 1) Государства, в которых предусмотрена уголовная ответственность для юридических лиц - Нидерланды, Франция, Бельгия, Эстония, Литва, Норвегия, Дания, Венгрия, Греция, Кипр, Люксембург, Австрия, Словения и Объединенное Королевство; 2) Государства, в которых предусмотрена вынужденная мера воздействия для юридических лиц - Финляндия, Швеция, Италия и Польша; 3) Государства, в которых не предусмотрена уголовная ответственность и вынужденная мера воздействия для юридических лиц - Германия, Чехия и Испания.

В работе разъяснено введение в Латвию предусмотренной вынужденной меры воздействия для юридических лиц, где исследованы проблемы в практическом применении. Пробовали найти ответ, почему при введении, в Латвии, предусмотренной вынужденной меры воздействия для юридических лиц нет ни одного судебного решения (постановления), где эти меры могли быть применены. Изложены многие проблемные вопросы, которые могли бы быть в основе того, что эта норма в практике не предусмотрена. В выводах включены многие предложения по усовершенствованию нормативного регулирования.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra

- U.Krastiņš. Vai Krimināllikumā ir vajadzīgas antikonstitucionālas normas. Par juridisko personu atbildību. „Jurista Vārds”, 23.03.2004. Nr.11/12 (316/317)
- U.Krastiņš. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: TNA, 2000
- U.Krastiņš, V.Liholaja, A.Niedre. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. Vispārīgā daļa. Rīga: Firma „AFS”, 2007
- U.Krastiņš. Kā vērtēt juridisko personu kriminālatbildību. „Jurista Vārds”, 17.12.2002. Nr.184 (2759)
- U.Krastiņš. Konceptuāli par juridisko personu kriminālatbildību. „Jurista Vārds”, 31.08.2004. Nr.33 (338)
- U.Ķinis. Juridiskās personas kriminālatbildība: teorija un prakse. „Jurista Vārds”, 14.09.2004. Nr.35 (340)
- U.Ķinis. Juridiskās personas kriminālatbildība: teorija un prakse. „Jurista Vārds”, 21.09.2004. Nr.36 (341)
- A.Judins. Vai juridiskā persona ir jāsauc pie kriminālatbildības. „Jurista Vārds”, 13.04.2004. Nr.14 (319)
- A.Judins. Par Krimināllikuma un konvenciju saikni. „Jurista Vārds”, Nr.10.04.2001. Nr.11 (204)
- V.Liholaja. Kriminālatbildība Spānijā un Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002, 180 lpp.
- U.Krastiņš, V.Liholaja. Salīdzināmās krimināltiesības. Latvija, Austrija, Šveice, Vācija. Rīga: TNA, 2006, 573 lpp.
- U.Krastiņš, V.Liholaja. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: TNA, 2004, 469 lpp.
- S.Šimkus. Juridiskās personas kriminālatbildība. Ārvalstu pieredze. „Jurista Vārds”, 22.06.2004. Nr.23/24 (328/329)
- S.Šimkus. Juridiskās personas kriminālatbildības ieviešanas problēmas. „Jurista Vārds”, 26.10.2004. Nr. 41 (346)
- K.Tihomirnijs. Par juridisko personu, par tās iespējamo kriminālatbildību. „Jurista Vārds”, 11.07.2000. Nr.27 (180)

- V.Burkāns. Par kolektīvo personu kā kriminālās atbildības subjektu. „Jurista Vārds”, 22.06.2000. Nr.25 (178)
- D.Rone. Legal scientific research on institute of criminal liability of legal entities in eight countries – Nordic countries (Finland, Sweden, Norway, Iceland and Denmark) and Baltic countries (Latvia, Lithuania and Estonia), pieejams: www.at.gov.lv/fails.php?id=591
- P.Mincs. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: TNA, 2005
- J.Baumanis. Piespiedu ietekmēšanas līdzekļu krimināltiesiskais raksturojums. „Jurista Vārds”, 06.09.2005. Nr.33 (388)
- J.Baumanis. Par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu būtību. „Jurista Vārds”, 01.11.2005. Nr.41 (396)
- D.Skačkovs. Krimināltiesībās viedokļi joprojām ir dažādi. „Jurista Vārds”, 27.02.2001. Nr.5 (198)
- D.Skačkovs. Par juridisko personu un tās atbildības veidiem. „Jurista Vārds”, 01.11.2000. Nr.34 (187)
- E.Banga. Soda jēga un būtība. „Jurista Vārds”, 04.10.2005. Nr.37/38 (392/393).
- U.Krastiņš, V.Liholaja, A.Niedre. Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa: Mācību grāmata. Rīga: TNA, 2001
- A.Bitāns. Vai juridiskais subjekts ir labāks par “juridisko personu”? pieejams <http://www.baltmanebitans.com/public/28996.html>
- I.Gratkovska. Juridisko personu kriminālatbildības realizācijas tiesiskie aspekti. „Jurista Vārds”, 21.06.2005. Nr.23 (378)
- Juridiskās personas krimināltiesiskie aspekti I, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedra, sastādījis prof.U.Krastiņš, Rīga, 2005
- Juridiskās personas krimināltiesiskie aspekti II, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedra, sastādījis prof.U.Krastiņš, Rīga, 2005
- 1999.gada 23.jūlija Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmums Nr.7 „Par likuma atsevišķu normu piemērošanu krimināllietās sakarā ar krimināllikuma spēkā stāšanos”.

- Rokasgrāmata praktiskam darbam ar Eiropas Savienības jautājumiem, 2.izdevums. LR Ārlietu ministrija, 2007, 41.lpp., pieejama http://www.mfa.gov.lv/data/file/l/ES/rokasgramata_final_2007.pdf
- Informācija par Norvēģijas Vispārīgo Kriminālkodeksu pieejama: http://en.wikipedia.org/wiki/Crime_against_international_law
- Eiropas Padomes izstrādātais Otrais Grieķijas novērtējums, 2005.gada 9.decembris, pieejams [http://www.coe.int/t/dg1/greco/evaluations/round2/GrecoEval2\(2005\)6_Greece_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dg1/greco/evaluations/round2/GrecoEval2(2005)6_Greece_EN.pdf)
- Report from the Commission to the Council and the European Parliament based on Article 10 of the Council Framework Decision of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings, Brisele, 02.05.2006, pieejams http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/crime/trafficking/doc/sec_2006_525_en.pdf
- Opinion of the European Central Bank of 16 November 2005 at the request of the Ministry of Justice of the Slovak Republic on a draft law on criminal liability of legal persons and on amendments to certain laws (CON/2005/47), pieejams http://www.ecb.int/ecb/legal/pdf/en_con_2005_47_f_sign.pdf
- Peter J.P.Tak. The Dutch Criminal Justice System: organization and operation, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, 1999
- Report of the Secretary-General, pieejams: <http://www.unodc.org/pdf/crime/commissions/11comm/6e.pdf#search=%22institutes%20criminal%20proceedings%20against%20legal%20persons%20in%20norway%22>
- Hungary review of implementation of the Convention and 1997 recommendation phase 1 bis report February 2003 (Updated February 2004), pieejams <http://www.oecd.org/dataoecd/32/23/2510372.pdf>
- Draft Law on Responsibility of Legal Entities for Criminal Offences, May 22, 2003, pieejams <http://www.legislationline.org/legislation.php?tid=178&lid=2488>
- Third report from the Commission based on Article 11 of the Council Framework Decision of 29 May 2000 on increasing protection by criminal penalties and other sanctions against counterfeiting in connection with the introduction of the euro {SEC(2007)1158}, Briselē, 17.9.2007, COM(2007) 524 final, pieejams http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2007/com2007_0524en01.doc

- Arendt & Medernach Draft Bill on the Criminal Liability of Legal Entities, 15.10.2006. Luxembourg, pieejams http://www.hg.org/articles/article_1629.html
- Austria: Corporate criminal liability, Schönherr, Vienna, pieejams <http://www.iflr.com/?Page=10&PUBID=33&ISS=20856&SID=595011&TYPE=20>
- Joint Programme between the European Commission and the Council of Europe on the Fight against corruption and Organised Crime in States in Transition, Strasbūra, Octopus (2000)42 Final, 20.12.2000, pieejams http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/combatting_economic_crime/3_technical_cooperation/OCTOPUS/1999-2000/A10-D-Oct_2000_42%20Slovenia%20octy%20rep%20Final.pdf
- Schellenberg Wittmer Advocats. Corporate Criminal Liability from a Swiss perspective., pieejams http://www.shlex.ch/downloads/gtsa/GTSA_118.pdf
- The new laws on companies “direct” liability in Italy. Pieejams http://www.italia-israel.com/info_page.asp?info_id=942
- Directorate General of Human Rights and Legal Affairs Directorate of Monitoring, Compliance Report on Spain, Greco RC-II (2007) 10E, 19.10.2007, Strasbūra, pieejams [http://www.coe.int/t/dg1/Greco/evaluations/round2/GrecoRC2\(2007\)10_Spain_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dg1/Greco/evaluations/round2/GrecoRC2(2007)10_Spain_EN.pdf)

Normatīvie akti

- Krimināllikums. „Latvijas Vēstnesis”, 08.07.1998. Nr. 199/200
- Kriminālprocesa likums. „Latvijas Vēstnesis”, 11.05.2005. Nr. 74
- Latvijas Kriminālkodekss. Rīga: Firma "AFS", 1998, 102 lpp.
- Piespiedu ietekmēšanas līdzekļu izpildes likums. „Latvijas Vēstnesis”, 27.06.2006. Nr. 98
- Likums "Par Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju". „Latvijas Vēstnesis”, 20.12.2000. Nr.460/464 (2371/2375)
- Likums "Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību". "Latvijas Vēstnesis", 06.06.2001. Nr.87 (2474),
- Lietuvas Kriminālkodekss. U.Krastiņš, V.Liholaja. Salīdzināmās krimināltiesības: Igaunija. Latvija. Lietuva. Rīga: TNA, 2004, 469 lpp.
- Igaunijas Sodlu likums. Pieejams <http://www.legaltext.ee/text/en>

- Уголовный кодекс Бельгии. Науч. ред. и предисловие канд. юрид. наук, доц. Н.И.Мацнева, перевод с фр. канд. юрид. наук Г.И.Мачковского. СПб: Юридический центр Пресс, 2004.

- Somijas Kriminālkodekss. Pieejams:

<http://wings.buffalo.edu/law/bclc/finnish.htm>

- Lensing H. Голландский Уголовный кодекс Сравнительный аспект. Уголовный кодекс Голландии. Научный редактор Б.В.Волженкин. Перевод И.В.Мироновой. СПб, Юридический центр Пресс, 2001

- Francijas Kriminālkodekss. Pieejams:

http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_textan.htm

- Dānijas kriminālkodekss, informācija pieejama:

http://en.wikipedia.org/wiki/Danish_Criminal_Code

- Zviedrijas Kriminālkodekss, pieejams:

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/574/a/27777>

- Vācijas Kriminālkodekss, pieejams:

<http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/eur/lxwedu.htm> (aplūkots 14.11.2006)

- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2003/568/TI par korupcijas apkarošanu privātajā sektorā (2003.gada 22.jūlijs), pieejams <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003F0568:LV:NOT>

- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2003/80/TI par vides krimināltiesisko aizsardzību (2003.gada 27.janvāris), pieejams http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=303F0080&lg=lv

- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2002/946/TI par krimināltiesiskās sistēmas stiprināšanu, lai novērstu neatļautas ieceļošanas, tranzīta un uzturēšanās atbalstīšanu (2002.gada 28.novembris), pieejams http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=LV&numdoc=32002F0946

- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2002/629/TI par cilvēku tirdzniecības apkarošanu (2002.gada 19.jūlijs), pieejams http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&numdoc=32002F0629&model=guichett&lg=lv

- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2002/475/TI par terorisma apkarošanu (2002.gada 13.jūnijs), pieejams <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:164:0003:01:LV:HTML>;
- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2001/413/TI par krāpšanas un viltošanas apkarošanu attiecībā uz bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļiem (2001. gada 28.maijs), pieejams http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&numdoc=32001F0413&model=guichett&lg=lv
- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2000/383/TI par pastiprinātu aizsardzību, izmantojot kriminālsodus un citas sankcijas, pret naudas viltošanu saistībā ar eiro ieviešanu (2000.gada 29.maijs), pieejams <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lv/consleg/2000/F/02000F0383-20011214-lv.pdf>;
- Eiropas Savienības Padomes ietvarlēmums 2004/68/TI par bērnu seksuālās izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu (2003.gada 22.decembris), pieejams <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:013:0044:01:LV:HTML>
- Padomes Vienotā rīcība 98/733/TI, kas pieņemta, pamatojoties uz K3 pantu Līgumā par Eiropas Savienību, par dalības kriminālās organizācijās uzskatīšanu Eiropas Savienības dalībvalstīs par noziedzīgu nodarījumu (1998.gada 21.decembris), pieejama <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1998:351:0001:001:LV:HTML>
- Act on Liability of Collective Entities for Acts Prohibited under Penalty (Polija), pieejams [http://www.coe.int/t/dg1/Greco/evaluations/round2/GrecoEval2\(2003\)6_Poland_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dg1/Greco/evaluations/round2/GrecoEval2(2003)6_Poland_EN.pdf)

Tiesu prakse

- R v MILFORD HAVEN PORT AUTHORITY, Court of Appeal (Criminal Division) [2000] JPL 943, 16 March 2000, pieejams <http://web.uct.ac.za/depts/pbl/jgibson/iczm/cases/seaemp2.htm>

Maģistra darbs aizstāvēts:

Valsts pārbaudījumu komisijas sēdē

2008.gada ____.

un novērtēts ar atzīmi _____

Komisijas priekšsēdētājs _____